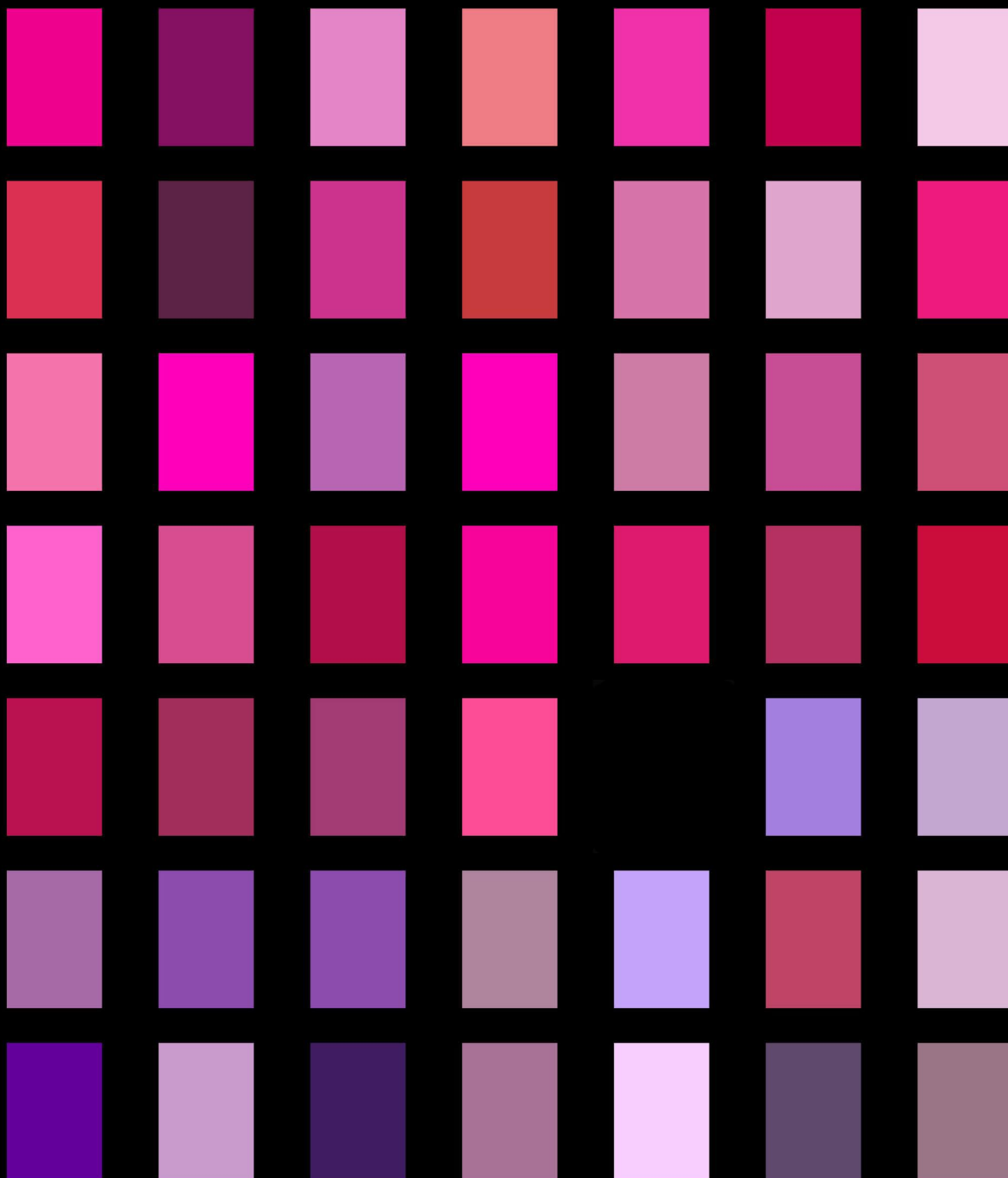

STANJE LGBT LJUDSKIH PRAVA U BiH U 2011. GODINI

ROZI IZVJEŠTAJ

STANJE LGBT LJUDSKIH PRAVA U BiH U 2011. GODINI - ROZI IZVJEŠTAJ

PRAVA LGBT OSOBA

**ANALIZA MEDIJSKOG IZVJEŠTAVANJA O SEKSUALNIM MANJINAMA U
BiH**

PERIOD: JULI 2011. – DECEMBAR 2011.

**ANALIZA UPITNIKA SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA O
UGROŽENOSTI I NEZAŠTIĆENOSTI LGBT POPULACIJE U BOSNI I
HERCEGOVINI**

Sarajevski otvoreni centar
Sarajevo, BiH, 2012.

Edicija *Ljudska prava*
Sarajevskog otvorenog centra

naslov:

Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj

izvještaj priredili_e:

Lejla Huremović, Masha Durkalić, Damir Banović, Emina Bošnjak

lektura_korektura:

Emina Bošnjak

prelom naslovnica:

Sarajevski otvoreni centar

izdavač:

Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba, office@soc.ba

za izdavača:

Saša Gavrić

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba

Stavovi i mišljenja izneseni u ovom tekstu su autorski i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja izdavača. Svaki_a autor_ica odgovara za svoj tekst.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
SEKSUALNA ORIJENTACIJA I RODNI IDENTITET	
U KONTEKSTU LJUDSKIH PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI	5
Uvod.....	6
Šta su to LGBT prava?.....	7
Ljudska prava prema Daytonu	8
Na putu ka zabrani diskriminacije:	
Zakon o ravnopravnosti spolova	9
Zakon o zabrani diskriminacije	10
Pravo na brak kao LGBT pravo?.....	11
Pravo na promjenu spola kao LGBT pravo?	12
Krivičnopravna dimenzija zabrane diskriminacije	13
Javno homoseksualno ponašanje kao povreda javnog morala	14
Pravo na obrazovanje LGBT osoba	14
Ostvarivanje prava na rad LGBT osoba	14
Kako dalje?	15
ANALIZA MEDIJSKOG IZVJEŠTAVANJA O SEKSUALNIM MANJINAMA U BiH	16
Analiza medijskog izvještavanja o seksualnim manjinama u BiH,	
period: juli 2011. – decembar 2011.	17
Zaključak.....	47
ANALIZA UPITNIKA O UGROŽENOSTI I NEZAŠTIĆENOSTI	
LGBT POPULACIJE U BiH	49
Demografski podaci	50
Ugroženost i nezaštićenost	53
Tretmani: policija i javnost.....	59
Potrebe LGBT populacije	70

UVOD

Sarajevski otvoreni centar vam predstavlja prvu publikaciju o stanju LGBT ljudskih prava u Bosni i Hercegovini – *Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini - Rozi izvještaj*.

Publikacija *Stanje LGBT ljudskih prava u BiH u 2011. godini – Rozi izvještaj* je značajna kako za samu LGBT zajednicu u Bosni i Hercegovini, njeno jačanje i povećanje vidljivosti, tako i za različite društvene institucije, organizacije i pojedince/ke zainteresovane za ovu problematiku. Publikacija promovise pozitivan stav i podizanje svijesti o značaju zaštite LGBT ljudskih prava.

Rozi izvještaj se sastoji od tri dijela: prvi dio se bavi seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom u kontekstu ljudskih prava u BiH, drugi dio je analiza medijskog izvještavanja o seksualnim manjinama u BiH dok treći dio predstavlja analizu upitnika o ugroženosti i nezaštićenosti LGBT populacije u BiH. *Rozi izvještaj* je dio programa *Ljudska prava*, kojim se Sarajevski otvoreni centar bavi i koji na ovaj način pokušava napraviti promjene u javnim institucijama i društvu. Publikacija je dio našeg javnog angažmana, te na ovaj način podstiče društveni razvoj i jačanje kapaciteta.

Rozi izvještaj nije klasični izvještaj o ljudskim pravima jer ne predstavlja same slučajeve diskriminacije, zločina iz mržnje i nasilja na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Sarajevski otvoreni centar gradi kapacitete vezano dokumentaciju nasilja i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta te vjerujemo da ćemo u narednoj, 2013. godini, moći objaviti izvještaj za 2012. godinu.

Rozi izvještaj su priredili/e Lejla Huremović, Masha Durkalić, Damir Banović i Emina Bošnjak i Saša Gavrić. Autori i autorice se osvrću na stanje LGBT ljudskih prava s aspekta prava i zakona, zatim analiziraju izvještavanje štampanih medija te stavove i mišljenja LGBT zajednice u BiH i na taj način čitaoca/teljku informišu i daju prijedloge i preporuke/zaključke.

Posebno se želimo zahvaliti ILGA Europe, koja nam je pružila finansijsku podršku tokom nastanka ove publikacije. ILGA Europe je međunarodna krovna nevladina organizacija koja okuplja 360 organizacija iz 44 od 49 država Evrope, radeći na jednakosti i ljudskim pravima lezbejki gejeva, biseksualnih, trans i interseks (LGBTI) osoba na nivou Evrope.

Ovaj *Rozi izvještaj* će biti besplatno distribuiran nevladinim organizacijama i državnim organizacijama koje se bave promocijom ljudskih prava, kako bi što veći broj čitatelja i čitateljki imao pristup ovoj publikaciji.

Nadamo se da će Vam ova publikacija pružiti značajne informacije. Bilo bi nam drago da nam se javite sa povratnom informacijom!

**I
SEKSUALNA ORIJENTACIJA I RODNI IDENTITET
U KONTEKSTU LJUDSKIH PRAVA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

SEKSUALNA ORIJENTACIJA I RODNI IDENTITET U KONTEKSTU LJUDSKIH PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Uvod

Razvoj ljudskih prava u Bosni i Hercegovini nemoguće je pratiti van konteksta države u čijem je sastavu bila, bivše Jugoslavije i okruženja u kojem se ona trenutno nalazi; događajima kroz koje je prošla i utjecajima izvana. U tom smislu, nemoguće je analizirati prava seksualnih i rodni manjina bez ovih okvira koji su postavljeni jer su ti faktori neminovno utjecali na stvaranje, kršenje, borbu ili ostvarivanje prava seksualnih i rodni manjina.

Bosna i Hercegovina, da li svjesno ili ne, ostvarivanje određenih prava nije branila. Jedno od tih je i pravo na slobodu udruživanja koje je omogućilo i prvo aktivističko djelovanje. Promjena uslova od minimalno 30 članova na minimalno 3 stvorilo je uslove i za formalno stvaranje prvog udruženja za borbu za LGBT prava – *Udruženja Q*. Uslijedili su drugi primjeri.

Daljnje promjene na normativnom nivou u pogledu zabrane diskriminacije išle su dosta jednostavno. Promjene su djelimično vršene i kroz utjecaj međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini koja ima, ne samo značajan utjecaj, već i formalne mogućnosti da nameće i mijenja propise. Naravno, ne treba izgubiti iz vida da je i Ustav Bosne i Hercegovine nametnut te da nije dogovor građana i naroda koji žive u njoj; osnovni katalog ljudskih prava i sloboda je nametnut.

Sve ove činjenice nisu bitno utjecale na promjenu socijalne baze koja je, manje-više, ostala na ravni prije normativnih promjena. Upravo u kontekstu socijalnog okruženja treba i čitati mogućnost ostvarivanja prava za pripadnike/ce seksualnih i rodni manjina. Koliko su sudovi, policija i drugi upravni organi, javne institucije, zdravstvo i obrazovanje uopšte spremni da primjenjuju propise o zabrani diskriminacije kada se nije desila nijedna socijalna promjena? Koliko su oni dovoljno i stručno osposobljeni da prepoznaju diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije ili rodni identiteta kada se zakonodavac nije dovoljno potrudio da definiše te pojmove? Principijelno, pravo je odraz socijalne baze i stavova većine da se neke oblasti društva regulišu na jedan ili drugi način. Bosna i Hercegovina, kao i ostale tranzicijske zemlje koje su imale ili imaju obrnut proces, unosi veliki broj propisa u pravni sistem kao uslov evropskih integracija bez prevelikog doticaja sa društvom. Tako postoje paradoksalne situacije da zastupnici u državnom parlamentu uopšte ne znaju da postoji dorađeni set prava za seksualne i rodne manjine, da sudovi ne znaju kako primijeniti antidiskriminacijske propise, da policija i dalje kažnjava dvije djevojke koje se drže za ruke u kafani jer je to povreda javnog morala prema njihovom shvatanju, iako u zakonu nedvosmisleno piše da policija treba da kažnjava upravo one koji to sprečavaju u svojim kafićima. Zbog toga, kada

govorimo o pravima seksualnih i rodni manjina, nikako se ne smijemo zaustaviti na nivou čitanja propisa jer bi to odalo pogrešnu sliku veoma dobrog stanja, već pravo treba čitati u kontekstu društva u kojem se primjenjuje. To bi neminovno dovelo do zaključka da stanje nije baš tako ružičasto. LGBT zajednica tek ulazi u period kada će se diskriminacija i napadi dešavati sve češće jer postaje sve vidljivija. Isto tako, ne treba podcijeniti pravne instrumente koji postoje jer oni daju neophodno i prije svega, institucionalno oružje za borbu protiv diskriminacije. Također, ne treba podcijeniti niti činjenicu da je Bosna i Hercegovina članica međunarodnih organizacija i da se obavezala na poštivanje ljudskih prava. To pristajanje na obavezivanje povlači sa sobom i mogućnost sankcionisanja države ukoliko ne postupa po usvojenim međunarodnim konvencijama. Ovo je posebno bitno zato što se na univerzalnom i regionalnom nivou, bilo u formi obavezujućih akata, bilo kroz preporuke i deklaracije, zabranjuje diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Posebno značajnu ulogu je imala Evropska unija u pogledu usvajanja antidiskriminacijskih propisa te utjecaja na države članice i potencijalne kandidate na promjenu nacionalnog zakonodavstva, te Vijeće Evrope kroz svoje rezolucije, a dalje i Evropski sud za ljudska prava kroz svoju praksu.

Šta su to LGBT prava?

Proučavanju i analizi prava može se pristupiti teoretski, pozitivno-pravno i aktivistički. Teorija ljudskih prava analizira na koji način nastaju ljudska prava, kako se formuliraju obaveze države, načine njihovog pozicioniranja u važećem pravu i forme u kojima se oni javljaju. Ona prava, s obzirom na vremenski period nastanka, klasificira na prava prve generacije (lična i politička prava), prava druge generacije (ekonomska, socijalna i kulturna prava) te prava treće generacije (ekološka prava, pravo na samoopredjeljenje naroda, pravo na razvoj i sl.).

Sa teoretskog i pravno-filozofskog stajališta, o LGBT pravima možemo govoriti kroz dvije dimenzije: o tome da ne postoje posebna LGBT prava i da ljudska prava kao takva trebaju uživati sve osobe bez obzira na određene seksualne preferencije ili rodna izražavanja. Također, određeni teoretičari govore da uz osnovna ljudska prava može postojati i određeni set specifičnih prava vezanih samo za LGBT osobe. Teoretski, ta prava mogu ići i u pravcu zahtjevanja dijela teritorije u određenoj državi za LGBT osobe. Osnivanje posebnih teritorijalnih jedinica za pripadnike/ce populacije zvuči previše egzotično, nerealno i pomalo totalitaristički. Ipak, LGBT identitet/i nemaju tu snagu i značaj za osobe, kolektivističku i pokretačku dimenziju kakvu imaju etnički i nacionalni identiteti. Također, LGBT prava se mogu posmatrati kroz individualnu i kolektivnu dimenziju, odnosno kao individualna i kolektivna prava.

U pozitivno-pravnom i aktivističkom smislu, LGBT prava su ljudska prava koja uživaju pripadnici/e zajednice kao individue, a ne kao pripadnici/e određene grupe ili kolektiva. LGBT aktivizam obično nije išao dalje od zahtjeva za ukidanjem diskriminacije pripadnika/ca zajednice i proširenja prava koja uživaju

heteroseksualni/e pripadnici/e društva. Ista prava za sve, glasio bi princip. Pozitivno pravo ostalo je u tim dimenzijama: zabranilo je diskriminaciju u pogledu uživanja ličnih i političkih prava te proširilo postojeća prava i privilegije koje uživaju i druge osobe na pripadnike/ce LGBT zajednice. To se, prije svega, odnosilo na pravo na zaključenje braka ili za priznavanje istih posljedica vanbračne zajednice na pripadnike/ce gej i lezbejske zajednice ili neke posebne oblike zajednice života kao što su registrirana zajednica; pravo na usvajanje djece, pravo na pokrivanje troškova promjene spola od strane zdravstvenog osiguranja i mogućnost promjene podataka u matičnoj knjizi. Gdje je u svemu ovome Bosna i Hercegovina? Pod utjecajem međunarodne zajednice, a ne zahvaljujući aktivističkom djelovanju zajednice, naša zemlja je zabranila diskriminaciju kroz dva zakonska akta: Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o zabrani diskriminacije. Dalje od toga se nije otišlo. Za sada možda i dovoljno. Značaj ovih zakona je u tome što su oni državni i sistemski. Oni uvode obavezu usklađivanja drugih propisa s njima, te konačno sistemski rješavaju pitanje zabrane diskriminacije u Bosni i Hercegovini.

Ljudska prava prema Daytonu

Završetkom rata 1995. godine i nametanjem novog Ustava Bosne i Hercegovine, uveden je niz mehanizama za zaštitu ljudskih prava. Neki od njih su postojali i za vrijeme socijalističkog uređenja, no ovo je prvi put da su postali i dio samog teksta Ustava. Univerzalna deklaracija o zaštiti ljudskih prava, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda neki su od tih međunarodnih dokumenata. U svom normativnom dijelu, ustav naše zemlje navodi i listu osnovnih ličnih i političkih prava te uvodi jedan opšti princip nediskriminacije koji podrazumjeva osiguranje uživanja prava navedenih u tekstu Ustava bez obzira na spol, rasu, jezik, vjeru, političko i drugo mišljenje; nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovinom, rođenjem ili drugim statusom. Iako se rodni identitet ili seksualna orijentacija ne navode izričito, podvođenjem pod osnov *drugi status* može se smatrati da je diskriminacija u uživanju prava u pogledu rodnog identiteta ili seksualne orijentacije također zabranjena. Pored drugog osnova, moguće je šire tumačenje riječi *spol* u kontekstu da isti ne podrazumjeva biološku, već i društvenu komponentu, ali samo u kontekstu rodnog identiteta. Uživanje prava je na normativnom nivou osigurano na cijeloj teritoriji države, bez obzira na entitet u kojem osoba živi, odnosno na prostoru Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Sve vlade, administrativni organi i sudovi u Bosni i Hercegovini dužni su primjenjivati standarde o zaštiti ljudskih prava. No, ukoliko ta obaveza nije ispunjena, uvijek postoji mogućnost individualnog obraćanja Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine za kršenje ustavom zagarantovanih prava i dalje, Evropskom sudu za ljudska prava ili nekom drugom tijelu na međunarodnom nivou (Komisiji za ljudska prava pri UN-u, na primjer). Koliko god mehanizmi za zaštitu prava bili spori u kontekstu vremenskog trajanja postupaka, ipak na kraju služe svojoj svrsi i sankcionišu povrede prava i obaveza. Mogućnost obraćanja Evropskom sudu za ljudska prava ostvarena je nakon ratifikacije Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u državnom parlamentu, u aprilu 2002. godine. Tako su državljani Bosne i Hercegovine dobili mogućnost

korištenja još jednog mehanizma za zaštitu ljudskih prava. Ići pred Evropski sud za ljudska prava moguće je tek nakon što su, pravničkim jezikom rečeno, iscrpljeni svi drugi pravni lijekovi. U prevodu, građani se moraju prvo obraćati domaćim organima i sudovima koji su na raspolaganju. Evropski sud za ljudska prava je značajan zbog sudske prakse koju je razvio i razvija u pogledu zaštite seksualnih i rodnih manjina, a kroz pravo na privatnost i prava na porodični život.

Na putu ka zabrani diskriminacije: Zakon o ravnopravnosti spolova

Parlamentarna skupština u Bosni i Hercegovini 2003. godine donosi Zakon o ravnopravnosti spolova koji je prvi zakonski akt koji direktno navodi zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i, indirektno, na osnovu rodnog identiteta. Mada se seksualna orijentacija spominje u samo jednom članu, to ne umanjuje značaj zakona i uloge koju bi on trebao imati za njenu eliminaciju. Zabrana diskriminacije na osnovu rodnog identiteta nije direktna, već se tumači zahvaljujući dosta zbunjujućoj i nezgrapnoj definiciji riječi *spol* u Zakonu. U smislu Zakona, spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola (biološka dimenzija) i označava gender/rod kao sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola koje su prije svega proizvod normi, praksi, običaja i tradicije, i kroz vrijeme su promjenljivi (društvena dimenzija). Iako je Zakon nezgrapno odredio značenje riječi spol, upravo je ljepota pravnog tumačenja u tome što može, zahvaljujući argumentima, otkloniti nedostatke koje je zakonodavac napravio.

Diskriminacija se zabranjuje kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi. Diskriminacija je zabranjena u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, ekonomije, socijalne i zdravstvene zaštite; u sportu, kulturi, javnom životu i medijima. Šta je, zapravo, diskriminacija? Ona podrazumjeva neopravdano davanje prava ili privilegija jednoj osobi ili više njih, odnosno neopravdano uskraćivanje prava i privilegija. Dalje, diskriminacija može biti i u različitim postupanjima prema osobama u istoj ili sličnoj situaciji. Šta to znači? Hipotetički se može zamisliti situacija u kojoj dvije osobe sa istim kvalifikacijama konkurišu na isti posao. Jedna osoba je heteroseksualni muškarac, dok je druga homoseksualni muškarac. Diskriminacija bi postojala ukoliko bi muškarac homoseksualne orijentacije bio isključen iz daljnje konkursne procedure samo zato što je drugačije seksualne orijentacije, a muškarcu heteroseksualne orijentacije bio dat, pak, primat. Prilikom zapošljavanja, postoji sloboda poslodavca u privatnom sektoru da prima radnike/ce i bez konkursa, no to ne znači da se kao kriteriji smiju uzimati lične osobine koje nisu bitne za obavljanje određenog zanimanja. Manja je sloboda poslodavca ukoliko se radi o državnim preduzećima, fakultetima, zdravstvenim ustanovama, organima uprave i sl. To ipak ne znači da se diskriminacija prilikom zapošljavanja i ne događa. Ukoliko se diskriminacija ipak desi, taj poslodavac odgovara za prekršaj, a osoba koje je pretrpila diskriminaciju može tražiti naknadu materijalne i nematerijalne štete (za pretrpljene psihičke bolove, na primjer) na sudovima u Bosni i Hercegovini. I na kraju, ukoliko neko vrši nasilje ili

seksualno uznemirava neku osobu zbog njezinog spola ili seksualne orijentacije, odgovarat će krivično zbog toga.

Zakon donosi još nešto pozitivno: formirana je Agencija za ravnopravnost spolova kao administrativno tijelo na državnom nivou, zaduženo za primjenu Zakona. Pored širokog spektra nadležnosti koje su joj date, među najznačajnijim su one koje se tiču obaveze pisanja žalbi, molbi i predstavki građana za koje se osnovano sumnja da su žrtve diskriminacije; Agencija preduzima aktivnosti promocije; daje mišljenja o usaglašenosti zakonskih i drugih pravnih akata u fazi nacрта sa Zakonom te sarađuje sa nevladinim sektorom koji se bavi pitanjima zaštite ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Bez obzira na široko postavljene nadležnosti i mogućnosti djelovanja, Agencija je većinom bazirala svoj rad na ravnopravnosti (bioloških) spolova kao nepromjenjivih kategorija¹, zanemarujući pitanje seksualne orijentacije i rodnog identiteta, odnosno, poboljšanjem položaja bioloških žena u društvu predominantno determinisanom biološkim muškarcima. Koliko god stvari izgledale veoma dobro u normativnom dijelu, implementacija je neopravdano ograničena na veoma usku sferu.

I na kraju, postoji obaveza usklađivanja svih zakona i drugih propisa na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta, kantona, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, gradova i opština u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Ovo je imalo za posljedicu uvođenje zabrane diskriminacije na osnovu spola i seksualne orijentacije u čitavom nizu propisa koji uređuju radne odnose, pitanje zapošljavanja, obrazovanja, nauke, kulture, izvršenja krivičnih sankcija, pa sve do uvođenja posebnog krivičnog djela na državnom i entitetskom nivou, te nivou Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine: povreda ravnopravnosti čovjeka i građanina.

Zakon o zabrani diskriminacije

Parlament Bosne i Hercegovine 2009. godine je donio zakon² kojim se na jedan sistemski način rješava pitanje zabrane diskriminacije. Ni ovaj zakon nije plod stanja društvene svijesti o potrebi zaštite manjinskih i ranjivih grupa, već prije svega jedna obaveza koju je država morala da izvrši u kontekstu njezinog puta ka evropskim integracijama. I ovaj zakon kao zabranjeni osnov diskriminacije navodi spol i seksualnu orijentaciju (termin koji koristi je spolna orijentacija). Novina je u tome što se sada po prvi put spominje i spolno izražavanje, a koje se može tumačiti kao rodni identitet. Naravno, ni ovaj zakon ne daje određenje pojmova koje koristi, a posebno značajnih: spolne orijentacije i spolnog izražavanja. Ovo je posebno bitno zato što se do sada upravni organi i sudovi nisu susretali sa ovim pravnim standardima, što

¹ Na internet prezentaciji Agencije za ravnopravnost spolova stoji: *Pol je biološki urođen i ne može biti promijenjen*. Izvor: <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/gender-pojmovnik> (posljedni put posjećeno 17.10.2011.)

² Tekst zakona možete preuzeti sa <http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/Zakon%20o%20zabrani%20diskriminacije%20SIGlasnik%20BiH%20broj%2059-09.pdf> (posljedni put posjećeno 17.10.2011.)

može predstavljati poteškoće u primjeni zakona te otvarati put linijom manjeg otpora i odbacivanju tužbi za diskriminaciju ili prekvalificiranju u neka druga djela. No, ne treba zanemariti ni stručnost državnih organa niti njihov potencijal da će neke stvari ipak primjenjivati dosljedno. Pored novih zabranjenih osnova diskriminacije, ovaj propis donosi i novine u pogledu uvođenja posebnih tužbi, detaljnije razrađuje oblasti u kojima je zabranjena diskriminacija te uvodi instituciju Ombudsmana za ljudska prava kao organa nadležnog za širok spektar poslova u oblasti zabrane diskriminacije. Kako se štite prava po ovom Zakonu? Postupak se ne razlikuje jer se ostvaruje u upravnom, prekršajnom ili krivičnom pravu. Svi ovi postupci se mogu voditi paralelno jer ne isključuju jedan drugog. Ono što je posebno značajno jesu posebne tužbe za otklanjanje diskriminacije, utvrđivanje diskriminacije i za naknadu štete, kao i kolektivne tužbe koje mogu podnijeti organizacije za zaštitu ljudskih prava. Oblasti u kojima se zabranjuje diskriminacija slične su onima koje su navedene u Zakonu o ravnopravnosti spolova. Zanimljivo je da ovaj Zakon ide u detalje, što je inače neobično za zakone. Pored uobičajenih oblasti zabrane diskriminacije kao što su zaposlenje, rad, obrazovanje, mediji, javni život i slično, diskriminacijom se smatra i odbijanje pružanja usluge u kafiću, klubu, prodavnicama; neodobren kredit, uskraćivanje mogućnosti iznajmljivanja stana, nekorektan tretman policajca, tužioca, sudije; uskraćivanje članstva u profesionalnim organizacijama; zabrana stručnog i profesionalnog usavršavanja i slično, a sve zbog predrasuda zasnovanih na zaštićenim karakteristikama. Institucija Ombudsmana za ljudska prava ima dosta sličnu funkciju kao i Agencija za ravnopravnost spolova te radi promociju zakona, sarađuje sa nevladinim sektorom, prima žalbe i pritužbe, pruža pomoć žrtvama diskriminacije, itd.

Pravo na brak kao LGBT pravo?

Društvo lako pristaje na zabranu diskriminacije, no teško prelazi crvenu liniju priznavanja i ostalog seta prava za LGBT osobe: pravo na zaključivanje braka i usvajanje djece. Ovo pitanje je najosjetljivije i njegova promjena pokazuje i pravi nivo zrelosti jednog društva za prihvatanjem i priznavanjem pripadnika/ca seksualnih i rodničkih manjina. Bosna i Hercegovina ne čini nijedan korak naprijed u tom polju. Situaciju dodatno komplikuje postojanje tri dominantne religijske zajednice koje propagiraju tradicionalnu koncepciju braka kao zajednice muškarca i žene te pokazuju izuzetnu spremnost na saradnju kada su ove stvari u pitanju. Komparativno gledajući, neke zemlje su postepeno proširivale prava koja nastaju na osnovu braka i na pripadnike/ce LGBT populacije kroz različite forme: registrirana zajednica života ili registrirano partnerstvo. Ovi oblici zajedničkog življenja obično u sebi uključuju imovinska te prava iz oblasti socijalnog i zdravstvenog osiguranja. Pravo na usvajanje djece je obično isključeno.

Regulacija porodičnih odnosa u Bosni i Hercegovini prepuštena je entitetima, odnosno Brčko distriktu. Bez obzira na mogućnost različitog regulisanja odnosa od entiteta do entiteta, u pogledu seksualnih i rodničkih manjina oni su skoro identični. Brak se, bez izuzetka, definira kao zakonom uređena zajednica života između muškarca i žene. Posljedica ove definicije je u sljedećem: brak se neće moći

zaključiti između osoba istog spola. Također, ako se brak i zaključi između osoba različitog spola, a u međuvremenu jedan od bračnih partnera promijeni spol, takav brak će se smatrati ništavnim. Vanbračna zajednica je priznata u pravu Bosne i Hercegovine i smatra se faktičkom zajednicom života muškarca i žene koja je trajala duže vremena. Dakle, za homoseksualne parove se ne može povući paralela, bez obzira što neko živi sa svojim životnim/om partnerom/icom, na primjer, 10 godina. Pored toga, brak mora biti zaključen pred matičarem uz saglasnost obje strane. To, ustvari, znači da će se smatrati da nikada nije ni zaključen, iako postoji faktička zajednica.

Brak kao institucija nije samo pitanje zajedničkog života već povlači sa sobom širok spektar prava i obaveza, mogućnosti i povlastica. Za bračno stanje se veže mogućnost potpunog usvajanja koje je neraskidivo i u cjelosti izjednačeno sa roditeljskim pravom kojeg imaju i biološki roditelji. Nepotpuno, koje je raskidivo, omogućeno je samcima, mada je teško zamisliti situaciju u kojoj će centar za socijalni rad preporučiti lezbejki ili gej muškarcu mogućnost da usvoji. Također, za brak se veže i pravo na zakonsko nasljeđivanje u slučaju smrti bračnog partnera, stvaranje bračne stečevine – imovine bračnih drugova, prava na izdržavanje, pravo na zdravstveno osiguranje, oslobođanja od plaćanja poreza ili umanjenja, prvenstva u pogledu kupovine stanova čija je izgradnja finansirana od strane države, pravo na plaćena odsustva sa radnog mjesta u slučaju smrti ili teže bolesti bračnog druga i slično. Širok je spektar oblasti u kojima država daje potporu osobama koje su u braku ili vanbračnoj zajednici. Seksualne i rodne manjine su neopravdano diskriminirane za širok spektar povlastica i prava. Faktičke zajednice su nepriznate, a daleko je i mogućnost zaključivanja braka ili ekvivalenta braku (registrirane zajednice života osoba istog spola).

Pravo na promjenu spola kao LGBT pravo?

Bosna i Hercegovina ne reguliše mogućnost medicinske promjene spola. Uz ovo se vežu i druge oblasti kao što su, na primjer, obavezno zdravstveno osiguranje, promjena u matičnoj knjizi i čitav niz drugih propisa kojima se regulišu koraci prije, tokom i nakon promjene spola. Kako, dakle, promjena spola nije predviđena u našem pravu, nije predviđena ni mogućnost da sve ili dio troškova promjene spola snose zavodi zdravstvenog osiguranja. Ukoliko osoba i promijeni spol, do skora nije postojala mogućnost ni izmjene podataka u matičnim knjigama. Zbog utjecaja međunarodne zajednice, u Republici Srpskoj došlo je do donošenja novog Zakona o matičnim knjigama koji predviđa mogućnost promjene ličnih podataka u matičnim knjigama i u slučaju kada je ta promjena uzrokovana promjenom spola. Novi zakon u Federaciji Bosne i Hercegovine je u postupku donošenja, dok novi Zakon o matičnim knjigama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ne predviđa tu mogućnost. Različita regulacija u entitetima uzrokuje i nejednako postupanje prema osobama na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

Do donošenja propisa o mogućnosti medicinske promjene spola i opremljenosti medicinskih centara za takve zahvate, promjena spola će se moći vršiti jedino u zemljama regije.

Krivičnopravna dimenzija zabrane diskriminacije

Kada govorimo o krivičnopravnoj zaštiti pripadnika/ca seksualnih i rodni manjina, možemo je posmatrati kroz ona krivična djela koja pružaju direktnu zaštitu i kroz ona krivična djela koja pružaju indirektnu zaštitu. Prva su krivična djela u kojima se seksualna orijentacija i/ili rodni identitet izričito navode, dok su druga ona koja tu zaštitu pružaju indirektno jer se odnose na sve osobe. Takva su, na primjer, krivična djela ubistva, nezakonitog pretresa stana ili nanošenja teških ili lakših tjelesnih povreda.

Krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, zbog svog složenog uređenja, postoji na državnom nivou, na nivou entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Bez obzira o kojem nivou se radi, svi su jedinstveni u postojanju jednog krivičnog djela: povreda ravnopravnosti čovjeka i građanina. Šta je suština ovog krivičnog djela? Ovo krivično djelo inkriminiše ponašanje službenih i odgovornih lica u institucijama Bosne i Hercegovine ukoliko diskriminišu osobe na osnovu spola i seksualne orijentacije. I ovdje se diskriminacija posmatra ili kao uskraćivanje prava, ograničavanje prava ili davanje povoljnijeg položaja zbog određenih karakteristika. Na koja se prava to odnosi? Naravno, zabrana diskriminacije je ograničena na lična i politička prava, koja ne uključuju pravo na brak ili druga izvedena prava. Službena i odgovorna lica su one osobe koje rade u institucijama, povjereni su im određeni poslovi: oni/e su rukovodioci/tkinje sektora, direktor/ke preduzeća, savjetnici/e, policajci/ke, sudije/tkinje, parlamentarci/ke. Kazna koja je zakonom zapriječena je od 6 mjeseci do 5 godina. Poznavati pravo ne znači samo pročitati zakon koji reguliše određenu oblast. Pravo se treba tumačiti: ako je propisana kazna od 6 mjeseci do 5 godina, to ne znači da će biti i izrečena u tom intervalu. Moguće je da bude i manje od 6 mjeseci jer zakon u svom opštem dijelu predviđa određene uslove koji se moraju ispuniti da bi se mogla izreći kazna manja od propisane.

Drugi set krivičnih djela tiče se indirektnu zaštite: to su krivična djela protiv života i tijela, krivična djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina, krivična djela protiv spolne slobode i morala i slično. U ovu grupu ulaze krivična djela kao što su ubistvo, teška tjelesna ozljeda, laka tjelesna povreda, učestvovanje u tuči, nepružanje pomoći, protivpravno lišenje slobode, otmica, silovanje, bludne radnje itd. Zajednička karakteristika svih ovih i drugih krivičnih djela je da ona u svom biću ne razlikuju osobe, već pružaju zaštitu bez obzira na seksualnu orijentaciju, kako i odraslim, tako i mladim.

Kako se ostvaruje zaštita u slučaju, na primjer, napada? Bosna i Hercegovina je reformisala krivični postupak 2003. godine i tužilac rukovodi cijelim postupkom. Osoba koja je napadnuta dužna je slučaj prijaviti policiji, a oni dalje obavještavaju tužioca koji odlučuje o tome da li postoji dovoljno jak osnov za pokretanje istrage i kasnije podizanje optužnice. Utjecaj oštećene osobe je u tom smislu umanjen, ali i u isto vrijeme i olakšan jer je nadležni organ stručan i osposobljen voditi daljnji postupak. Obično su postupci, zbog nedovoljnog znanja osobe koja je oštećena, znali propadati.

Ono na što aktivisti posebno ukazuju kao neophodno za adekvatnu zaštitu LGBT osoba jeste i uvođenje posebnog krivičnog djela koji će u svom biću imati i

element poriva i osjećaja: krivično djelo počinjeno iz mržnje. Sam čin nanošenja teških tjelesnih ozljeda zbog mržnje prema osobama LGBT populacije bi u tom smislu bio otežavajuća okolnost za kažnjavanje. No, do sada se ni jedno takvo krivično djelo nije našlo u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine.

Javno homoseksualno ponašanje kao povreda javnog morala?

U pravu postoje tzv. pravni standardi čiji sadržaj nije precizno određen zbog širokog spektra situacija na koja se mogu primjeniti. Jedan od takvih je i prekršaj o povredi javnog reda i mira ili javnog morala. Policija je ta koja određuje da li su ispunjeni uslovi za postojanje prekršaja i određuje sankciju za istu. U dosta primjera se pokazalo da se povredom javnog reda i mira ili javnog morala smatra i poljubac dvije djevojke u kafiću ili dvojice momaka u parku ili eventualno držanje za ruke. Određivanje sadržaja pravnog standarda uslovljeno je promjenom društvenih odnosa i shvatanjima šta je moralno, a šta nemoralno ponašanje, iako ne nužno i u religijskom kontekstu. Nekada je i poljubac dvije heteroseksualne osobe bio smatran povredom javnog morala. U očima države to više nije povreda morala; u očima religije sigurno da.

Pravo na obrazovanje LGBT osoba

U sklopu antidiskriminacijskih propisa zabranjeno je nedozvoljeno uskraćivanje prava na obrazovanje LGBT osobama. Sistem osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini je izuzetno fragmentiran: Republika Srpska ima svoj sistem, Brčko distrikt Bosne i Hercegovine svoj, a u Federaciji Bosne i Hercegovine postoji ukupno 10 obrazovnih sistema. Sva ta fragmentiranost čini diskriminaciju prema marginaliziranim grupama vjerovatnijom i težom za kontrolisanje. Sistemski propisi o zabrani diskriminacije utjecali su na proces izmjene zakona u oblasti obrazovanja, te eksplicitno uvođenje zabrane diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije. Rodni identitet ili ekvivalenti tom pojmu se obično izostavljaju. Okvirni zakon o visokom obrazovanju Bosne i Hercegovine u dijelu koji reguliše oblast zabrane diskriminacije, izričito navodi spol i seksualnu orijentaciju kao zabranjene osnove diskriminacije. Dalje, u Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, koji reguliše oblast visokog obrazovanja najvećeg univerzitetskog centra u zemlji, stoji da visokoškolska ustanova ne može ograničiti pristup visokom obrazovanju, bilo direktno ili indirektno, na bazi spola ili seksualne orijentacije. Ova zabrana se nalazi i u Etičkom kodeksu Univerziteta.

Ostvarivanje prava na rad LGBT osoba

Zabranjuje se diskriminacija na osnovu spola, spolne orijentacije i izražavanja u pogledu ostvarivanja prava na zapošljavanje, rada i radnih uslova, uključujući pristup zaposlenju, zanimanju i samozapošljavanju, kao i radne uslove, naknade, napredovanja u službi i otpuštanja s posla, riječi su Zakona o zabrani diskriminacije.

Također, zakon zabranjuje i mobing na radnom mjestu, kao oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koji podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu čija je svrha ili posljedica degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlenog. Radna zakonodavstva u entitetima ne navode izričito seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet kao zabranjene osnove diskriminacije, dok jedino Zakon o radu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine navodi *seksualno opredjeljenje*. To što entitetska zakonodavstva ne navode izričito seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet nije prepreka za sudsku zaštitu. Dapače, zaštita je osigurana Zakonom o zabrani diskriminacije. Ekonomska neovisnost je uslov bilo koje druge neovisnosti. Uskraćivanjem prava na rad i platu bitno bi se utjecalo na diskriminaciju i marginalizaciju pripadnika/ca seksualnih i rodni manjina. Stoga su izuzetno bitne norme kojima se brani nepovoljno postupanje prema osobama druge seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta.

Kako dalje?

Prvi koraci su već učinjeni: zakonski, diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta je zabranjena; uvedeni su posebni postupci te jasno definirana uloga Institucije ombudsmana za ljudska prava. U svojoj Strategiji djelovanja, Institucija ombudsmana je uključila i borbu protiv diskriminacije seksualnih i rodni manjina te saradnju sa nevladinim sektorom. Borba za ljudska prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini će imati i ima drugačiji kontekst i tok jer ide u pravcu zaživljavanja postojećih antidiskriminacijskih propisa, edukacije sudija, policajaca i tužilaca, rada sa zajednicom u pogledu njihove edukacije o pravima i slobodama te mehanizmima zaštite, rada sa društvom s ciljem ukljanjanja homo i transfobije. Tek nakon tih procesa ima smisla govoriti o delikatnijim procesima: pravu na brak.

II

ANALIZA MEDIJSKOG IZVJEŠTAVANJA O SEKSUALNIM MANJINAMA U BiH

II

Masha Durkalić

ANALIZA MEDIJSKOG IZVJEŠTAVANJA O SEKSUALNIM MANJINAMA U BiH

PERIOD: JULI 2011. – DECEMBAR 2011.

Pojmovi za monitoring izvještavanja o seksualnim manjinama:

- homoseksualnost/homoseksualci
- gej
- lezbejka
- LGBT
- queer/kvir
- parada ponosa/povorka ponosa

Tokom druge polovine 2011. godine, Sarajevski otvoreni centar pratio je izvještavanje pisanih medija o seksualnim manjinama. Media plan Institut je radio praćenje, obradu i dostavu medijskih štampanih medija o ključnim riječima određenim od strane Sarajevskog otvorenog centra, te svakog dana dostavljao podatke sa datumom, naslovom/najavom, izvorom/autorom, stranicom, pozicijom na stranici, površinom i žanrom.

Štampani mediji koje je obuhvatio press clipping su:

DNEVNE NOVINE: Dnevni avaz, Dnevni list, Euro Blic (BiH), Fokus, Glas Srpske, Nezavisne novine, Oslobođenje, SAN, Press RS, Večernje novosti (BiH) i Večernji list (izdanje BiH).

SEDMIČNE I PETNAESTODNEVNE NOVINE:

Azra, Dani, Express, Business Magazine, Gracija, Maxi, Novi Reporter, Slobodna Bosna, Start, Svijet i USK novine.

U navedenom periodu, Sarajevskom otvorenom centru su upućena 63 izvještaja koja su sadržavala kopije članaka objavljenih u navedenim štampanim medijima. Generalno, na osnovu ovog broja izvještaja se može zaključiti da bh. mediji izvještavaju o seksualnim manjima, ali pažljivija analiza zapravo pokazuje o kakvom se izvještavanju radi – u pitanju je uglavnom površno izvještavanje koje se temelji na senzacionalizmu, a dominantno počiva na izvještavanju o dešavanjima iz svijeta i/ili regiona koja se povezuju sa LGBT temama. Primjerice, često mjesto na stranicama dnevnih novina zauzimaju vijesti o gay paradama ili gay političarima u zemljama Evropske unije, dok obrađivanje domaćih LGBT tema skoro da i ne postoji u izvještavanju bh. štampanih medija. Ovo je informacija koja pokazuje da tri godine nakon 1. Queer Sarajevo Festivala, kada je medijska hajka u obliku huškanja i govora mržnje koju su prvenstveno provodile novine *Dnevni avaz* i *Saff*, ne postoji sistematsko izvještavanje o LGBT temama i LGBT populaciji te da se uredničke politike još uvijek svode na preuzimanje agencijskih vijesti, njihovo senzacionaliziranje i potom recikliranje. Izvještavanje je uglavnom površno, vrlo

često se koristi oprema teksta koja sadrži termine koji senzacionaliziraju tekst te je stav medija uglavnom negativan i/ili neutralan.

Jedan od prvih članaka obrađenih u press clippingu kojeg je Sarajevski otvoreni centar dobio je intervju sa srbijanskom turbo folk pjevačicom, ali i svojevrsnom gej ikonom, Jelenom Karleušom, u *Slobodnoj Bosni* 1. jula 2011. godine. Jelena Karleuša u intervjuu na čak pet strana govori o ratnim zločinima i političkoj situaciji u Srbiji, ali i o svome vrlo otvorenom stavu i angažmanu na odbrani i zaštiti gay ljudskih prava. Uvodna rečenica teksta govori o Jeleni Karleuši kao "prvoj ženi iz svijeta folk estrade koja je otvoreno i beskompromisno stala u zaštitu homoseksualne manjine. Iskoristila je uticaj koji ima kod populacije neosjetljive na problem seksualnih manjina i solidarno stala uz ugrožene". Iako je u pitanju medijski zanimljiva i atraktivna ličnost čiji pozitivni stavovi o LGBT populaciji mogu doprinijeti formiranju boljih stavova (bez obzira na to što je Jelena Karleuša pjevačica koja izvodi turbo folk, muzički žanr koji se povezuje s mnogim negativnim sociološkim efektima), sigurno je da ista publikacija ne bi objavila intervju na čak pet strana sa nekim/om LGBT aktivistom/aktivistkinjom ili queer friendly političarem/kom, koji/a bi se u potpunosti bavio/la LGBT temama. S druge strane, ovaj intervju jeste vrijedan jer je njegov dobar dio posvećen LGBT temama i pravima u obliku pitanja novinarke Mirhe Dedić, a odgovori su vrlo afirmativni za LGBT populaciju. S obzirom da se radi o političkom magazinu koji posjeduje tradiciju pozitivnog izvještavanja o manjinskim grupama, oprema teksta je kvalitetna i efektna.

(*Slobodna Bosna*, 1.7.2011., str. 35)

**MI SMO DIVLJACI KOJI
ĆE MORATI PRIPITOMITI:**

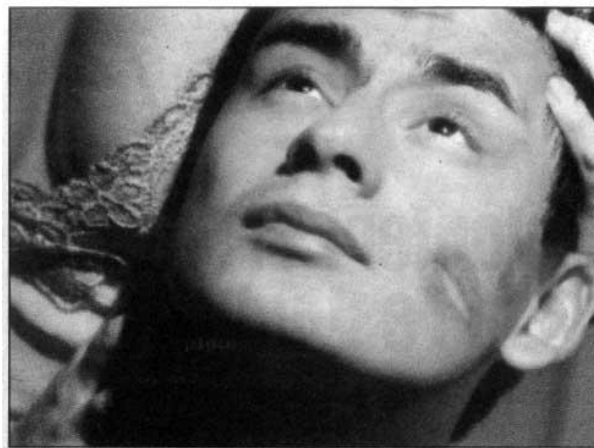
"Nama je još uvijek nedopustivo da Dragan oženi Eminu, a kamoli da Dragan voli Aliju. Moramo da naučimo da smo mali i nebitni divljaci na tlu Balkana, koji će milom i silom biti pripitomljeni od strane Evrope i Amerike"

dogadaja iz 90-ih godina na prostoru bivše Jugoslavije, poput ratnih zločina Ratka Mladića, genocida u Srebrenici... Koliko je, po Vašem mišljenju, važno otvoriti tu priču i skinuti sa Srba anatemu "genocidnog naroda"?

Ono što je već istaknuto kao veliki problem kada je u pitanju izvještavanje o seksualnim manjinama, ukazuje se već u izvještaju od 4. jula 2011. godine u kratkom članku objavljenom u *Dnevnom avazu*. Članak s naslovom "**Lezbijka poljubila svećenika**", objavljen na strani 21 u rubrici *Kiosk*, koji zauzima malu

površinu, vrlo dobro ilustrira vrstu izvještavanja o kojoj se uglavnom radi: u pitanju je prenesena kratka agencijska vijest, prvenstveno pogrešno ilustrirana fotografijom muškarca na čijem se licu vidi otisak karmina nakon poljupca i govori o paradi ponosa u Sjevernoj Karolini, na kojoj je Joan Parker, kako se u tekstu navodi "deklarirana lezbijka", "priznala da je poljubila svećenika u obraz na paradi ponosa". Svećenik je bio jedan od demonстраната koji su protestirali protiv parade ponosa, a Joan Parker je prijavio radi "nedozvoljenog kontakta", što je istaknuto i u potpisu ispod fotografije koja ilustrira ovaj mali tekst: **"Parker je zaradila tužbu"**, što automatski pažnju čitatelja skreće na to da je jedna lezbijka zaradila prijavu zbog toga što je poljubila svećenika i da se LGBT osoba može prekršajno ili krivično goniti ako stupi u fizički kontakt s osobom koja je u službi religije.

(Dnevni avaz, 3.7.2011., str. 21)

Parker je zaradila tužbu

Parada ponosa u Sjevernoj Karolini

Lezbijka poljubila svećenika

AFP

Džoan Parker (Joan), deklarirana lezbijka, priznala je da je poljubila svećenika u obraz na paradi ponosa u Sjevernoj Karolini. Zabezeknuti svećenik zavapio je da neko uslika kako ga "razvratnica" želi poljubiti u usta.

- On tvrdi da sam ga poljubila u usta, prokleti lažov. Mahao je rukama gore-dolje i držao Bibliju, vrištao je nasav glas "sodomiti" i "svi ćete u pakao". Pomislila sam da mu je potreban zagrljaj pa sam ga zagrlila - ispričala je Parker.

Džeјms Edvard Belker (James Edward Belcher), 49-godišnji propovjednik, koji je bio jedan od onih što su protestirali protiv parade, tvrdi da nikada nije kazao da ga je Parker poljubila u usta, već da je samo okrenuo glavu od nje.

- Da nisam okrenuo glavu, dobio bih ga (poljubac) ravno u usta - pojasnio je Belker.

Policiјcima je prijavio Parker za nedozvoljen kontakt, a oni su protiv lezbijke podnijeli prekršajnu priјavu. Džoan priјeti sudska kazna od najviše 30 dana dobrotnograda.

Identičan problem se dešava sa još jednom viješću objavljenom u *Nezavisnim novinama* 6. jula 2011. godine. Također je u pitanju agencijska vijest, koja ovaj put prenosi izjavu indijskog ministra zdravlja koji je rekao da je homoseksualnost bolest. Iako vijest zauzima iznimno mali prostor, činjenica da uredništvo bira ovakve vijesti za objavljivanje i pritom se brine da istakne iznimno negativnu opremu, u ovom slučaju naslov **“Homoseksualnost je oboljenje”** jako je zabrinjavajuća, čak i kad je u pitanju obična agencijska vijest. Izjava indijskog ministra zdravlja je širom svijeta naišla na osudu jer je u pitanju klasično ugrožavanje ljudskih prava LGBT osoba, ali objavljivanje ovakvih senzacionalističkih agencijskih vijesti je i više nego često u bh. medijima, i iako se često koristi da “popuni prostor” u novinama, čini se da urednici uopće nisu svjesni koliko štete zapravo time nanose LGBT populaciji. Senzacionalistička oprema teksta samo doprinosi indoktrinaciji čitatelja i ne pomaže njihovoj edukaciji kada su u pitanju prava LGBT osoba.

(*Nezavisne novine*, 6.7.2011., str. 24)

Homoseksualnost je oboljenje

NJU DELHI - Indijski ministar zdravlja Gulam Nabi Azad rekao je da je homoseksualnost oboljenje koje se veoma brzo širi tom zemljom, što je izazvalo kritike raznih organizacija.

Azad je na sastanku o virusu HIV i sidi u Nju Delhiju rekao da je seks između homoseksualaca neprirodan. Aktivisti smatraju da su ministri komentari nesrećni.

U Indiji je 2009. godine ukinut zakon star 148 godina, prema kojem je istopolni seks neprirodan prekršaj.

Prema pojedinim podacima, više od osam odsto homoseksualaca u Indiji zaraženo je virusom HIV. (Srna)

Jedna od informacija objavljenih u *Dnevnom listu* 8. jula 2011. godine, prije dešavanja vezanih za otkazanu Paradu ponosa u Beogradu, glasi: **“Srbija legalizira gay brakove?”**, a slijedi agencijska vijest o tome kako Radna skupina Vlade Srbije, koja radi na novom građanskom zakoniku, “razmišlja o priznavanju homoseksualnih brakova”. Iako je vijest kratka i ne sadrži apsolutno nikakve provjerene informacije jer se radi o prenesenoj vijesti iz Srbije, ipak je naslov takav da već u startu daje komentar o mogućnosti gay brakova – upitnik na kraju naslova jasno pokazuje urednički stav, u ovom slučaju stav koji podrazumijeva neku vrstu čuđenja, odnosno i sam postavlja pitanje čitateljstvu – da li se ovo zaista treba dešavati?

(*Dnevni list*, 8.7.2011, str. 2)

Regija

Ubuduće kao “zajednica dvije osobe”

Srbija legalizira gay brakove?

Diskriminacija se nazire i pri prenosu vijesti koje dolaze iz drugih zapadnih zemalja, npr. kada je u pitanju vijest o politici "don't ask, don't tell", koja je dugo postojala u američkoj vojsci, a konačno je ukinuta ove godine. *Večernje novosti* su tako objavile članak od 23. jula 2011. godine potpuno neprilagođen uredničkim principima: pogrešna slika, pogrešan naslov, pogrešan podnaslov, pogrešan nadnaslov. Iako se radi o zaista lijepoj vijesti, koja govori o tome kako deklarirani homoseksualci mogu slobodno služiti vojsku u SAD-u, u *Večernjim novostima* oprema je sljedeća: **"Tačka na zabranu vojne službe za deklarirane homoseksualce"** (nadaslov), **"Ružičasta armija"** (naslov) i **"Pentagon: Nema opasnosti po borbenu spremnost trupa"** (podnaslov), sve uz fotografiju dvojice muškaraca koji drže američke zastave i smiju se, i koji uopće i ne moraju biti gay jer zapravo ništa na fotografiji ne govori da su zapravo gay. Naslov je možda najneprilagođeniji ovoj temi, jer otvoreno diskriminira gay populaciju koristeći se vrlo jeftinom predrasudom – da homoseksualci vole ružičastu boju, dok je u podnaslovu istaknuta informacija koja nema veze sa bilo kakvom borbenom spremnošću bilo koje vojske na svijetu.

(*Večernje novosti*, 23.7.2011., str. 8)

ТАЧКА НА ЗАБРАНУ ВОЈНЕ СЛУЖБЕ ЗА ДЕКЛАРИСАНЕ ХОМОСЕКСУАЛЦЕ

РУЖИЧАСТА АРМИЈА

Пентагон: Нема опасности по борбену spremnost trupa

ПОЛИТИКА Пентагона према војницима-хомосексуалцима сажета у слоган „не питај, не реци“ од септембра одлази у историју. Доскорашњи директор ЦИА, Леон Панета, истовремено, улази у историју као први амерички секретар за одбрану у чијој војсци ће да службују декларисани хомосексуалци. Објавио је да става тачку на 17 година дугу праксу затварања очију према хомосексуалцима у армијским редовима, тврдећи да њихово јавно декларисање неће нашкодити борбеном моралу војске САД.

Одлуком, која би на снагу требало да ступи у септембру, председник САД Барак Обама испуњава предизборно обећање о укидању забране служења војске за отворене хомосексуалце. Пут до

САМЦИ

ХОМОСЕКСУАЛЦИ у америчкој војсци биће изједначени са хетеросексуалним трупима, изузев по бенефицијама које уживају брачни парови. Без обзира да ли живе заједно, или не, хомосексуалци ће по овом питању бити третирани као самци.

укидања ове забране, међутим, није био једноставан. Отпора је било много, у Конгресу, као и у самом Пентагону, међу појединим високим официрима, који су сматрали да укидање забране нарушава кохезију војске на бојном пољу. Политика „не питај, не реци“, усвојена у време владавине Била Клинтона, била је изложена преиспитивањима и законским изазовима.

Пентагон је изradio бројне интерне анализе и истраживања. Показало се да око две трећине војника уопште не занима да ли ће забрана да постоји или не. Противљење укидању забране било је, ипак, највеће међу борбеним трупима, посебно моринцима. Како се и могло очекивати, за укидање забране највише су се залагали хомосексуалци у америчким војним редовима који су, кажу, „предуго морали да служе земљи ђутећи“.

Последњу реч имао је савезни суд који је у јулу паложно америчкој влади да укине забрану. Апелациони суд у Сан Франциску прешинирао је да влада не може да истражује, кажњавати или отпусти било кога зато што је отворени хомосексуалац. ■

Д. Д. С.

S druge strane, pozitivno je da je vijest o ukidanju ove politike prenesena i u drugim novinama na uglavnom neutralan način (*Dnevni avaz* i *Oslobođenje*, 24.7.2011.). Na isti način su prenesene i vijesti o slovenačkom lezbijskom paru kojem je dozvoljeno usvajanje djeteta (*Nezavisne novine*, *Dnevni list*, *Fokus*, 30.7.2011.).

Veliki “doprinos” izvještavanju o seksualnim manjinama uvijek daju tabloidi jer je u pitanju tema koja definitivno odgovara njihovoj uređivačkoj politici. Seksualiziranje i senzacionaliziranje LGBT osoba je često u tabloidima širom svijeta, pa tako i u BiH, gdje se oni LGBT populacijom bave uglavnom iznimno površno, bez ikakve novinarske objektivnosti, i potpuno je predstavljajući kao grupu ljudi kojima nije stalo ni do čega drugog nego do seksa. Iako nužno njihovo “izvještavanje”, ako se ono takvim može uopšte nazvati, nije uvijek negativno, zahvaljujući opremi teksta i povezivanju apsolutno svakog segmenta LGBT tema sa seksom, ne može se reći da je njihov doprinos u konačnici pozitivan.

Zanimljiv je tekst o povorci ponosa održanoj u Frankfurtu, objavljen u *Expressu* 11.8.2011., s naslovom **“Ovakvo nešto u Imotskom ni u narednih 200 godina”**, koji donosi mnoštvo fotografija, koje su zapravo i fokus teksta. Tekst je u, suštini, napisan pozitivno, ali upada u oči činjenica da je autor/ka pronašao/la “previše” sugovornika/ca koji dolaze s područja Balkana, tako da je moguće i da je dobar dio teksta fabriciran, što ne bi bilo iznenađujuće. Međutim, ne može se reći da tekst sadrži pogrdne i negativne stavove. Jedino što ukazuje na senzacionalizam je ogromna količina stereotipiziranih fotografija, koje prikazuju gay muškarce i transvestite, što je zapravo nešto čime se tabloidi jako često koriste – objavljivanje ovih fotografija, čak i ako tekst nije negativne prirode, sreće pažnju i seksualizira LGBT populaciju. S obzirom da na povorkama ponosa svi učesnici/e ne izgledaju isto, birajući namjenski ovakve fotografije, urednici zapravo prave grešku, jer senzacionaliziraju povorku i njene učesnike, stvarajući privid velike zabave koja uključuje samo i jedino seks, što je naravno, jedna od glavnih predrasuda kada je u pitanju LGBT populacija.

(*Express*, 11.8.2011., str. 40)

Još jedan primjer senzacionalizacije je tekst objavljen u *Glasu Srpske* 17.9.2011., o bivšem fudbaleru koji se odlučio na karijeru gay porno zvijezde. Članak ne donosi relevantne informacije, prilično je kratak i upotpunjen informacijama o tome kako je fudbaler Jonathan de Falco odabrao novu karijeru i kako će u budućnosti biti poznatiji po nadimku "Steni Falkone", kao i stereotipiziranim fotografijama ovog muškarca kako u donjem rublju sjedi na kauču. Još jedan primjer teksta bez relevantnih informacija koji služi da popuni prostor i senzacionalizira LGBT populaciju.

(Glas Srpske, 17.9.2011., str 16)

СПОРТ

Бивши фудбалер Мехелена одлучио се на не баш уобичајену професију

Де Фалко нова геј звијезда

Још од 20. године се крећем по геј круговима, али док сам играо фудбал, то нико није примјећивао иако је јасно да бих сигурно имао проблеме да се то сазнало, рекао Де Фалко

Цонатан де Фалко изабрао је не баш уобичајену професију за пензионисаног фудбалера, па се од сада одзива на надимак Стени Фалконе.

Опште је познато да фудбалска каријера не траје дуго и да многи играчи имају проблем да смисле шта ће са собом када се повуку из професионалног спорта.

Избор бившег играча Мехелена Конатана де Фалка, међутим, заиста нас је изненадио. Наиме, Де Фалко, којем је раније ове године повреда окончала каријеру, одлучио је да се окрене снимању порно-филмова. Геј порно-филмова. С обзиром на не баш најуспешнију фудбалску каријеру, иако је могуће да ће ускоро бити познатији по свом новом надимку - Стени Фалконе.

- Имам дечака већ неколико мјесеци. Раније сам имао и девојку, али су ме мушкарци увијек привлачили. Никада то нисам ни крио. Још од 20. године се крећем по геј круговима, али док сам играо фудбал то нико није примјећивао, иако је јасно да бих сигурно имао проблеме да се то сазнало. Свијет фудбала још није спреман за геј играче. И даље је превише предрасуда и премало толеранције - рекао је 27-годишњи Де Фалко.

Једини досадашњи примјер фудбалера који је јавно признао да је наклоњен особама истог пола говори нам да је Де Фалко у праву. Џастин Фашиану, први играч у Енглеској чији је трансфер прематио границу од милион фунти, 1990. године се декларисао као геј и тиме практично окончао своју каријеру, а 1998. је извршио самоубиство пошто је оптужен да је силовао 17-годишњег дечака.

Primjetno je da se intenzitet izvještavanja znatno povećava u skladu sa određenim LGBT dešavanjima u regionu, pa su tako brojni mediji bili ažurni u prenošenju informacija povezanih sa paradama ponosa u Zagrebu i Srbiji, iako ne nužno s pozitivnim predznakom. I prije ovih dešavanja, bh. mediji su prenosili brojne informacije iz medija u regionu, bazirajući se uglavnom na negativna izvještavanja. Ipak, pozitivno je to što je postojao protok informacija, te su barem čitatelji, koji su se željeli informirati o LGBT događajima u region, mogli dobiti određenu vrstu informacija (iako je taj protok informacija, logično, na internetu mnogo intenzivniji, ne treba zanemariti ni ulogu štampanih medija, iako su internet portali u prednosti). Zanimljiva je npr. objava intervju sa Vedranom Matošićem, direktorom splitske Turističke zajednice, objavljen u *Slobodnoj Dalmaciji* 23. jula 2011. godine, nakon nasilnih događaja na splitskoj povorci ponosa, sa jasno istaknutim naslovom

“Vjerujte, Split je gay friendly”. Ovo je, ipak ,članak iz hrvatskih medija, te stoga pohvala može ići isključivo njima.

Intenzitet izvještavanja se, takođe, povećao kako se približavao zakazani datum parade ponosa u Beogradu. Već od polovine augusta se povećava broj vijesti koje se bave različitim problemima koji su pratili održavanje parade ponosa u Beogradu: npr. tekstovi **“Policajci na prajdu nisu glineni golubovi”** (*Nezavisne novine*, 17.8.2011.), **“Političarima u kampanji ne odgovara gej parada”** (*Euro Blic*, 17.8.2011.), koji se bave problemima održavanja Parade ponosa u Beogradu. *Press RS* već 19.8.2011. donosi tekst **“Dve parade u centru grada”**, koje govore o najavljenom Porodičnoj šetnji Organizacije Dveri. *Euro Blic* 24.8.2011. objavljuje tekst **“Parada ponosa u drugoj polovini septembra”**. Slijede tekstovi: **“Parada ponosa 2. oktobra”** (*Fokus*, 27.8.2011.) i **“Nećemo da nas biju za četvrt hleba, paštetu i 400 dinara”** (*Press RS*, 29.8.2011.), **“Beograđani spremni za paradu”** (*Nezavisne novine*, 12.9.2011.). Ova izvještavanja se nastavljaju u narednom periodu u manjem ili većem obimu, ovisno od agencijskih vijesti koje dolaze na adresu bosanskohercegovačkih novina i ovisno o temama koje obrađuju, počev od policije koja je imala problem s obezbjeđivanjem događaja pa do manjka političke podrške (izjave Ivice Dačića, ministra unutrašnjih poslova Srbije, da parada ponosa ne treba biti održana), prijetnji nasiljem i apela ambasada evropskih država, i konačno, u vidu vijesti o samoj zabrani Parade koja je preplavila bh. medije u periodu od 1. do 3. oktobra. U brojnim novinama je objavljen niz članaka koje informiraju o datumu održavanja parade ponosa, o njenoj trasi i ostalim dešavanjima vezanim za Paradu ponosa. To izvještavanje je mahom prenošenje vijesti iz srbijanskih medija, te je korisno jer proizvodi dinamiku izvještavanja o ovoj temi i zapravo drži pitanje LGBT ljudskih prava u fokusu javnosti. Primjetno je da je više vijesti objavljeno u medijima iz Republike Srpske, jer tamošnji mediji preuzimaju znatno više vijesti od srbijanskih agencija.

Članak u *Nezavisnim novinama* od 28.9.2011. donosi vrlo spornu opremu teksta: nadnaslov **“Apeli organizatorima Parade ponosa u Beogradu da odustanu”**, naslov **“Huligani planiraju da ruše i pale”** i podnaslov **“Pozadinci: Vlada zabranjuje malinarima, putarima, traktoristima da protestuju u Beogradu, a ovi pozadinci mogu, rekao Dragan Marković Palma”**, uz fotografske ilustracije: na lijevoj strani policijskog specijalca, a na desnoj strani muškarca u donjem rublju sa anđeoskim krilima. Članak donosi izjave političara i predstavnika policijskog sindikata te informaciju o tome kako fašistička organizacija *Obraz* također planira marširati, te o planiranoj ruti parade ponosa. Međutim, ovakva oprema teksta, iako je u pitanju agencijska vijest, potpuno ruši bilo koju vrstu pozitivne percepcije parade ponosa. Posebno se citiranjem u podnaslovu postiže negativan efekt, jer je mogla biti izabrana bilo koja druga izjava, a ne ona koja se koristi očitim govorom mržnje. Isto tako, fotografija koja prikazuje muškarca u donjem rublju sa anđeoskim krilima u odnosu na policajca specijalca nikako ne omogućava fer percepciju LGBT populacije – stiče se dojam da su pripadnici LGBT populacije mahom muškarci koji paradiraju oskudno odjeveni i u različitim kostimima, čime se potpuno devalvira ideja parade ponosa, koja je prije svega politički protest kojeg pripadnici LGBT populacije organiziraju s ciljem borbe za svoja ljudska prava. Ovo je standardna greška koju

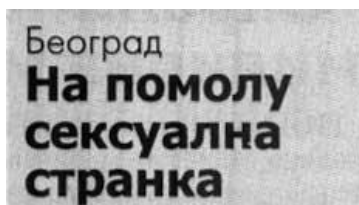
mediji prave kada je u pitanju izvještavanje o LGBT populaciji I, nažalost, još uvijek je prisutna pri opremama teksta i uredničkim intervencijama.

(*Nezavisne novine*, 28.9.2011., str. 17)

Članak koji vrijedi izdvojiti, a veže se za temu parade ponosa u Beogradu, objavljen je u *Glasu Srpske* 23.9.2011., a nosi naslov **“Na pomolu seksualna stranka”** i govori o tome kako je najavljeno osnivanje Stranke za seksualna prava, *“manjinske političke partije koja će učestvovati na idućim parlamentarnim izborima u Srbiji – saopštilo je Udruženje građana LGBT forum Srbija”*. Naslov ovog članka je elementarno pogrešan, jer podliježe standardnoj stereotipiji – Stranka za seksualna prava nije isto što i “seksualna stranka”, što je još jedan primjer koliko pogrešna oprema novinarskog teksta može pomoći u formiranju predrasuda kod čitatelja/ki. Izvještavanje o ovome se ponavlja i u drugim publikacijama – *Nezavisnim novinama*, *Dnevnom listu* i *Fokusu* istog dana, 23.9.2011., ali nije prisutna senzacionalistička oprema teksta.

(*Glas Srpske*, 23.9.2011., str. 17)

Dnevne novine *Oslobođenje* 26.9.2011. donose tekst o tome kako je Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) pozvalo Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije da učini sve kako bi parada ponosa, najavljena za 2. oktobar, protekla u najboljem redu. Ovaj informativni tekst donosi vrijedne informacije o tome kako novinari instistiraju na

sigurnosti i zaštiti ljudskih prava učesnika/ca Parade ponosa, kao i novinara koji će je pratiti, sa antrfileom koji govori o tome kako je Jelko Kacin, poslanik Evropskog parlamenta, pozvao i na održavanje Parade ponosa u Crnoj Gori. Ovaj tekst je pozitivan primjer izvještavanja, iako se radi o prenosu saopštenja Nezavisnog udruženja novinara Srbije, jer pokazuje želju i angažman na objektivnom informisanju javnosti o LGBT tematici, pogotovo u kontekstu delikatne teme kao što je Parada ponosa.

(Oslobođenje, 26.9.2011., str. 12)

Objavljena lokacija održavanja Parade ponosa u Beogradu **Srbijanski novinari strahuju od nasilja**

Parada ponosa 2. oktobra u Beogradu će proći istom trasom kao i prošle godine, iz parka Manjež, pored državnih institucija, do Studentskog kulturnog centra, javio je jučer B92.

Učesnike Parade ponosa osiguravat će oko 5.000 policajaca, koliko ih je bilo angažovano i prošle godine. Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) pozvalo je Ministarstvo unutrašnjih poslova da učini sve kako bi Parada ponosa, koja je najavljena za 2. oktobar, protekla u najboljem redu. NUNS je podržao poziv organizacija za ljudska prava MUP-u da omogući održavanje u Beogradu.

- NUNS dijeli zabrinutost organizatora zbog činjenice da je policijski sindikat zajednički istupio sa organizacijom Dveri, koja zastupa radikalne nacionalističke i desničarske stavove, tražeći da se najavljena manifestacija ne održi, čime se rad policije politizuje. Zajednički nastup dio je orkestriranog nastojanja da se organiza-

Prošlogodišnju Paradu ponosa u Beogradu obilježili su nemiri i nasilje tori i učesnici skupa obeshrabre da javno izražavaju svoja uvjerenja, čime se podstiče kršenje prava zagarantovanih Ustavom, saopštavaju u NUNS-u, dodajući da je država obavezna da svim svojim građanima i građankama osigura jednaka prava i punu zaštitu.

U NUNS-u smatraju kako činjenica da pojedini pripadnici policije javno pokazuju da nisu spremni da štite sve građane izaziva duboku zabrinutost.

- Šutnja vrha Ministarstva unutrašnjih poslova kojom je

propaćen stav policijskog sindikata navodi na zaključak da u MUP-u ima dilema kada je riječ o zaštiti prava građana Srbije, a tome doprinosi ministar Ivica Dačić svojim izjavama, navedeno je u saopštenju.

NUNS smatra da država ne smije da poklekne pred prijetnjama grupa sklonih nasilju koje ne priznaju prava drugih, jer je danas na meti gej-populacija, a sutra može biti bilo koja manjinska grupa.

NUNS apeluje i na srpske političare i intelektualce da se otvoreno, hrabro i snažno suprotstave prijetnjama silom.

Kacin: Održati paradu i u Crnoj Gori

U Crnoj Gori bi trebalo što prije organizovati Paradu ponosa, ali zahtjev da u organizacionom odboru te manifestacije bude neko iz reda ministara nepotrebna je komplikacija, izjavio je poslanik Evropskog parlamenta Jelko Kacin. On je podsjetio da je Vlada Crne Gore odavno odredila svoje predstavnike za tu manifestaciju, ali da organizatori nisu bili zadovoljni, zahtijevajući da to bude neko od ministara. Kacin smatra da je bitno da parada bude održana što prije. Prema njegovim riječima, crnogorsko društvo je dosta transparentno, ali iako se radi o relativno malom broju stanovnika, u suštini dosta konzervativno.

Podržati Paradu ponosa znači pružiti otpor mržnji i netoleranciji. To je jedna od osnovnih obaveza vlasti, ali i intelektualne elite, navedeno je u saopštenju.

Oslobođenje 30.9.2011. objavljuje kratki članak o pozivu Evropskog parlamenta na poštivanje LGBT prava, koji je istovremeno zatražio da Svjetska zdravstvena organizacija poremećaje seksualnog identiteta ne smatra patološkim poremećajima. Iako kratak, članak je afirmativan primjer izvještavanja jer se poziva na mišljenja EU parlamentaraca/ki, u kontekstu odbrane ljudskih prava koja su osnovna pretpostavka pridruženja balkanskih država, pa tako i BiH, Evropskoj uniji.

(Oslobođenje, 30.9.2011., str 21)

Dnevni avaz 2.10.2011. objavljuje vijest nakon zabrane Parade ponosa, s naslovom **“Homoseksualci obojili beogradske ulice”** s ilustracijom grafita **“Stop pederima!!!”**, što je opet pogrešan izbor ilustracije teksta jer je, od toliko mogućih ilustracija aktivista i aktivistkinja koji/e su nastojali/e ostvariti održavanje parade ponosa u Beogradu, izabrana fotografija koja ilustrira pogrdne osjećaje prema LGBT populaciji, dok se moglo uraditi upravo suprotno jer fotografija sa različitih aktivističkih događaja u tom periodu u Beogradu sigurno nije manjkalo.

(*Dnevni avaz*, 2.10. 2011., str. 17)

Press RS u izdanju od 2.10.2011. donosi komentar Veljka Miladinovića u rubrici *Komentar dana*, u kojem autor piše o problematici održavanja parade ponosa u Beogradu, sa ne toliko neutralnim, ali prilično suzdržanim stavom. Miladinović u komentaru izražava protivljenje kako protestima organizacije Dveri, tako i protestima LGBT populacije, s generalnom porukom da se zapravo policija i vojska ne bi trebale baviti kojekakvim protestima u momentu kada situacija na Kosovu eskalira. Ipak, komentari upućeni ka LGBT populaciji u ovom tekstu mogu se smatrati izuzetno diskriminirajućima jer prate generalnu ideju da bi pripadnici LGBT populacije trebali biti to što jesu isključivo između četiri zida.

Primjer 1: *Ako su već oni u kapuljačama koji spremaju paradaž sa žiletima za gej paradu identifikovani kao destruktivni element države, onda bi bar paraderi mogli da pokažu minimum socijalne odgovornosti da sačekaju bolji trenutak za svoje manifestacije.*

Primjer 2: *A možda je samo najprirodnije da oni koji promovišu vrednosti LGBT populacije ostanu kod kuće i promovišu svoju ljubav onima kojima je namenjena, baš kao što je prirodnije promoterima porodičnih vrednosti da nedelju ujutro provedu u crkvi, a popodne na ručku – sa svojom porodicom. Pa neka se onda mere ne po tome ko je snažniji, nego ko je srećniji. A policija i vojska imaju i pametnija posla.*

Bilo je i primjera prenošenja vijesti koje su tu samo da bi se pobrinule za senzacionalistički efekt. *Dnevni avaz* je 26. jula 2011. objavio vijest o piluli naziva naziva "gay away" koja navodno liječi homoseksualnost, s naslovom: **"Lijek "gay away" protiv homoseksualizma"** (uz pogrešno korištenje izraza *homoseksualizam*). Tekst je pun negativnih insinucija koje čitatelja/ku mogu navesti na mišljenje da doista postoji lijek koji može "izliječiti" homoseksualnost, koja već odavno nije na listi bolesti i poremećaja. Ovo ilustriraju rečenice iz teksta: *"To se vidi po tome što pacijent više nema potrebu za, kako je naglašeno na ambalaži, 'neprimjerenim ponašanjem'; 'Muškarci automatski polude za ženama'; 'Isto važi i za lezbijke, koje nakon ove čarobne pilule odmah nasrću na muškarce'".*

U ovoj vijesti je najočiglednija informacija o homoseksualnosti to da je u pitanju bolest koja se može izliječiti, i to ni manje ni više nego običnom pilulom te da se nakon toga gay muškarci i lezbijke automatski vraćaju na "pravi put" i "nasrću" na pripadnike/ce suprotnog spola, vraćajući se tako u "normalni" i odobreni hetero sistem vrijednosti. Ovakve vijesti se ne bi trebale ni nalaziti na stranicama novina jer je njihova informativna vrijednost isključivo senzacionalistička, a to više priliči žutoj štampi nego respektabilnoj dnevnoj novini.

(*Dnevni avaz*, 26.7.2011., str. 22)

Još jedan primjer negativnog izvještavanja je tekst objavljen u *Novom reporteru* 14.9.2011., sa naslovom **"Istraživanje ukazuje na veću učestalost raka kod homoseksualaca"**, koje ukazuje *"da je učestalost obolijevanja od raka veća kod homoseksualaca nego kod heteroseksualaca te da su oni od zloćudnih bolesti obolijevali u prosječno 10 godina mlađoj dobi nego heteroseksualci"*. Na stranu to što homoseksualnost ne utječe na predispozicije ka bilo kojoj bolesti, dodatni problem s

ovim tekstom je produbljivanje predrasude da isključivo homoseksualci šire HIV/AIDS: *“Jedno od mogućih objašnjenja za dobijene rezultate je i veća učestalost infekcije HIV-om kod homoseksualaca, poznatog faktora rizika za obolijevanje od raka”*. U tekstu se dalje navodi da je *“udio pušača veći u homoseksualnoj populaciji.”*; rečenica kojom se tekst završava jednostavno je besmislena i zaokružuje manjak objektivnosti u ovom članku u kojem se ne navodi nijedan relevantan izvor osim časopisa *Cancer*.

(Novi Reporter, 14.9.2011., str. 54)

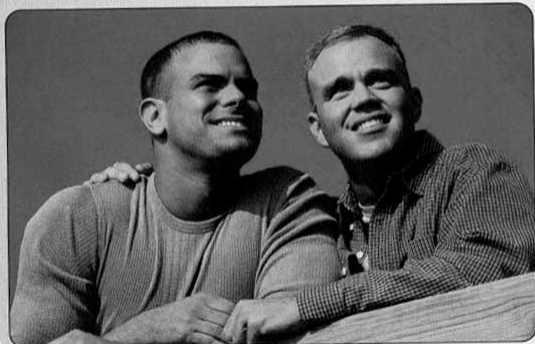
Istraživanje ukazuje na veću učestalost raka kod homoseksualaca

Časopis „Cancer“, analizirajući podatke za više od 120.000 ispitanika u Kaliforniji, došao je do zaključka da je učestalost obolijevanja od raka veća kod homoseksualaca nego kod heteroseksualaca, te da oni od zloćudnih bolesti obolijevaju u prosječno 10 godina mlađoj dobi nego heteroseksualci.

Kod žena homoseksualne orijentacije nije utvrđeno ovakvo povećanje rizika.

Istraživači napominju da su korišteni podaci za osobe koje su uspješno liječene od raka te zato ne predstavljaju pravu sliku stanja u opštoj populaciji.

Jedno od mogućih objašnjenja za dobijene rezultate je i veća učestalost infekcije HIV-om kod homoseksualaca, poznatog faktora rizika za obolijevanje od raka. Uz to, kod homoseksualaca su prisutni veći izgledi za obolijevanje od karcinoma povezanog sa infekcijom humanim papiloma virusom (HPV). Dodatni faktor rizika za homoseksualce je i pušenje, jer prema dostupnim podacima, udio pušača je veći u homoseksualnoj populaciji.

U oktobru se u BiH desio zločin dvostrukog ubistva u selu Miošići na Palama, Dalibor Furtula (33) i Vladislav Pašalić (35) sa Pala su pronađeni ustrijeljeni vatrenim oružjem u kući u selu Miošići, i - iako se slučaj povezivao sa mafijaškim aktivnostima na Palama - izvještavanje medija se većinski baziralo na tome da su ovi muškarci bili u homoseksualnoj vezi. To je slučaj i sa *Dnevnim avazom*, koji u članku od 3.10.2011. donosi tekst u kojem se više puta spominje da su ubijeni bili homoseksualci, a ovaj kontekst se koristi i u opremi: jedan od međunaslova je **“Oralni seks”** te se govori o ubistvu Miroslava Arsenovića, radnika Ministarstva inostranih poslova Srbije, koji je ubijen, a s kojim je Furtula navodno bio u vezi. Furtula je oslobođen optužbi za ubistvo, ali se navodi da je tokom procesa svjedočio da se Arsenoviću javio na oglas i pristao na oralni seks s njim za 100 eura – odatle i sporni međunaslov. Do kraja teksta je spomenuto da *“niko od zvaničnih organa nije mogao potvrditi, ali ni demantirati špekulacije da ovaj slučaj ili eventualna nova homoseksualna veza Furtule ima veze s njegovim i Pašalićevim ubistvom”*. I u podnaslovu se koristi ovaj kontekst – **“Furtula bio optužen za ubistvo Miroslava Arsenovića s kojim je bio u homoseksualnoj vezi u Beogradu”**. Spominjanje homoseksualne veze dvojice ubijenih muškaraca pri izvještavanju o dvostrukom ubistvu očiti je primjer senzacionalizacije teme, jer koristiti seksualnu orijentaciju ubijenih u tekstu kako bi bio zanimljiviji čitateljima samo je još jedan primjer stereotipizacije i diskriminacije. Stiče se dojam da se duplo manje pažnje posvećuje samom ubistvu te se pretpostavljena homoseksualna veza skoro označava kao motiv ubistva sudeći po učestalosti spominjanja ove (neproverene i na kraju potpuno nebitne za slučaj) informacije.

(Dnevni avaz, 3.10.2011., str. 15)

Glas Srpske se senzacionaliziraju ovog ubistva posvetio još više – u članku od 3.10.2011., ove novine donose otvoreno diskriminatoran naslov: **“Homoseksualac ubio gej par zbog ljubomore”**, te podnaslov: **“Furtula i Pašalić poznati kao homoseksualni par, a sumnja se na ljubomoru kao najvjerovatniji motiv zločina. Među privedenim nekoliko homoseksualaca”**. Dakle, umjesto fokusa na tok istrage s objektivnim razlozima, u podnaslovu je izabrano korištenje termina koji osuđuju homoseksualnost i navode na pretpostavku da se homoseksualnost povezuje sa sklonošću ka zločinima. Također, konstatacija da je među privedenim nekoliko homoseksualaca potpuno je diskriminatorna jer nije navedena nijedna druga karakteristika koja opisuje privedene, što implicira da su privedeni za koje se pretpostavlja da su homoseksualci (jer ne postoji nikakva “zvanična” potvrda homoseksualnosti niti je ona u bilo kojoj varijanti potrebna ili relevantna za istragu ubistava) sigurno istovremeno i zločinci. To isto tako navodi na mogućnost da bi onda svi potencijalni homoseksualci sa Pala trebali biti privedeni jer predstavljaju moguće osumnjičene, čime ovaj tekst zapravo predstavlja klasičan primjer negativnog izvještavanja o LGBT populaciji.

(*Glas Srpske*, 3.10.2011., str. 12)

Negativno izvještavanje se nastavlja i u *Dnevnom listu* koji 3.10.2011. objavljuje tekst s naslovom **“Nađena mrtva dva homoseksualca, ubio ih ljubavnik?”**. Ponovo se u opremi koristi senzacionalizacija: egida **“Već jučer su na ispitivanje privedena četvorica muškaraca. Jedan od njih je navodno ranije bio Furtulin ljubavnik”** i podnaslov u kojem se navodi: **“Mrtva tijela homoseksualnog para našao je stric”**. U tekstu se navodi: *“Mještani pričaju da su Furtula i Pašalić bili u homoseksualnoj vezi.”*

(Dnevni list, 3.10.2011., str. 24)

Policija na Palama pokušava razriješiti misterij dvostrukog ubojstva

Nađena mrtva dva homoseksualca, ubio ih ljubavnik?

Već jučer su na ispitivanje privedena četvorica muškaraca. Jedan od njih je navodno ranije bio Furtulin ljubavnik

• Piše: I. Herceg
• [ckronika@dnevni-list.ba](#)

PALE – Dvojica muškaraca, Dalibor Furtula (33) i Vladislav Pašalić (36), prekinuo su nađena mrtva u kući paljanskom selu Miošići. Netko ih je ubio iz lovačke puške.

Tijela je našao Furtulin stric. On je u subotu navečer ušao u Daliborovu kuću te je na podu zatekao mrtva tijela. Odmah je pozvao policiju.

Mještani čuli hice

Tijela su u kući najvjerojatnije ležala nekoliko dana. “Mještani su nam ispričali da su u četvrtak navečer čuli nekoliko pucnjeva, ali im to

Mještani su ispričali da su u četvrtak navečer čuli nekoliko pucnjeva, ali im to nije bilo neobično budući da u Miošićima ljudi često pucaju na vukove. Mrtva tijela homoseksualnog para našao je stric

nije bilo neobično budući da ovdje ljudi često pucaju na vukove koji im dolaze u blizinu kuća. Nitko nije ništa ni vidio budući da se Furtulina kuća nalazi na osami. Dva kilometra je udaljena od najbliže kuće”, rekao je novinarima izvor blizak istrazi. Policija je tek jučer obavila očevid budući da je u subotu već pao mrak kada su došli u kuću. Pretražili su mjesto zločina u potrazi za tragovima. Kako doznajemo, već jučer su na ispitivanje privedena četvorica muškaraca. Zasad se još ne zna što se

dogodilo u Furtulinu kući. Mještani pričaju da su Furtula i Pašalić bili u homoseksualnoj vezi.

Navodno je jedan od osumnjičenih bio Furtulin ljubavnik. Sumnja se da je najvjerojatnije on iz ljubomore ubio Furtulu i Pašalića. Istraga bi trebala pokazati što se točno dogodilo. Policajci su jučer pretraživali kuće osumnjičenih u potrazi za puškom. Tijela ubijenih ljubavnika odvezena su na obdukciju. Kako doznajemo, Furtula je upucan u grudni koš te ruku, dok je Pašalić

imao rane od metaka na trbuhu i grudima.

Inače, Dalibor Furtula je od ranije poznat policiji. U Srbiji je proveo tri godine u zatvoru zbog sumnje da je ubio ljubavnika Miroslava Arsenovića (40), inače zaposlenika tamošnjeg Ministarstva vanjskih poslova.

Ubio ljubavnika

Furtula je 2006. priznao ubojstvo na Okružnom sudu u Beogradu. Tada je rekao da je ubio Arsenovića jer ga je te večeri maltretirao i vrijeđao te mu nije htio platiti usluge

za oralni i analni seks. Naime, Furtula je tada izjavio da je došao kod Arsenovića nakon što se javio na oglas u kojem je stajalo “oralno zadovoljavam muškarce i plaćam”. Sudu je rekao da je Arsenovića ubio udarcem pepeljare u glavu jer mu nije platio obećani novac. Inače, tijekom istrage je tvrdio da je 40-godišnjaka ubio jer ga je ovaj ugrizao za penis. Poslije dvije i pol godine Furtula je pušten iz zatvora te se iz Srbije vratio u Pale gdje je jedno vrijeme zaradivao razvozcima siadoled.

Zajedničko ovim tekstovima je to što svi koriste kontekst homoseksualne veze u opremi i tako diskriminiraju LGBT populaciju povezujući zločin sa ljubomorom, senzacionalizirajući ubistvo i stvarajući dojam da su ovi muškarci ubijeni zbog ljubomore. Šta god bio slučaj, korištenje ove vrste opreme, koja javnosti samo može stvoriti negativne osjećaje u vezi sa LGBT populacijom, upućuje na to da su homoseksualci skloni zločinima iz strasti, ljubomori koja može ugroziti život i na kraju – ubistvima.

Jedina novina koja je objavila izvinjenje zbog ovakvog načina izvještavanja bio je *Dnevni list*, koji je 8.10.2011. objavio članak s naslovom **“Moj brat nije bio homoseksualac”**, što je zapravo bilo reagiranje Daliborke Furtule, sestre jednog od ubijenih muškaraca, Dalibora Furtule. *Dnevni list* u zadnjem pasusu članka navodi: *“Zbog objavljivanja te vijesti Uredništvo Dnevnog lista ispričava se obitelji i prijateljima ubijenih Dalibora Furtule i Vladislava Pašalića i izražava najdublje žaljenje svima koje je objava ove vijesti povrijedila.”* Ovom objavom je *Dnevni list* napravio iskorak koji, iako malen, pokazuje volju za usavršavanjem profesije i smanjivanjem diskriminacije na osnovu, u ovom slučaju, seksualne orijentacije, a za nadati se da će to biti praksa u njihovom daljem radu.

(*Dnevni list*, 8.10.2011., str. 20)

Reagiranje Daliborke Furtule, sestre ubijenog Dalibora **“Moj brat nije bio homoseksualac”**

PALE – Sestra ubijenog Dalibora Furtule (33), koji je prije nekoliko dana nađen mrtav u kući u paljanskom selu Miošići, nazvala je jučer našu redakciju ogorčena zbog napisa kako je njezin brat bio homoseksualac i da je zbog toga ubijen.

Podsjetimo, Dalibor je u subotu zajedno s Vladislavom Pašalićem (36) nađen mrtav u kući u Miošićima, a policija je dan kasnije otkrila kako ih je ubio Dali-

borov rođak Svetko Furtula. On je došao u kuću te je ubio dvojicu muškaraca hicima iz puške. Svetko je kasnije na ispitivanju u policiji priznao kako je dvojicu muškaraca ubio jer je mislio kako mu je jedan od njih prije nekoliko godina ukrao novac.

Dnevni list je nakon ubojstva objavio kako se sumnja da su Dalibor Furtula i Pašalić bili u homoseksualnoj vezi te da se

pretpostavlja da ih je ubio ljubavnik. “Moj brat nije bio homoseksualac, imao je djevojku prije ubojstva, izmišljotine su da je bio u ljubavnoj vezi s Pašalićem, koji je također bio divan momak i svi su ga poznavali kao vrijednog i dobrog”, rekla je jučer sestra ubijenog Furtule, Daliborka Furtula. Ona je dodala da je njezin brat bio nevin u zatvoru u Srbiji. Proveo je tamo skoro tri godine. “Tukli su ga, slo-

mili su mu svaku kost u tijelu da bi priznao da je bio u emotivnoj vezi s Miroslavom Arsenovićem i da ga je ubio, ali je kasnije pušten na slobodu jer nije bilo dokaza”, tvrdi Daliborka.

Zbog objavljivanja te vijesti Uredništvo Dnevnog lista ispričava se obitelji i prijateljima ubijenih Dalibora Furtule i Vladislava Pašalića i izražava najdublje žaljenje svima koje je objava ove vijesti povrijedila.

Ipak, pozitivna strana izvještavanja o ovom slučaju jeste komentar Nataše Krsman objavljen u *Nezavisnim novinama* 4.10.2011., s naslovom **“Pederi ne pucaju”**, u kojem ona ukazuje na nepravедno izvještavanje o ubistvu na Palama, te komentira akciju u Banja Luci, u kojoj su dva muškarca prošetala centrom grada te tako poslali poruku o manjku tolerancije nakon zabrane održavanja Parade ponosa u Beogradu. Ovaj komentar je hvale vrijedan primjer kako je moguće skrenuti pažnju na nepravedan tretman manjina, u ovom slučaju LGBT populacije. Izdajamo egidu teksta: **“Zvuči nevjerovatno da je u društvu, koje je nedavno pretrpjelo stravičan rat, koje se bori sa korupcijom, nacionalnom netrpeljivošću i siromaštvom, jedina važna informacija ko je s kim spavao.”**

Piše:
Nataša KRSMAN

Pederi ne pucaju

Ubijena dva mladića u selu podno Romanije. Od svih informacija koje su bitne za rasvjetljavanje ovog zločina, u javnost stiže udarna da su bili homoseksualci. Tek kasnije se saznaje koliko im je godina, kako se tačno zovu, pa i ta sitnica da su tri dana bili mrtvi u napuštenoj seoskoj kući. Kasnije se vezu priče kako ih je ubio homoseksualac zbog ljubomore i kako je mrtvog mladića na podu vidjela komšinica, ali nije zvala policiju. Valjda žena nije htjela da se petlja u ta "pederska posla", samo im je i ta pošast nedostajala u selu. Kad se takva društvena devijacija proširila na goru Romaniju, kud su hrabro gazili i razgovarali Ivan i Pavle, a i Čiča sa svojom divizijom, što je onda čudno kad dva mladića s rukom u ruci prošetaju Banjalukom. Portali pompezno javljaju kako su tu dvojicu mladih muškaraca sugrađani u čudu gledali i još postave video-snimak koji sve to jasno demantuje. Nekoliko ljudi okrenulo je glavu i sa podsmijehom pogledalo ove mladiće koji se drže za ruke i poskakuju dok hodaju očigledno želeći na sebe skrenuti pažnju. Sugrađani u svim našim gradovima ne okreću se ni kada mladić mladića do iznemoglosti tuče na ulici. To je, valjda, normalna pojava za društvo, a strašno je ako se dva muškarca drže za ruke i ne pada im na pamet da se tuku ili pucaju. Strašno je u ovom društvu i kada žena više puta sjedi sa muškarcem na javnim mjestima, a nisu u zvaničnoj vezi ili braku. Može se zaključiti da ona njega vrbuje da joj sredi neki dobar posao, plati joj ručak ili pokloni skupocjeni parfem. Ona će mu to sve platiti u naturi, to zna svako ko je prošao i ugledao ih više od dvaput za istim stolom. Po definiciji, koje nema u enciklopedijama, takva žena je laka, odnosno ona ima seksualni moral muškarca.

Kad je već tako, onda istom ovom društvu i (ne)postojećem javnom mnjenju treba dati želje-

**Zvuči
nevjerovatno
da je u
društvu,
koje je
nedavno
pretrpjelo
stravičan rat,
koje se
bori sa
korupcijom,
nacionalnom
netrpeljivošću
i siromaštvom,
jedina važna
informacija
ko je
s kim
spavao**

puškom kalibra 7,9 milimetara. Homoseksualci nisu bili naoružani, oni ne pucaju. Kažu da su oni uvijek izbjegavali služenje vojnog roka, namirisani su i čisti, gestikuliraju kao žene i pričaju o modi. Takođe, žene koje sjede u kafanama do sitnih sati su lake, koriste mušku nasrtljivost da napreduju u poslu i obogate se. Primjerna žena, poželjna za ovakvo društvo, sjenka je svog muškarca i uvijek ga dočeka jelom koje najviše voli, djecu vaspitava u duhu tradicije i spremna je progutati nekoliko šamara ako pita ono što ne bi trebalo da zna. Što reče jednom Muharem Serbezovski, bivši poslanik federalnog parlamenta i folk zvijezda ove regije, u našoj je tradiciji da se žena ponekad istuče. Nakon ove izjave javilo se nekoliko dobro plaćenih alapača i postigle su kontraefekat, a svaki pravi muškarac, kad popije koju više, diže ruke na njegov neprolazni hit "Zašto su ti kose pobebele duže". Ta je pjesma, kao i mnoge druge, puna emocija dvojice muškaraca koje je prevarila žena iz grupe "lalkih", pa su otkrili da su jaki kao stijene i da je batina iz raja izašla. Moderni muškarci ne dižu tako često ruku na ženu, jer ima i mnogo boljih metoda, poput iznošenja u javnost sumnji da ih je žena prevarila. Još ako su javne ličnosti, to donosi višestruku korist za posao kojim se bave i besplatan marketing. Djeca su, naravno, kolateralna šteta i treba da se očeliče za surovo društvo u kome žive i gdje mama (možda) vara tatu.

Eh, pošto su, narodski rečeno, pederi gori od ikakve ženturače, za njih je šamar malo, pa treba uspavano društvo probuditi šetnjom dvojice muškaraca ruku pod ruku. Kad im niko nije opalio šamar usred Banjaluke, onda javnost treba obavijestiti o sugrađanima koji su se našli u čudu. Zvuči nevjerovatno da je u društvu, koje je nedavno pretrpjelo stravičan rat, koje se bori sa korupcijom, nacionalnom netrpeljivošću, siromaštvom i nezaposlenošću, jedina važna informacija ko je s kim spavao. Najgore je ako se

Vraćajući se na temu akcije u kojoj su dva mladića prošetala centrom Banja Luke nakon zabrade Parade ponosa u Beogradu, *Press RS* 4.10.2011. donosi tekst s naslovom **“Gejevi se šetkali centrom Banjaluke”** i podnaslovom **“Šok: Protekli vikend u Banjaluci obeležile su aktivnosti gej populacije, što je potpuno zateklo većinu stanovništva najvećeg grada Srpske koje je zbunjeno posmatralo muške parove”**. Za početak, nije se radilo o “parovima”, nego o “paru” – dva momka, aktivista za ljudska prava, snimila su video u kojem su prošetali gradom držeći se za ruke i tako poslali poruku o manjku tolerancije i poštivanja LGBT ljudskih prava. Istina, na kraju videa se za ruke drži više muškaraca, ali akcija je potpuno posvećena protestu protiv zabrane Parade ponosa i ni u kakvom slučaju nije podrazumijevala senzacionalnu akciju namijenjenu šokiranju čudorednih građana Banja Luke. Međutim, novinar **Darko Momić** iz Banja Luke svoj tekst otvara rečenicom: *“Parada ponosa je zabranjena u Beogradu, pa su se pripadnici tzv. LGBT populacije okrenuli Banjaluci!”*, produbljujući govor mržnje prema LGBT populaciji, prvo korištenjem prefiksa “takozvana”, a potom i potpunim iskrivljavanjem činjenica. Tekst obiluje insinuacijama, poput onih da su se pripadnici LGBT populacije **“okomili na Banjaluku”**, te donosi mišljenja sugovornika koja variraju od toga da **“ne vide potrebu za javnim ispoljavanjem seksualnih sklonosti”**, do toga da **“oštro osuđuju i samu pomisao na moguće organizovanje, kako kažu, ‘defilea pедера u gradu poznatom po lepim ženama’”**. Konkretno, u ovoj izjavi očito nije bilo ni potrebno stavljati navodnike na izjavu određenih sugovornika, s obzirom na to da je autorov stav potpuno jasan i zasniva se na diskriminaciji LGBT osoba.. Naslov teksta dodatno produbljuje ovaj problem, obzirom da je konstruiran na način kao da su se centrom Banja Luke šetali, u najmanju ruku, vanzemaljci, a ne gay muškarci.

(*Press RS*, 4.10.2011., str. 4)

Ova se priča produbljuje tekstom objavljenim u *Fokusu* 5.10.2011., s potpisanim autorom/kom **B. Kovačević**, s naslovom **“Gej (ni)je ok”**, nadnaslovom **“Podrazumijevaju li evropske integracije i Paradu ponosa u RS”** i podnaslovom koji citira izjavu Aleksandre Pandurević, predsjedavajuće Zajedničke komisije za ljudska prava, prava djeteta, mlade integraciju, azil i etiku u Parlamentarnoj skupštini BiH. Zapravo, izjava **Aleksandre Pandurević**, koja se nalazi na poziciji koja bi trebala štititi ljudska prava, skandalozna je i potpuno diskriminatorna i koristi se kao glavna izjava ovog teksta: *“Kao prvo, ne želim da se miješam u bilo čiji život i smatram da, ako je neko gej, to treba da bude njegov lični stav i da ne bi trebalo da izlazi na ulicu i paradira kako bi pokazao svoje seksualne sklonosti. Možemo postaviti pitanje šta bi se dogodilo ako bismo svi počeli da paradiramo. Mišljenja sam da intimu treba držati iza zatvorenih vrata.”* Izjava Aleksandre Pandurević jasno pokazuje da se radi o diskriminaciji, što pogoršava činjenica da se radi o osobi koja je predsjedavajuća jednog političkog tijela koje je, između ostalog, zaduženo za ljudska prava i etiku na nivou BiH. Međutim, i ostali sugovornici u ovom članku daju negativno mišljenje. **Branislav Borenović**, potpredsjednik Partije demokratskog progresa, kaže: *“Podržavam da svako ima pravo da se deklariše kako želi, ali smatram da u svemu tome ima pretjerivanja i da se pravi politička farsa. Generalno, svako ima pravo da izražava svoja osjećanja, ali nema potrebe da neko pošto-poto želi da pokaže drugima kako je drugačiji.”* Konačno, psiholog **Aleksandar Milić** daje svoj “doprinos” članku: *“Istupaju javno, a ipak žele da ostanu anonimni, što se kosi jedno s drugim. Mi smo društvo koje ima svoje vrijednosti i potrebno je da se insistira na očuvanju tih vrijednosti, a ne da se utrkujemo u prepisivanju kvazivrijednosti sa Zapada.”* Članak je zaokružen anketom u kojoj je učestvovalo pet sugovornika/ca, navedenih imenom i prezimenom, od kojih **nijedan/na** nema pozitivno mišljenje o LGBT populaciji. Samo ozračje teksta je negativno i izbor sugovornika/ca jasno govori da je tekst prevashodno namijenjen osuđivanju LGBT populacije i LGBT aktivizma. Skandalozno je to da zvaničnici poput Aleksandre Pandurević daju ovakve izjave, kao i to da je novinar/ka **Kovačević** izabrao/la sve sugovornike/ce sa negativnim stavom, uopšte ne poštujući osnovno pravilo novinarstva – pravo na mišljenje druge strane. Nadalje, izvještavanje o LGBT populaciji koje se svodi na jednostranost, bez ikakvog pokušaja da se pronađe osoba koja može pružiti pozitivno mišljenje o LGBT populaciji, prvenstveno zasnovano na ljudskim pravima, a potom i na stručnim znanjima iz oblasti psihologije/psihijatrije, jer homoseksualnost već dugo nije bolest, dovodi do produbljivanja predrasuda prema LGBT populaciji, a ovaj članak predstavlja klasičan primjer te vrlo loše prakse.

(Fokus, 5.10.2011., str. 6)

Zanimljivo je da je *Dnevni avaz*, kao publikacija za koju je Vijeće štampe BiH utvrdilo da je izvještavanjem o 1. Queer Sarajevo Festivalu povrijedila Kodeks štampe BiH, nagradu *Avazov zmaj* koju dodjeljuje u okviru Međunarodnog teatarskog festivala MESS, dodijelio upravo predstavi koja tretira LGBT prava – belgijskom baletu *Gardenia* koji tematizira život transvestita. O ovoj predstavi se u *Dnevnom avazu* sasvim otvoreno izvještavalo: naslov teksta objavljenog 3.10.2011. je **“Gardenia traga za identitetom”**, a jedan od međunaslova **“Kako se osjećaju transvestiti”**. Međutim, u bh. novinarstvu se ono što dolazi “izvana”, a tiče se LGBT populacije i njenih prava, tretira s (često hinjenim) razumijevanjem. Da je u pitanju bila domaća predstava, upitno je da li bi ovakvo izvještavanje bilo prisutno u bilo kojoj bh. novini.

(*Dnevni avaz*, 3.10.2011.)

51. Internacionalni teatarski festival MESS

Gardenia traga ZA IDENTITETOM

Predstavu “Gardenia” režirali su Alain Platel i Frank Van Laecke, a novinarima su se predstavili glumci Dirk Van Vaeren-Bergh i Venessa Van Durme • Predstavom “Mali princ”, rađenoj u koprodukciji s Kulturno-sportskim centrom Bugojno, počeo program za najmlađu publiku Children MESS

Na redovnoj festivalskoj konferenciji za medije 51. Internacionalnog teatarskog festivala MESS jučer su predstavljeni ansamblu predstava “Gardenia” iz Belgije, “Mali princ” u koprodukciji sarajevskog Studija lutkarstva i KSC Bugojno, te “Las Meninas” iz Meksika.

Kako se osjećaju transvestiti

Predstavu “Gardenia” režirali su Alain Platel i Frank Van Laecke, a novinarima su se predstavili glumci Dirk Van Vaeren-Bergh i Venessa Van Durme, po čijoj ideji je predstava i rađena. Jedne prilike gledala sam dokumentarac “Yo soy así” rediteljice Sonie Herman Dolz, o zatvaranju transvestitskog kabareja u Barceloni i njihova priča me zaista dojmila. Shvatila sam da bi ona mogla biti veoma dobar pozorišni komad, istakla je Van Durme, te dodala da je ideju predstavila Platel i Van Laeckeu, koji su prihvatili prijedlog da je režiraju.

Predstava upravo na intrigantan način govori o potrazi za identitetom, naročito zbog toga što prodire duboko u turbulentne živote devet neobičnih ljudi.

Naime, riječ je o sedam starijih individua, koji se naizgled bez napora kreću zonom sumraka kakvim se čini život

između muškog i ženskog identiteta. Oni su u kontrastu, ali i skladu s “mladim momkom” i “pravom ženom”.

- Kada pogledate predstavu, shvatite da to nije klasični kabare,

ju da su mladi iznutra.

- Reditelji su željeli da kroz apstrakciju pokažu kako se osjećaju transvestiti. Mi se nadamo da nas je publika razumjela, a siguran sam da je ba-

možli vjerovati da postoje takve šale. Mi ih nismo željeli izgovarati, ali on je insistirao da budu i gore, jer upravo se takve loše i uvredljive riječi izgovaraju u svakodnevnom

program za najmlađu publiku Children MESS.

Kako je istakla Zrnčić-Kulenović, roman “Mali princ” je jedna od najčitanijih knjiga na svijetu i često biva poticaj mnogim umje-

Zanimljivi razgovori na konferencijama za novinare

Foto: D. TOROHE

Ono što smo publici željeli predstaviti i poručiti, mogli smo napraviti kroz druge medije ili kroz beskućnike, siromahe, ali smo odlučili da priču ipak ispričamo kroz prizmu transvestita, kazao je Dirk Van Vaeren-Bergh.

On je istakao i da “Garednia” govori o potrazi za identitetom, srećom, upoznavanju samog sebe, ali i tome kako se stariji ljudi mogu transformirati u mladu osobu, odnosno pokazati

rem pet posto posetilaca - publika u Sarajevu se ne razlikuje od bilo koje druge - osjetilo i shvatilo kako se osjećaju transvestiti.

Cijelu predstavu proživljavaju neslane i oštre šale o homoseksualcima, na šta je reagirala i publika na MESS-u.

- Kada nam je Frank Van Laecke rekao da na internetu nademo šale na račun homoseksualaca, ni sami nismo

životu, kazao je Van Vaeren-Bergh.

“Mali princ” na otpadu

Nakon ansambla iz Belgije, novinarima su se obratile Dubravka Zrnčić-Kulenović, Jasminka Požek-Božuta i Naida Begović u ime sarajevskog Studija lutkarstva, čijom je predstavom “Mali princ”, rađenom u koprodukciji s Kulturno-sportskim centrom Bugojno, počeo

trnicima, koji su značenja i simboliku ovog djela tretirali kao svoju kreativnu inspiraciju. Tako se ova, u biti, bajkovita priča, redovito nalazi na teatarskom, ponajčešće lutkarskom, repertoaru.

- Kako smo ovu priču prenijeli na otpad, kao današnju i civilizacijsku pustinja ljudi, tragali smo za svojim izvorom, putem koji će nas povesti u jedan drugačiji svijet koji je uvijek tu negdje, ali je zatrpan ljudskim nehatom i nebr-

Pozitivan primjer izvještavanja jeste komentar Thomasa Hammarberga, objavljen u magazinu *Dani* 5.8.2011. godine, komesara za ljudska prava u Vijeću Evrope, nakon održanog Pridea u Splitu, koji se referira na nasilje nad LGBT osobama u zemljama Evrope poput Srbije i Litvanije, te na izvještaj *Diskriminacija na temelju*

seksualne orijentacije i rodnog identiteta u Evropi (također se navodi i internet stranica s koje se ovaj izvještaj može downloadovati), ali upozorava i na nasilje nad transrodnim osobama. Objavljivanje ovog komentara je zaista svjetli primjer izvještavanja o LGBT temama i osobama.

(Dani, 5.8.2011., str. 49)

Evropom protiv homofobije

Svjedoci smo uznemirujućih primjera rasprava u državnim parlamentima, koje karakteriziraju visoki nivoi predrasuda, pristranosti i zastarjelih informacija, uključujući tvrdnje kako je homoseksualnost bolest

Prije nekoliko sedmica, učesnike mirne parade u Splitu brutalno su napale hiljade huligana i ranili desetine ljudi. Kontraprosvjednici su bili mnogobrojniji od policajaca i učesnika parade, koji su samo željeli podići svijest o situaciji u kojoj se nalaze lezbijke, gay, biseksualne i transgender (LGBT) osobe. Ovi događaji desili su se nakon sedmica govora mržnje, prijetnji, grafiti, letaka i poziva na mržnju preko socijalnih medija.

To nije prvi put da manifestacija protiv homofobije i transfobije pretrpi napade ekstremista. 2010., u Beogradu, policija je učinila herojske napore kako bi zaštitila prvu ikad održanu beogradsku Paradu ponosa, ali je oko 150 osoba ozlijeđeno tokom sukoba, najviše uposlenika policije. Ponovo, kontraprosvjednici su bili brojčano od onih koji su marširali za prava LGBT populacije.

U Vilniusu, 2010, dužnosnici su morali pokrenuti ogroman policijski kontingent kako bi zaštitili Baltički marš ponosa od nasilnih napadača.

Raste svjesnost među lokalnim dužnosnicima da mirne parade moraju biti dozvoljene i zaštićene; LGBT osobe imaju ista prava kao i svi drugi, na slobodu okupljanja i izražavanja. To priznanje je svakako pozitivno.

Ipak, to što je još uvijek potrebna masovna policijska zaštita je veoma negativno. Krajnje je vrijeme da se evropski političari ozbiljno suoče sa fenomenima homofobije i transfobije i korijenima njihovih uzroka. Prvi korak je iskazivanje činjenice da je riječ o ozbiljnom problemu i da je potrebna sistematična akcija kako bi se promovirala svjesnost toga na svim nivoima društva. Potom, potrebno je poboriti sve tendencije diskriminacije ove grupe ljudi – također u zvaničnim politikama ljudskih prava i jednakosti.

U proteklih pet godina nadgledao sam implementaciju ljudskih prava za LGBT osobe u 47 država članica Vijeća Evrope. Rezultati su nedavno objavljeni u izvještaju *Diskriminacija na temelju seksu-*

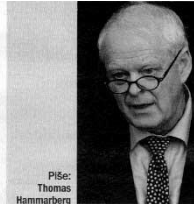
alne orijentacije i rodnog identiteta u Evropi. Izvještaj poborjava brojne prepreke ka punom uživanju njihovih univerzalnih ljudskih prava. Izvještaj, primjerice, pokazuje da homofobno i transfobno uznemiravanje na radnom mjestu te nasilje LGBT individua u školama je prisutno praktično u svim državama članicama. Zvanična registracija LGBT organizacija je opstruirana i odbijena u pet država u Evropi, a pokušaji kriminalizacije "propagande ili promocije homoseksualnosti" zabilježeni su u tri države Vijeća Evrope.

Odgovori na izvještaje i studije iz pojedinih država u kojima se naznačava da veliki broj mladih LGBT osoba ne vide drugi način nego da počine samoubistvo, jer njihovu seksualnu orijentaciju ili gender identitet njihovi vršnjaci i porodica ne prihvataju, uglavnom su mlaki. Veoma mali broj država su homofobno i transfobno nasilje priznale kao krivično djelo zločina u ime mržnje.

Transgender osobe suočavaju se sa posebno okrutnim problemima ljudskih prava u svim oblastima života. Ukoliko žele da njihov preferirani pol bude zvanično priznat, u 29 država će se suočiti sa pravnim zahtjevima da se podvrgnu operaciji na polnim organima, koje vode ka sterilitetu. Nekih 15 država čak zahtijevaju da transpolne osobe budu samci kako bi im se priznao preferirani pol, ili rastavu ukoliko su već u braku.

Veoma često, kada dizajniraju politike ili pišu zakone, političari i donositelji političkih odluka ignorišu ljudska prava LGBT osoba. Svjedoci smo uznemirujućih primjera rasprava u državnim parlamentima, koje karakteriziraju visoki nivo predrasuda, pristranosti i zastarjelih informacija, uključujući tvrdnje kako je homoseksualnost bolest.

Vlade trebaju provoditi legislativne reforme i društvene promjene kako bi omogućili LGBT osobama da uživaju univerzalno priznata ljudska prava. Državni i međunarodni mehanizmi monitoringa, uključujući tijela koja se bave pi-

Piše:
Thomas
Hammarberg

PET PLUS VIKI

Zvanična registracija LGBT organizacija je opstruirana i odbijena u pet država u Evropi, a pokušaji kriminalizacije "propagande ili promocije homoseksualnosti" zabilježeni su u tri države Vijeća Evrope

tanjima jednakosti i urede ombudsmena, trebaju mjeriti napredak.

Promjena je jedino moguća ukoliko evropske države pokažu više iskrene političke volje da obrate više pažnje ovom problemu sa mnogo više odlučnosti nego što su dosad pokazali.

(Autor je Komesar za ljudska prava u Vijeću Evrope. Izvještaj *Diskriminacija na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta u Evropi* može se naručiti na <http://book.coe.int/EN/>, ili prouzeti na stranici www.coe.int/t/commissioner/default_EN.asp)

Još jedan pozitivan primjer je i intervju sa Verom Jovanović, predsjednicom Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, objavljen u *Slobodnoj Bosni* 11.8.2011. godine. Iako Vera Jovanović u ovom intervjuu odgovara na brojna pitanja, pohvalno je da je barem jedno od njih bilo pitanje o govoru mržnje, preciznije o govoru mržnje Fatmira Alispahića, poznatog homofoba koji je nekad u to vrijeme (ponovo) objavio fašistički tekst o homoseksualcima.

Odmah nakon parade, magazin *Dani* je objavio intervju sa Goranom Miletićem (7.10.2011.), regionalnim direktorom za zapadni Balkan međunarodne organizacije Civil Rights Defenders, poznatim advokatom za ljudska prava i jednim od organizatora Parade ponosa, što je takođe pozitivan primjer angažiranja na obrađivanju ove teme, ali s obzirom da je magazin *Dani* i u prošlosti zagovarao prava LGBT osoba, ova praksa ne čudi, iznimno je pohvalna i za nadati se da će se nastaviti.

(Azra, 7.9.2011., str. 64 i 65)

Jedna od zanimljivih tema kada je u pitanju izvještavanje o domaćoj LGBT populaciji obrađena je u članku *Nezavisnih novina* od 18.10.2011. U pitanju je članak koji tematizira diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije u vojsci. Ova tema, iako nadasve interesantna i nešto što bi vrijedilo istražiti u novinarskom smislu, potpuno je pogrešno obrađena u siromašnom novinskom tekstu. Naslov je **“U kasarnama nema seksualne diskriminacije”**, nadnaslov **“Iz Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine tvrde da nisu zabilježeni diskriminacijski slučajevi”** i podnaslov **“Bez izjašnjavanja: Do sada u OSBiH nije bilo evidentiranih slučajeva seksualne diskriminacije, preciziraju u Ministarstvu”** potpuno upućuju na to da je prvi dio članka apsolutno besmislen, jer ako ne postoji nijedna strana koja tvrdi pogrešno, postavlja se pitanje koji je uopće povod za ovakav članak. Povoda bi, naravno, bilo, da oni koji služe vojsku u BiH imaju hrabrosti da prijave diskriminaciju u redovima vojske, koje sigurno ima jer je u pitanju vojska koja je jedva ujedinjena radi etničkih razlika, pa se može vrlo lako pretpostaviti koliki problem zapravo u jednoj tako patrijarhalnoj i heteronormativnoj sredini može predstavljati seksualna orijentacija i/ili rodni identitet. Jedino zapravo čime se ovaj članak može objasniti je eventualna želja odjela za odnose s javnošću Ministarstva sigurnosti BiH da javnosti da do znanja da se u vojsku može prijaviti bilo ko, bez obzira na rasnu, vjersku, spolnu i nacionalnu pripadnost, što se i navodi u

članku. Međutim, ono što je pozitivno je i to da se navodi podatak kako čak 35% poslodavaca nikada ne bi zaposlilo homoseksualca kao radnika u svojoj formi, što su podaci istraživanja udruženja Stop mobing iz Trebinja. Takođe je pozitivno i navođenje izjave Aleksandra Žolje iz Helsinškog parlamenta za ljudska prava koji upozorava da je do podataka o diskriminaciji teško doći. Ipak, ostaje pitanje zašto novinar **Dario Stanković** nije pokušao naći ili barem pokušati da nađe LGBT osobu koja ima veze s vojskom kako bi iz prve ruke, naravno uz zaštitu izvora ukoliko je to potrebno, potvrdio ili osporio tvrdnju koja dolazi pravo iz Ministarstva sigurnosti BiH, a to je da se u vojsci ne dešava diskriminacija bazirana na seksualnoj orijentaciji i/ili rodnom identitetu. Ova tema je svakako zanimljiva i vrijedilo bi je dodatno obraditi.

(Nezavisne novine, 18.10.2011, str. 10

Nezavisne novine 3.11.2011. objavljuju članak o prvoj presudi političaru zbog teške diskriminacije i govora mržnje protiv gej populacije protiv Dragana Markovića Palme, gradonačelnika Jagodine i predsjednika stranke Jedinostvena Srbija, koji je bio jedan od najglasnijih protivnika Parade ponosa u Beogradu i nije se ustručavao da homoseksualnost više puta nazove bolešću. Presudu je donio Prvi osnovni sud u Beogradu, a tužba je usvojena na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije koju je pravna služba nevladine organizacije Gay Straight Alijansa podnijela protiv Markovića 22.08.2011. Palma je nakon presude izjavio da je *“ponosan na presudu ukoliko je ona cijena da se ne održava parada”*, što je takođe navedeno u tekstu: **“Ako sam ja stvarno odprineo tome da se ne održi ‘parada srama’ u Beogradu, ponosan sam i na kaznu i na sve ono što je sud doneo kao presudu.”** Ovo je bila prva presuda ovog tipa u Srbiji i iznimno je značajna za tamošnju LGBT zajednicu kao i za aktivnosti zagovaranja LGBT prava. Pozitivno je to što je vijest, iako agencijska, prenesena u domaćem bh. mediju, a jedini problem ovog teksta predstavlja stereotipizirajuća ilustracija muškarca sa anđeoskim krilima bez majice, koja je potpisana rečenicom **“Gej strejt alijansa zadovoljna presudom”**, što je ponovo kardinalna greška koju čine novinari i urednici – seksualizacija LGBT populacije i njihovo poistovjećivanje sa fotografijama sa Parade ponosa.

Prvi put u Srbiji presuda političaru zbog teške diskriminacije i govora mržnje protiv gej populacije

Palma: Ponosan sam na presudu

Gej strejt alijansa zadovoljna presudom

Bolest: Homoseksualnu orijentaciju Marković prikazao kao bolest i kao nešto nenormalno, navodi se u presudi

Prvi osnovni sud u Beogradu donio je prvu presudu zbog teškog oblika diskriminacije LGBT populacije protiv Dragana Markovića Palme, gradonačelnika Jagodine, saopštila je Gej strejt alijansa.

Dragan Marković kaže da je ponosan na presudu ukoliko je ona cijena da se ne održava parada.

Prvi osnovni sud usvojio je tužbu na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije koju je Pravna služba GSA podnijela protiv Markovića 22. avgusta ove godine i utvrdio da je Dragan Marković Palma izvršio težak oblik diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije.

Takođe, sud je Markovića zabranio da ponavlja izvršenu diskriminaciju i naložio mu da Gej strejt alijansi nadoknadi sudske troškove.

"Ako sam ja stvarno deprimio tome da se ne održi 'parada strana' u Beogradu, ponosan sam i na kaznu i na sve ono što je sud donio kao presudu", rekao je Marković.

On dodaje i da kao predsjednik jedne političke partije "valjda ima pravo da iznese svoj stav" te da niko neće moći da mu zabrani da kaže da je protiv gej brakova i gej parade.

"Mogu da me osuđuju svakoga dana, ali kad god bude Gej alijansa organizovala paradu, ja ću da kažem da nisam za nasilje, ali da nisam ni za održavanje takvog skupa", rekao je gradonačelnik Jagodine i predsjednik Jedinstvene Srbije, dodajući da nikada nije pozivao na nasilje protiv gej populacije i krvopijetice.

On je naveo da je održavanje parade zapravo sprječeno nasilje na ulicama Beograda, kao i to da se ponove desavanja od prošle godine kada je tokom gej parade na ulicama Beograda povrijeđeno desna policajca.

Beograd, ponosan sam i na kaznu i na sve ono što je sud donio kao presudu", rekao je Marković.

On dodaje i da kao predsjednik jedne političke partije "valjda ima pravo da iznese svoj stav" te da niko neće moći da mu zabrani da kaže da je protiv gej brakova i gej parade.

"Mogu da me osuđuju svakoga dana, ali kad god bude Gej alijansa organizovala paradu, ja ću da kažem da nisam za nasilje, ali da nisam ni za održavanje takvog skupa", rekao je gradonačelnik Jagodine i predsjednik Jedinstvene Srbije, dodajući da nikada nije pozivao na nasilje protiv gej populacije i krvopijetice.

On je naveo da je održavanje parade zapravo sprječeno nasilje na ulicama Beograda, kao i to da se ponove desavanja od prošle godine kada je tokom gej parade na ulicama Beograda povrijeđeno desna policajca.

"Ako je to cena za neodržavanje gej parade, odnosno parade strana u Beogradu, onda ja prihvatan tu kaznu i ponosan sam zato što je izbegnuto da se desava ono što se desilo prošle godine, da dođe do povredjenja policajca i da se ruše objekti", rekao je Marković.

On je ocijenio da je neodržavanjem gej parade izbegnuto i to da se iz Beograda pošalje jedna ružna slika i to u trenutku kada je Srbija očekivala status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji.

Marković je napomenuo da se sa delegacijom privrednika iz Jagodine sada nalazi u Beču i da će kada se vrati u Srbiju proučiti presudu i odlučiti kako će reagovati i da li će možda ulagati žalbu.

"Očekujem da će me sud osuđiti zbog toga što sam glasao protiv Zakona protiv diskriminacije", kazao je Marković.

Podsjećamo da je Pravna služba GSA podnijela tužbu protiv Markovića zbog njegove izjave date medijima 15. avgusta 2011. godine u kojoj je rekao "stav Jedinstvene Srbije i moj lični stav je - mi smo protiv svakog skupa gde homoseksualci demonstriraju ulicama Beograda i žele da prikažu nešto što je bolest da je normalna".

GSA je zadovoljna ovom presudom, kao i brzom kojom je donesena od strane suda, ali se nada da ona neće biti preinačena u drugostepenom postupku i da će ostati pravosnažna.

Za GSA je ovaj slučaj od strateške važnosti prije svega zbog činjenice da je prvi put u Srbiji donesena presuda nekom političaru zbog teške diskriminacije i govora mržnje protiv LGBT populacije, kao i zbog zloupotrebe najčešće društvene predrasude i neistine o LGBT osobama da su one bolesne. (Agencije)

Hazna Sud zabranio Markoviću da ponavlja diskriminaciju

Dragan Marković Palma

Koliko novinari i urednici zapravo ne vode računa o pravilnom istraživanju LGBT tema govori i činjenica da je 4.11.2011. u *Glasu Srpske* objavljena kratka vijest s naslovom **“Gej zoološki vrt u SAD”** koja govori o prvom zoološkom vrtu sa gay životinjama koji će biti otvoren u američkom gradu San Diego, koji, kako piše u tekstu, *“ima najveću koncentraciju gej populacije na svijetu”*. Greška koju je ovdje napravio *Glas Srpske*, ali i koju su napravili mnogobrojni bh. internet portali, jeste što se zapravo radi o humorističnoj i satiričnoj vijesti web sitea *Huffington Post*, odjeljak *Comedy*, koja se proširila širom svijeta, i koju je dosta medija zapravo prenijelo kao da je u pitanju istinita informacija. Ovo je dobar pokazatelj koliko se LGBT temama pristupa sa *a priori* senzacionalističkim pristupom, u želji da se tema što više skandalizira i učini što kontroverznijom.

(*Glas Srpske*, 4.11.2011., str. 56)

U *Fokusu* je 22.11.2011. objavljena kolumna naziva *Otvoreno govoreći* čiji je autor Emil Vlajki, inače potpredsjednik Republike Srpske. Tekst je zapravo komentar na film *Parada* u režiji srbijanskog reditelja Srđana Dragojevića, koji prati priču o gayevima koji žele organizirati gay paradu u glavnom gradu Srbije, te u tu svrhu angažiraju nekolicinu okorjelih kriminalaca s Balkana različitog etničkog porijekla. Iako je film komedija u vrlo prepoznatljivom Dragojevićevom stilu, te je polučio dosta interesa medija u vrijeme njegove premijere u Beogradu, Vlajkijev komentar potpuno demonizira kako film, tako i LGBT populaciju i homoseksualnost. Zapravo bi ova kolumna zavređivala jednu potpuno novu analizu, s obzirom na količinu govora mržnje koja je u njoj prisutna. Vlajki bi se zahvaljujući ovom tekstu komotno mogao nazvati nasljednikom Fatmira Alispahića, do tog momenta najglasnijeg kritičara LGBT populacije koji se nije ustručavao od govora mržnje i diskriminacije protiv LGBT populacije u skoro svakom od svojih javnih istupa. Međutim, Vlajki je dosegao Alispahićeve nivoe vrlo lako, pišući o tome šta je zapravo njegov problem kada je u pitanju film *Parada*, koji konkretno seže od toga što je režiser “*primio pare od međunarodne zajednice*” do toga da je, s obzirom na historijski kontekst Balkana, apsolutno nemoguće da se akteri koji su po nacionalnosti Srbi, Hrvati i Albanci u ovom filmu udruže u zajedničkoj misiji da brane homoseksualce i njihovo pravo na održavanje Parade ponosa.

Primjer 1: *Čitava stvar je u toj mjeri perversna da okorjeli zločinci i sami pokazuju na kraju filma visok stupanj sklonosti ka homoseksualizmu, a možda bi i sami to postali da je film duže potrajao. Priča završava srceparajući tragično, smrću jednog od homoseksualaca, a simbolički označava osudu bestijalnih, neljudskih heteroseksualaca prepunih predrasudama prema navodno normalnoj i plemenitoj homoseksualnoj posebnosti.*

Primjer 2: *Napomena: Tvorac filma kojeg razmatramo ne može se suzdržati, a da ne vrijeđa albanski narod imputiravši mu intenzivan seksualni odnos sa životinjama. Ili je, možda, plaćeni prorok koji nam unaprijed kaže da će i taj oblik seksualnosti ubrzo biti proglašen jednim od osnovnih ljudskih sloboda i prava?*

Primjer 3: *Homoseksualnost je problem kako za društvo, tako i za one koji ga prakticiraju. Društvo, naravno, mora biti tolerantno prema tom fenomenu i ne smije na toj osnovi dozvoliti bilo kakvu diskriminaciju. Ali ova seksualna posebnost je, u najvećem broju slučajeva, genske prirode koja se može riješiti operativnim zahvatom tako da žene, s kojima se priroda poigrala, uhvaćene u zamci muškog tijela, postanu ono što izvorno jesu. Ista je stvar i sa lezbijskom populacijom.*

Prvi primjer pokazuje potpuni manjak razumijevanja za LGBT populaciju – huligani koji su napadali LGBT populaciju i aktiviste/kinje na Paradi ponosa u Beogradu 2010. godine i pritom uništili pola Beograda doista jesu bili bestijalni i neljudski nastrojeni, jer su kidisali na sve i bilo je jasno da je njihov cilj apsolutno nasilje. Nadalje, posmatranje homoseksualnosti u sarkastičnom tonu pokazuje nepoštivanje ljudskih prava LGBT skupina i potpuno odgovara govoru mržnje.

Drugi primjer pokazuje kako se autor nadovezuje na nastavak predrasuda o homoseksualnosti, koja je vrlo česta na Balkanu, a to je da je homoseksualnost samo preteča svojevrsnog "dopuštanja" pedofilije i/ili bestijalnosti i sl., i tako zapravo stimulira stvaranje još gorih predrasuda i utemeljivanje postojećih.

Treći primjer je zapravo najreprezentativniji govor mržnje prisutan u cijeloj kolumni – autor smatra da je homoseksualnost bolest koja se može jednostavno riješiti operacijom spola, u maniru kako se to rješava u Iranu, gdje muškarci mogu promijeniti spol iz muškog u ženski ukoliko su gay, kako bi onda bili u "normalnoj" vezi sa muškarcima. Autor tako, zapravo, promovira ideju da je homoseksualnost bolest koja se može izliječiti, u 21. stoljeću, u vremenu kada već godinama homoseksualnost nije prisutna na listama bolesti i poremećaja.

Zastrašujuća je količina predrasuda i diskriminacije iznesena u ovom tekstu, i to od osobe koja zauzima visoku političku funkciju u Bosni i Hercegovini. Cijeli tekst je intoniran iznimno negativno, ali s obzirom da je u pitanju komentar, teško da se na ovo može prigovoriti, osim u smislu prigovora civilnog društva koji želi da se bori protiv govora mržnje i diskriminacije. Međutim, činjenica da je tekst objavljen pokazuje i to da određene publikacije žele stimulirati govor mržnje i stimulaciju, a sudeći po tome da je *Fokus* objavio tekst, i po nekim drugim primjerima izvještavanja o LGBT populaciji prisutnim u ovoj publikaciji, očito je da urednička politika stimulira ovakve tekstove i mišljenja te da uredništvo nije pronašlo ništa sporno u tome da Emil Vlajki na ovakav način piše o LGBT populaciji, sve uvijajući u poznatu teoriju zavjere koja se povezuje sa misterioznim gay lobijem povezanim sa evropskim institucijama i evropskim idejama koje kvare čudoredno bh. društvo.

(*Fokus*, 22.11.2011., str. 5)

Kolumna
Otvoreno govoreći
PIŠE Emil Vlajki

**FILM "PARADA":
PROSTITUIRANA IDEOLOŠKA MANIPULACIJA**

Američki novi svjetski poredak općenito je popraćen ucjenama, ekonomskim sankcijama, demonizacijama, vojnim agresijama na one slabije, te osiromašenjem kulturnih, duhovnih i estetskih vrijednosti. Sve se to radi u ime humanizma koji obiluje hipokrizijom. U osiromašenju kulturnih vrijednosti koje je dio univerzalnog sprovedenog SAD mentalnog genocida, spada i "gej film" Srđana Dragojevića "Parada", talentiranog režisera koji je, u ovom slučaju, prodao dušu đavolu "za šaku dolara". Ne bi bilo čudno kada bi ovaj film, prepun neukusa i apsurd, dobio i poncu prestižnu filmsku nagradu, a možda i sami Oskar. To bi se uklopilo u aktualno zapadno humanističko smeće koje obuhvaća i nakaradno prikazanu homoseksualnost, seksualnu orijentaciju koju nitko pametan ne spori kao činjenicu. A taj dio smeća, ta vulgarizacija čovjekove intime, sve više postaje dio postmoderne perversne civilizacije holivudskog tipa prepune banalnih hepienda i srceparajuće melodramatike u vezi s novokomponiranim ljudskim pravima.

Mogli su, recimo, biti obojica bradati i barem se jednom poljubiti pred kamerama, ili su se mogli htjeti vjenčati ili, pak, tražiti usvajanje nekog djeteta, dakle raditi sve ono što je u gej zajednicama na Zapadu svakodnevan način ophođenja. Sve u svemu, homoseksualizam je u ovom filmu, da apsurd bude veći, prikazan bespolno, u obliku ljudskih anđela koji se dostojanstveno bore za svoja ne-spolna homoseksualna prava. Režiser se očito bojava negativne reakcije gledatelja u slučaju da je homoseksualnost bio prikazao u svojim pojavnim oblicima (ljubljenje, itd), a za to ne bi ni dobio pare od međunarodne zajednice kojoj je stalo da gej odnose ubaci u naš "tradicionalizam" kako bi smo, eto, brže ušli u Europu. Ali, nedostatak realnosti, autor filma je nadoknadio obiljem vulgarosti. U filmu skoro i da nema dijaloga bez sočnih, seksističkih psokvi koje sve više osiromašuju jezik. A režiser ovog odvratnog djela se potrudio da svoj frajdovski intoniran otpor prema homoseksualizmu, a i prema filmu kojeg je napravio po narudžbi, vidljivo izrazi krajnje vulgarom rečenicom: "Nema dobrog seksa dok

imaju vlastite institucije te druge oblike društvenog i individualnog života odvojenih od dosadašnjih heteroseksualnih.

Drugi razlog zbog kojeg je Zapad ekspresno uveo homoseksualnost među osnovne ljudske slobode, vezan je za izbornu glasanje. Naime organizirane homoseksualne zajednice predstavljaju značajno biračko tijelo koje nije zanemarljivo. Radi toga se političari izuzetno trude da ih pridobiju i utrukuju se u predlaganju zakona i uredbi koje tim zajednicama pašu.

Manipuliranje zločinima

Novi svjetski poredak traži od svojih plaćenih slugu da budu do kraja prostituirani i odvratni prema vlastitoj domovini i narodu. Autor ovog filma dobarano se potrudio da izvrši zahtjeve svog gospodara. Tako jedan od likova, Albanac, prikazan kao okorjeli zločinac koji u filmskoj radnji trguje drogom, odlazi preobraćen u Beograd da brani prava srpskih homoseksualaca. Ono o čemu autor filma nije htio da govori, to je ubijanje tisuća Srba na Kosmetu od strane Albanaca nakon NATO okupacije, rasprodaja njiho-

Magazin *Dani* 25.11.2011. u svojoj rubrici *Bosanski barometar* objavljuje komentar na ovaj tekst Emila Vlajkija i ocjenjuje ga vrlo lošim potezom, u skladu sa kategorizacijom ove rubrike u kojoj se komentiraju sedmični događaji. *“Iako je u javnosti od ranije poznat po svojim besmislenim, a ponekad i opasno huškačkim, šovinističkim stavovima, najnovijim tekstom koji je objavljen u banjalučkom Fokusu pokazuje da je ovaj karikaturalni političar i nepopravljivi homofob.”* Ovo je jedini kritički komentar na Vlajkijev tekst objavljen u bh. medijima, u publikaciji koja je, srećom, još uvijek posvećena odbrani i zagovaranju LGBT ljudskih prava.

(*Dani*, 25.11.2011., str. 10)

Fokus također 23.11.2011. objavljuje tekst s naslovom **“Ukidaju tradicionalnu porodicu”** koji govori o tome kako se u Velikoj Britaniji u pasoše uvode oznake “Roditelj 1” i “Roditelj 2” zbog djece istospolnih parova. Autor/ica teksta je **N. Pušić**. Tekst je popraćen antrfileom s naslovom **“Dekadentna Evropa”** i uvodnim pasusom koji glasi: *“Dok se u Britaniji, zarad prava istospolnih parova, u pasoše umjesto riječi majka i otac uvodi roditelj jedan i roditelj dva, nadležni u Republici Srpskoj ostaju čvrsto vezani za tradicionalne vrijednosti.”* Nadalje, u tekstu piše: *“O ovom potezu zamjene tradicionalnih riječi, koji će u Velikoj Britaniji na snagu stupiti do decembra ove godine, u Srpskoj imaju mišljenje da seksualno opredjeljenje treba da ostane stvar intime koju ne treba javno pokazivati i da su riječi mama i tata oduvijek poznate, te da odslikavaju toplotu i razumijevanje, složnost jedne porodice. Ljubav prema majci i ocu je oslonac zdravog odrastanja, a uvođenje bilo kakvih zamjenica predstavlja destrukciju, odnosno samouništenje čovjeka.”* Ovim se zapravo želi poslati poruka da istospolni parovi ne mogu odgojiti dijete u porodičnoj atmosferi, pogotovo zbog toga što dvije mame ili dvoje tata nije nešto što je *oduvijek poznato*. Nadalje, daje se na znanje da djeca koja odrastaju u takvim zajednicama nemaju

nikakve šanse za normalan život, odnosno osuđena su na “samouništenje”. Zanimljivo je kako Fokus svoje tekstove pozicionira u skladu sa izborom sugovornika. U tom smislu je kao sugovornik konsultirano udruženje Majka i dijete (ne navodi se osoba koja daje izjavu): *“Prema njihovim riječima, u svakoj porodici se treba znati ko je muško, a ko žensko, odnosno ko je majka, a ko je otac, sve što je drugačije nije normalno.”* Sugovornik psiholog Aleksandar Milić, već ranije korišten kao izvor u sličnim tekstovima, produbljuje još jednom svoje mišljenje i povezuje ga sa sveprisutnom teorijom zavjere i lošim utjecajima koji dolaze sa Zapada: *“Ovo što se desilo u Britaniji predstavlja samo dio dehumaniziranog patološkog Zapada koji prijeti destrukciji, odnosno samouništenju čovjeka. Ukoliko se samo zapitamo kako će se dijete koje ima socijalnog oca i majku socijalizovati i izvesti na pravi put, dobijamo odgovor da nama takve pojave nikako ne odgovoraju.”* Ovim tekstom se LGBT populaciji u potpunosti uskraćuje pravo na porodicu, koja je očito rezervirana samo za heteronormativne zajednice nuklearnih porodica, što je potpuno diskriminatorni stav. Zahvaljujući izboru sugovornika i igranjem na kartu tradicionalnosti, sve što čitatelj može zaključiti iz ovog teksta je to da LGBT osobama nipošto ne treba dozvoliti elementarno ljudsko pravo – djecu.

prioriteta u ovakvom intervjuu. Ipak, značajno je to što je zvaničnica Savjeta Evrope ukazala na nepoštivanje LGBT ljudskih prava u BiH.

(Nezavisne novine, 24.11.2011., str. 4)

Meri En Henesi, šef Kancelarije Savjeta Evrope u Sarajevu

Amandmani se mogu pripremiti za sat

Kandidati: Uopšte nije pitanje da li će, recimo, gospoda Sejdić i Finci biti izabrani na poziciju člana Predsjedništva ili ne. Pitanje je ima li svaki građanin BiH jednaku šansu da se kandiduje, kazala je Henesijeva

Razgovara: Dejan ŠAJINOVIC

Ukoliko BiH nastavi da ne implementira presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju "Sejdić - Finci", doći će u pitanje članstvo BiH u Savjetu Evrope, rekla je za "Nezavisne" Meri En Henesi, šef Kancelarije Savjeta Evrope (SE) u Sarajevu.

Istakla je da je pitanje amandmana na implementaciju presude, čiji je rok 30. novembar ove godine, pitanje koje se može riješiti za sat vremena.

"Komitet će sam odlučiti da li je komisija napredak ili nije, ali ako mene lično pitate, rekla bih da napredka nema dok ne bude konkretnog dokumenta na stolu. Sastanci članova komisije nisu dovoljni da se kaže da je postignut napredak", rekla je Henesijeva.

NN: Generalni sekretar SE je u svojoj nedavnoj kolumi pomenuo 24. april kao "su-

ljuska prava, da li će se demokratski sistem razvijati i možemo li govoriti o vladavini zakona i ubuduće, nakon te godišnjice.

NN: Obični ljudi ovdje pitaju zašto je toliko važno formalno dati pravo manjinama da se kandiduju, recimo, za člana Predsjedništva BiH iz RS, kada će zbog većine sigurno uvijek na tu poziciju biti izabran Srbin?

HENESI: Uopšte nije pitanje da li će, recimo, gospoda Sejdić i Finci biti izabrani na poziciju člana Predsjedništva ili ne. Pitanje je ima li svaki građanin BiH jednaku šansu da se kandiduje, a ne samo oni koji se mogu poistovjetiti sa nekom etničkom grupom. Ovdje se radi o nečemu što je toliko fundamentalno pogrešno u sistemu BiH i zato se radi o nečemu mnogo većem i značajnijem od toga može li ova ili ona konkretna osoba biti član Predsjedništva.

NN: Jeste li optimista da će

Henesi: Mnogo stvari bi se moralo dogoditi da članstvo BiH u SE bude dovedeno u pitanje
FOTO S. PINJAGIC

pripremiti bukvalno za sat vremena. Ali, da li će se to desiti, drugo je pitanje. Prvo da budemo našteto da je rok 30. novembar postavljen od strane samog parlamenta BiH. To je ujedno i dan kada će Komitet ministara Savjeta Evrope razmatrati implementaciju presude. Ali, to nikako ni-

mo očekivati od Komiteta ministara SE koji o BiH raspravljaju 30. novembra?

HENESI: Formiranje komisije jeste znak da je pokrenuta neka akcija. Ali, ako iz toga ne proistekne konkretan rezultat i saglasnost u formi pisanog dokumenta, nećemo mo-

bi, građani. Što se tiče SE, imaćemo debatu o BiH u Parlamentarnoj skupštini (PS) SE u januaru o temi o funkcionisanju demokratskih institucija. Ta će rasprava biti "zagrijava-nje" za desetu godišnjicu članstva BiH. Ne znam kakvi će zaključci biti usvojeni, ali sa ove pozicije danas,

Ukinuti smrtnu kaznu

NN: RS je jedan od posljednjih političkih subjekata u Evropi koji iz Ustava nije ukinuo odredbu o smrtnoj kazni. Kako to komentarišete?

HENESI: To je trebalo da bude promijenjeno još prije 15 godina. Hvala bogu, nemamo situaciju da neko planira egzekucije! S te tačke gledišta, nema razloga za trenutnu zabrinutost, ali u pitanju je važan princip, pogotovo jer se radi o ustavnom principu. Znam da su vlasti RS posvećene tom pitanju i da je Narodna skupština RS još davno usvojila ustavni amandman kojim bi to bilo ukinuto. Mnogo žalimo što političke ucjene onemogućavaju da taj amandman bude usvojen.

HENESI: Ima napredka. Istakla bih da ima napredka u oblasti stanja u zatvorima. Namjera izgradnje državnog zatvora visoke sigurnosti će biti spomenuta u izvještaju o napretku. U oblasti prava Roma u BiH, napredka ima u političkim institucijama, sada treba da vidimo kakvi će biti rezultati na

Dnevni avaz 6.12.2011. posvećuje prostor kratkoj vijesti od bukvalno jedne rečenice: "Ambasador SAD u BiH Patrik Mun (Patrick Moon) susreo se jučer s predstavnicima organizacija za ljudska prava i civilnog društva u BiH da bi razgovarali o pitanjima koja se tiču LGBT zajednice." i naslovom "Podrška zaštititi ljudskih prava". Ova vijest je skoro pa karikaturalna s obzirom da je Patrick Moon nakon toga dao prilično opsežnu izjavu o stanju LGBT prava, koja nije prenesena.

ZAKLJUČAK

U konačnici, ova analiza daje dosta značajne informacije o stanju LGBT ljudskih prava u BiH u kontekstu novinarskog izvještavanja.

Primjetno je da je osnovni problem izvještavanja o LGBT populaciji povezan sa manjkom izvora iz same LGBT populacije – pripadnici/ce LGBT populacije se još uvijek boje ispričati svoja iskustva i pristupiti novinarima sa svojim pričama, što iz straha od eksponiranja, što od nerazumijevanja, koje očigledno nije strano kako novinarima, tako i urednicima. Stoga je izvještavanje o LGBT populaciji u samoj BiH svedeno na minimum i ne može se govoriti o relevantnim pričama koje se tiču LGBT tema. Pohvalno je što postoje publikacije koje afirmativno izvještavaju o LGBT pravima te se trude kroz intervju s aktivistima/kinjama prikazati zapravo trenutnu situaciju LGBT ljudskih prava te ljudskih prava drugih ugroženih manjina. Međutim, da bi se ova situacija popravila trebat će još dosta vremena te dodatna edukacija novinara i urednika nikako ne može naškoditi ovom generalnom cilju.

Drugi problem su još uvijek sveprisutne senzacionalizacija, seksualizacija i stereotipizacija LGBT populacije. Ona se uvijek veže za kontroverzu i skandal, te se gura u stereotipne kontekste koji nikako ne mogu pomoći drugačijoj percepciji te ne pomažu mogućoj edukaciji i promjeni mišljenja čitateljstva.. Ilustriranjem članaka muškarcima koji obučeni u donje rublje učestvuju na gay paradama ne postiže se ravnopravan tretman u odnosu na ilustriranje drugih tema/sugovornika, te se tako LGBT populacija i dalje poima površno i isključivo u domenu seksualnosti. Ovakav tretman je, nažalost, prisutan u dosta publikacija obuhvaćenih ovim press clippingom.

Dodatni problem se odnosi na gotovo sveobuhvatan tradicionalističko-patrijarhalni pristup LGBT temama. Prisutno je dosta tekstova koji sasvim otvoreno osuđuju LGBT populaciju te propagiraju ideju da im ne treba dozvoliti usvajanje djece, brak, kao i sve druge stvari koje su garantirane heteroseksualnim građanima i građankama. Zastrašujuće je to što se u nekoliko tekstova pojavljuje potpuno perfidno biranje sugovornika/ca sa negativnim stavovima, do te mjere da se negdje ne može pronaći čak ni jedan jedini trag druge strane, čime se krše elementarni propis novinarstva, a to je objektivno pristupanje temi. Prisutno je i dosta huškanja, iako suptilnog i umotanog u tuđe komentare, čime se novinari i urednici zapravo štite od mogućih sankcija i osuda, kao i govora mržnje u obliku komentara određenih autora.

Senzacionalizam još uvijek cvjeta u dosta publikacija obuhvaćenih press clippingom, kao već ustaljen oblik izvještavanja. LGBT populacija se još uvijek predstavlja devijantnom, kontroverznom, neprirodnom, nenormalnom, neprilagođenom i ne postoji fer tretman. Naravno, ovaj tretman neće ni postojati sve dok novinari i urednici ne shvate da biranjem sugovornika/ca koji mogu pružiti svoju stranu priče zapravo samo mogu učiniti doprinos svom izvještavanju. Sve do tada, izvještavanje o LGBT populaciji u BiH bit će osuđeno na stereotipizaciju čime se dodatno produbljuju predrasude i cementiraju negativni stavovi o LGBT populaciji.

Sarajevski otvoreni centar namjerava i u narednom periodu nastaviti sa aktivnostima edukacije novinara i urednika, s nadom da ćemo u budućnosti svjedočiti boljem kvalitetu novinarskog izvještavanja o LGBT populaciji.

III
ANALIZA UPITNIKA O UGROŽENOSTI I
NEZAŠTIĆENOSTI LGBT POPULACIJE
U BOSNI I HERCEGOVINI

III

Masha Durkalić
Lejla Huremović

ANALIZA UPITNIKA O UGROŽENOSTI I NEZAŠTIĆENOSTI LGBT POPULACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

U okviru aktivnosti Sarajevskog otvorenog centra na projektu *Step Up!* kojeg implementira ILGA-Europe u zemljama zapadnog Balkana, krajem augusta 2011. godine limitirano smo distribuirali upitnik čiji je cilj istraživanje ugroženosti i nezaštićenosti LGBT populacije u Bosni i Hercegovini. Pomoću upitnika smo željeli saznati da li su i koliko LGBT osobe ugrožene u bh. društvu zbog svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta, da li se dešavaju napadi motivirani pretpostavljenom seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom, kako policija tretira ove napade i koje su osnovne potrebe LGBT populacije kada su u pitanju zagovaranje i ostvarivanje LGBT prava u BiH. Upitnik je bio anoniman i privatnost i zaštita identiteta ispitanika su bili zagarantirani.

Upitnik je distribuiran preko mailing liste neformalne mreže LGBT aktivista/kinja u BiH, kao i preko mailing liste Udruženja Q. Bitno je napomenuti da je ovo bilo prvo istraživanje o potrebama LGBT populacije i njihovoj ugroženosti u bh. društvu od aktivnosti i istraživanja nekadašnjeg Udruženja Q koje se raspalo nakon 1. Queer Sarajevo Festivala 2008. godine. Takođe je bitno napomenuti da je odaziv ispitanika/ca bio poprilično nizak, što se najbolje može objasniti inertnošću same zajednice, koja većinom ne vjeruje da istraživanja ovog tipa mogu pomoći ostvarivanju njihovih prava, ali i činjenicom da je jako teško doći do kontakata članova zajednice. U prvoj fazi istraživanja smo dobili 39 ispunjenih upitnika, što je dovoljno za početni feedback istraživanja. Međutim, želimo naglasiti da ćemo nastaviti raditi na istraživanju sa unaprijeđenom verzijom ovog upitnika kako bismo dostigli reprezentativan uzrok od 150-200 ispitanika.

Analiza je podjeljena na četiri dijela, na koja je podjeljen i sam upitnik: *Demografski podaci, Ugroženost i nezaštićenost, Tretmani: Policija i javnost i Potrebe LGBT populacije*. Analiza će ponuditi najvažnije podatke proizašle iz istraživanja uz dodatne komentare ispitanika.

DEMOGRAFSKI PODACI

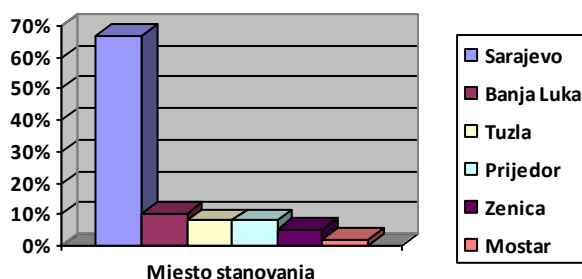
U istraživanju je učestvovalo **39 ispitanika/ca**.

Mjesto stanovanja:

Ispitanici/ce su iz:

- 26 iz Sarajeva ili 67%
- 4 iz Banja Luke ili 10%
- 3 iz Tuzle ili 8%
- 3 iz Prijedora ili 8%
- 2 iz Zenice ili 5%

- 1 iz Mostara ili 2%

Najviše ispitanika/ca bilo je, očekivano, iz Sarajeva kao glavnog grada BiH gdje je zapravo LGBT populacija - uslovno rečeno - i najvidljivija. Budući da je u pitanju najveći i najnaseljeniji grad BiH koji je poslovni, administrativni, ekonomski, privredni i obrazovni centar u koji se često doseljavaju i pripadnici LGBT populacije iz drugih dijelova BiH, logično je da je najviše ispitanika upravo iz Sarajeva. Četiri ispitanika/ce su iz Banja Luke, koja se može smatrati centrom Republike Srpske, drugog bh. entiteta, u kojoj je LGBT populacija također brojna, ali i iznimno nevidljiva. To se može primjeniti i na druge ispitanike/ce u istraživanju – po troje iz Tuzle i Prijedora, dvoje iz Zenice i jedno iz Mostara – sredina koje su manje i, samim tim, podložnije homofobiji, predrasudama i diskriminaciji.

Dob:

- 20 do 25 godina (13%)
- 25 do 30 godina (18%)
- 30 do 35 godina (6%)
- 35 do 40 godina (2%)

Najviše ispitanika/ca dolazi iz starosne grupe od 25 do 30 godina – njih 18, što je znak da je u pitanju mlada, ali već odrasla populacija koja dosta godina živi skrivajući svoju seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet čak i u 21. stoljeću. Određeni broj ispitanika/ca – njih 13 - dolazi iz starosne grupe od 20 do 25 godina, što znači da su u pitanju mladi ljudi koji se već identificiraju kao LGBT, ali se suočavaju sa identičnim problemom skrivanja svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Manji broj ispitanika/ca dolazi iz starosnih grupa od 30 do 35 godina (njih šest) i od 35 do 40 godina (njih dvoje), što ipak upućuje na to da postoje i osobe iznad 30 godina starosti koje pripadaju LGBT populaciji i koje su vjerovatno već bile suočene s nizom problema u društvu i svakodnevnom životu zbog svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta.

Spol:

Ženski = 20

Muški = 17

* 1 osoba se spolno orijentirala kao transseksualac

* 1 osoba se nije spolno identificirala

Rodni identitet:

Muški = 16

Ženski = 15

Ostalo = 2 (*genderfuck, queer*)

Ne izjašnjavam se rodno = 2

Transrodni = 2

Bez izjašnjavanja = 2

Seksualna orijentacija:

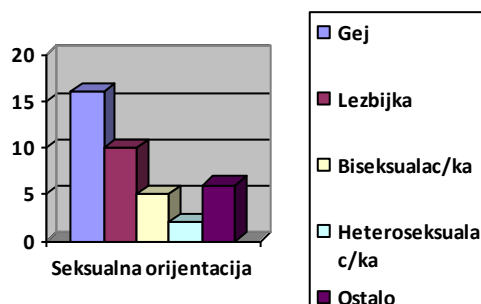
Gay = 16

Lezbijka = 10

Biseksualac/ka = 5

Heteroseksualac/ka = 2

Ostalo = 6 (od toga: *queer* = 1; *panseksualan* = 1; *homoemotivna* = 1)

Stepen obrazovanja:

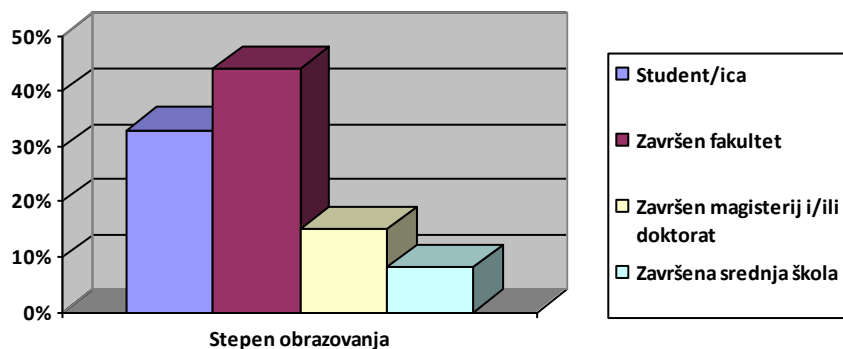
Student/ica = 13 ili 33%

Završen fakultet = 17 ili 44%

Završen magisterij i/ili doktorat = 6 ili 15%

Završena srednja škola = 3 ili 8%

Najviše ispitanika/ca su visokoobrazovani građani/ke Bosne i Hercegovine: 17 njih

ima završene fakultete. Čak šest njih ima završen i magisterij i/ili doktorat. Studenata/ica ima 13, dok je najmanje onih sa završenom srednjom školom – troje.

Zaposlenje:

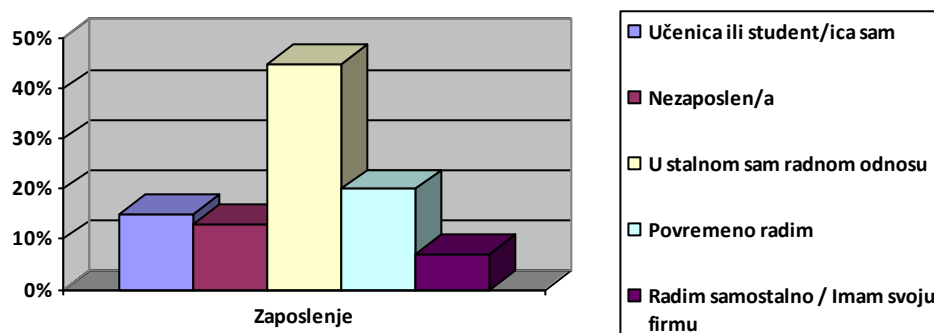
Učenik/ca ili student/ica sam = 6 ili 15%

Nezaposlen/a = 5 ili 13%

U stalnom sam radnom odnosu = 18 ili 45%

Povremeno radim = 8 ili 20%

Radim samostalno/Imam svoju firmu = 3 ili 7%

Najviše ispitanika/ca su u stalnom radnom odnosu – njih 18, što sigurno upućuje na eventualni problem koji mogu imati sa svojom seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom na poslu, s obzirom da je rizik od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta na radnim mjestima u BiH jako visok. Odmah iza slijede ispitanici/ce koji povremeno rade – njih osam, potom učenici/ce i studenti/ce – njih šest. Nezaposlenih ispitanika/ca je petero, dok je onih koji rade samostalno/imaju svoju firmu troje.

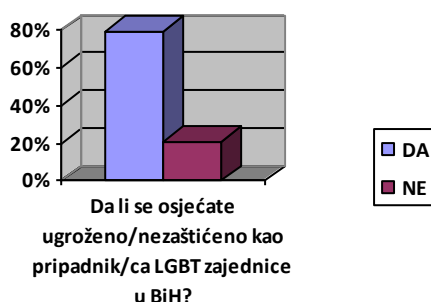
UGROŽENOST I NEZAŠTIĆENOST

2a. Da li se osjećate ugroženo/nezaštićeno kao pripadnik/ca LGBT zajednice u BiH?

DA – 30 (79%)

NE – 8 (21%)

Primjetno je da se veći dio ispitanika/ca osjeća ugroženo/nezaštićeno kao pripadnik/ca LGBT zajednice u BiH, što nije čudno. Moguće je zaključiti da manjina koja se ne osjeća ugroženo/nezaštićeno nije “out”, međutim, moguće je isto tako i da vrijeme provode u sredini koja tolerira njihovu seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet. U svakom slučaju, trideset pozitivnih odgovora na ovo pitanje znači da se

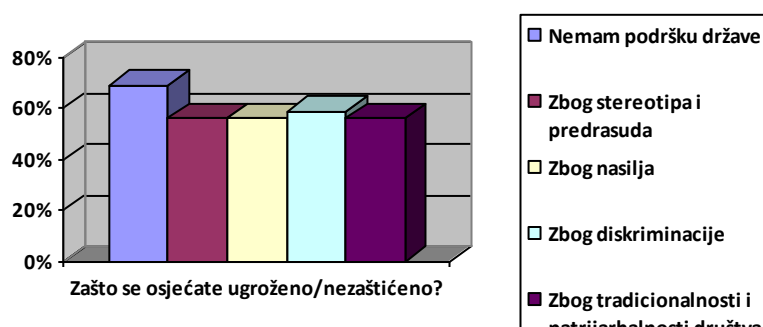
pripadnici/ce LGBT zajednice definitivno ne osjećaju ugodno u svojoj okolini i da je osjećaj ugroženosti i nezaštićenosti stalno prisutan u njihovoj svakodnevnicu.

Jedan od komentara ispitanika/ca:

“Generalno se osjećam nesigurno i ugroženo u ovom društvu, ne samo kao pripadnik/ca zajednice. A što se tiče tih identiteta, osećaj ugroženosti proističe iz toga što sam javno out.”

2b. Zašto se osjećate ugroženo/nezaštićeno? (boldirajte ili zaokružite sve što odgovara)

- a. Nemam podršku države = 27 – 69%
- b. Zbog stereotipa i predrasuda = 22 – 56%
- c. Zbog nasilja = 22– 56%
- d. Zbog diskriminacije = 23 – 59%
- e. Zbog tradicionalnosti i patrijarhalnosti društva = 22 – 56%

Primjetno je da je najdominantnije mišljenje da je nedostatak podrške od strane države razlog za osjećaje ugroženosti/nezaštićenosti LGBT populacije. To definitivno dokazuje da je nedostatak razumijevanja ljudskih LGBT prava u državnim institucijama i organima najveća prepreka ostvarivanju ovih prava. Ostali ponuđeni odgovori spadaju u domen tužne svakodnevnice koja je, nažalost, dio života LGBT osoba, ali i drugih manjina u BiH.

Komentari ispitanika/ca:

“Zbog mizoginije i homofobije.”

“Zbog vjerskih fanatika, zbog nacista, zbog fašista, zbog nasilnih navijača, zbog neefikasnog rada policije i tužilaštva, zbog nepovjerenja u rad istih...”

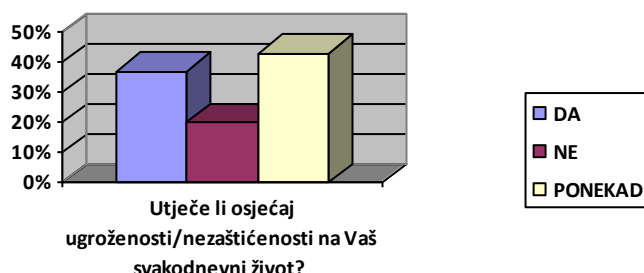
“Neprihvaćenost u medijima i nepostojanje javnih gay osoba koje istupaju za prava gay populacije.”

2c. Utječe li osjećaj ugroženosti/nezaštićenosti na Vaš svakodnevni život? Ako da, u kojoj mjeri i kako?

DA – 11 (37%)

NE – 6 (20%)

PONEKAD – 13 (43%)

Komentari ispitanika/ca:

“Taj osjećaj nezaštićenosti/ugroženosti u velikoj mjeri utječe na moj svakodnevni život. Moji dokumenti nisu u skladu sa mojim izgledom, a ne mogu ih promijeniti dok ne uradim operaciju, i zbog toga imam problema na granici, kad hoću da apliciram za posao ili u bilo kojoj drugoj situaciji koja je vezana za dokumente.”

“Utječe na način da svaki put kada izražavam svoju seksualnu orijentaciju na bilo koji način u javnom prostoru, strahujem od nasilnih reakcija i/ili diskriminacije. Takođe smatram da nemam istu slobodu ponašanja u javnom prostoru koja se podrazumijeva heteroseksualcima/kama, pogotovo parovima.”

“Svakodnevno osjećam ogroman pritisak da krijem ko sam i šta sam, toliko da na kraju dana, prije nego pođem u krevet, moram stati pred ogledalo i reći sebi kako ne bih i sam zaboravio i zapetljao se u svojim lažima. Na poslu strahujem da neko ne sazna ili posumnja da sam peder, jer - iako možda ne bih odmah dobio otkaz - stvorila bi se takva atmosfera da više ne bih mogao ostati u toj firmi. Plašim se da roditelji ne saznaju, jer su zaglupljeni sistemskim, tradicionalnim i patrijarhalnim vrijednostima zaboravili da gledaju očima roditelja koji bi bezuslovno trebali da vole svoje dijete i na prvo mjesto stavljaju sliku koju stvaraju o sebi u društvu i do toga jedino vode računa... Plašim se svaki put kada biram garderobu da neću da izaberem neki komad koji će da me odaje, plašim se dok koračam, da korak ne govori previše, plašim se kad podignem ruku da neće izgledati možda ženstveno, plašim se kad progovorim, da mi glas nije previše piskutav... Mislim da je to dovoljno straha i razmišljanja da svakoga dovede do ivice ludila...”

“Ne mogu normalno da funkcionišem u društvu, stalno moram da pazim šta pričam, koga gledam i kako, ne mogu otvoreno da pričam o onome što sam, ne mogu da budem sa voljenom osobom kao što bih trebala.”

“Moj život je bio ugrožen zbog javnog djelovanja i zalaganja za LGBTIQ osobe u BiH. Pripadnici religijskih skupina su fizički napali članove moje porodice i prijatelje, a meni kao i ostalim članicama i članovima Udruženja Q su verbalno i pismeno prijetili. U periodu od dvije godine policiji smo podnijeli preko 20 prijava, nakon što država i policija nije ništa uradila da se to zaustavi (nije podnijeta nijedna prijava), ja sam odlučila napustiti državu. Trenutno imam azil u USA gdje i živim.”

“Ako sam napolju, više sam obazriva. Npr. ako igra lokalni fudbalski klub, ja se trudim da ne idem kraj stadiona, kako bih izbjegla susret sa navijačima. Ako sam sa djevojkom vani ustručavam se biti opuštena jer mi je uvijek u mislima da nam neko može napraviti sranje ako vidi da se nas dvije ljubimo, ali ne prestajem to raditi na javnim mjestima, mada sam opreznija.(...) Svakodnevnicu mi je i kada se susretnem sa mladićima koji dobacuju “lezbačo” i slično. Na taj način ispašta i dosta mojih str8 drugarica koje dobijaju iste ‘komplimente’ samo jer su sa mnom ili izgledaju drugačije od prosječne srpske djevojke sa dugom kosom i french noktima. Ponekad im se verbalno suprotstavimo zajedničkim snagama, a ponekad ne. Često se prijeti mojim gay drugarima. Mislim da smo mi u BiH narod koji ionako živi u strahu od svega, a kod LGBT populacije je taj strah na kub. Nekako se najopuštenije družimo po kućama i tada nemamo tih strahova i možemo da radimo šta hoćemo, bez stresa i trzavica.”

“Dovoljno je reći da nikada ne znam s koje mi strane može doletjeti kamen u glavu.”

“Stav okoline sprečava me u izražavanju rodnog identiteta; unutar radne sredine, posebno pri traženju posla, zahtijevaju se određene formalnosti koje sputavaju izražavanje mog rodnog identiteta; doživljavam prijetnje koje su indirektno vezane za moj spol.”

“S obzirom na to da se, na svu sreću, još uvijek nisam našla u nekoj situaciji u kojoj sam se osjetila zaista ugroženom, rekla bih da utječe u smislu jednog trajnog i uvijek prisutnog osjećaja da moram paziti s kim razgovaram i koliko otvorena mogu biti po pitanju svoje seksualnosti, naročito ako se radi o nekom poslovnom odnosu. Biti stalno na oprezu je veoma zamorno.”

2d. Po Vašem mišljenju, ko treba učiniti više da biste se osjećali sigurnije/zaštićenije? Rangirajte od 1 do 3 (1 - najmanje značajan, 3 - najviše značajan):

- Pripadnici/e LGBT zajednice
- Nevladine organizacije koje se bave pitanjem ljudskih prava
- Država

13 ispitanika/ca smatra da nevladine organizacije koje se bave pitanjem ljudskih prava trebaju uraditi više na zaštiti i sigurnosti LGBT populacije, potom sami pripadnici LGBT zajednice, a tek onda država. **7 ispitanika/ca** je stavilo nevladine organizacije za zaštitu ljudskih prava na prvo mjesto, a potom državu i pripadnike/ce LGBT zajednice.

11 ispitanika/ca poredalo je prioritete tako da pripadnici/e LGBT zajednice trebaju učiniti više za zaštitu i sigurnost LGBT populacije, potom nevladine organizacije koje se bave pitanjem ljudskih prava, a država je na zadnjem mjestu.

7 ispitanika/ca smatra da država treba uraditi najviše na sigurnosti i zaštićenosti LGBT populacije, potom nevladine organizacije, pa tek onda pripadnici LGBT zajednice. **4 ispitanika/ce** su također državu stavili na prvo mjesto, a onda pripadnike/ce LGBT zajednice i NVO. Kada su u pitanju drugi akteri koji po mišljenju ispitanika/ca mogu učiniti više na sigurnosti/zaštićenosti, navedeni su sljedeći akteri:

- Mediji
- Javne ličnosti
- Akademska zajednica
- Obrazovne institucije
- Vjerske institucije

2e. Da li smatrate korisnim obraćanje državnim institucijama za zaštitu ljudskih prava (policija, ured ombudsmana, sud itd.) u BiH?

DA – 20 (65%)

NE – 6 (19%)

MOŽDA – 5 (16%)

Iako većina ispitanika/ca smatra da je obraćanje državnim institucijama za zaštitu ljudskih prava korisno, ovaj trend još uvijek nije prisutan u BiH i obraćanje ovim institucijama je i dalje rijetko, ako uopće postoji, jer se slučajevi rijetko bilježe i čak ako se zabilježe, vrlo brzo nestanu i zataškaju se, uglavnom zbog nevoljkosti onih koji ih prijavljuju da se dalje eksponiraju. To potvrđuje i statistika odgovora na naredno pitanje – vrlo malo njih se zapravo obratilo nekoj od institucija za zaštitu ljudskih prava.

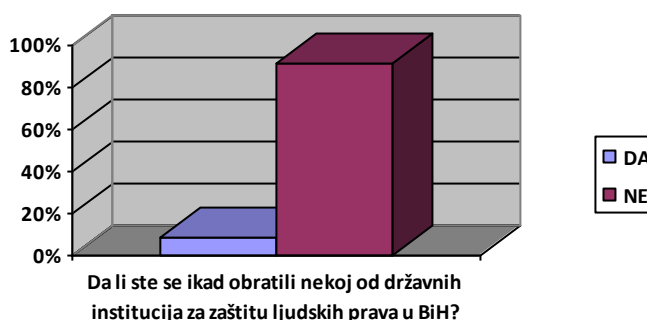
2f. Da li ste se ikad obratili nekoj od državnih institucija za zaštitu ljudskih prava u BiH?

DA – 3 (9%)

Molimo navedite kojoj/ima:

- **Policija**
- **Kuća ljudskih prava**

NE – 29 (91%)

Komentar jedne od ispitanica:

“Policiji sam prijavila neke verbalne prijetnje koje su mi bile upućene od strane koleginčinog muža, na šta mi je policajac rekao: ‘Pa i vi da imate muža, isto bi se ponio.’”

2g. Navedite institucije za koje smatrate da bi adekvatno reagirale ukoliko biste im se obratili:

Većina ispitanika/ca, nažalost, smatra da ne postoje institucije koje su dovoljno senzibilizirane za adekvatnu reakciju, te se ovaj odgovor prilično često duplira, uz određena odstupanja neodređenog tipa: uglavnom su ispitanici/ce navodili termine kao što su „nevladine organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava“ i sl.

Od konkretnih institucija navedenih u odgovorima na ovo pitanje su:

- institucija ombudsmana za ljudska prava
- OHR
- CCI
- OSCE
- Vijeće EU
- Helsinški komitet

2h. Generalno, šta je potrebno učiniti da biste se osjećali sigurnije/zaštićenije u bh. društvu?

Ispitanici/ce generalno smatraju da je potrebno poraditi na edukaciji koja bi proizvela smanjivanje i/ili eliminiranje predrasuda i diskriminacije LGBT osoba. Edukacija je, zapravo, ono što se smatra najbitnijim kada je u pitanju osjećaj sigurnosti/zaštićenosti, jer bi uz pomoć više edukacije o LGBT pravima i populaciji zapravo i samo društvo imalo pozitivniji stav prema LGBT pravima i populaciji. Bitnom se također smatra i edukacija policije, kao prve instance za zaštitu LGBT osoba, jer je očito policija među najmanje senzibiliziranim državnim organima kada su u pitanju LGBT ljudska prava, što je zapravo jako negativno, jer je policija prva adresa pri napadima na LGBT populaciju, koji se upravo zbog lošeg tretmana policijskih organa jako često i ne prijavljuju. Ovo se može izbjeći pravilnom edukacijom, ali nažalost, za to je potrebno više spremnosti od strane samih policijskih organa, koja dosada nije pokazana. Među drugim institucijama za koje pripadnici/e LGBT populacije smatraju da je potrebno educirati su sudovi i zdravstvene institucije. Primjetna je i potreba za otvaranjem centra za pomoć i podršku LGBT populaciji, kao i za većim brojem udruženja za zaštitu LGBT ljudskih prava.

Komentari ispitanika/ca:

“Potrebno je raditi na uklanjanju predrasuda i diskriminacije LGBT osoba putem edukacije, učiniti nas vidljivijim u društvu, lobirati za naše interese, osnovati udruženje koje će identificirati i osnažiti LGBT zajednicu, javno reagirati na kršenje naših prava i sl., educirati i senzibilizirati policiju, sud, zdravstvo, školstvo i sl.”

“Širenje svijesti kod ljudi, edukacija, zakoni o zaštiti manjina koji će se sprovoditi...”

“Promijeniti stavove javnosti o LGBTIQ zajednici; raditi na promociji nenasilja, senzibilizirati policiju, senzibilizirati medije.”

“Edukacija i treninzi za državne institucije: policiju, tužilaštva i sudove, lobiranje za promjenu i donošenje novih zakona koji štite LGBT populaciju.”

“Javna vidljivost LGBT populacije + obrazovanje policije ...”

“Informiranje i educiranje građana/građanki, ali i policije, političara i političarki... više priče o tome na televiziji, prikazivanje filmova i emisija na temu LGBTIQ populacije...”

“Mislim da bi edukacija javnosti puno pomogla. Naročito ukoliko bi nosioci takvog projekta bile državne institucije u saradnji sa pripadnicima LGBT zajednice i nevladinim organizacijama. Iskreno, ljudima u ovoj državi bi dobro došla edukacija o seksualnosti uopšte.”

“Treba otvoriti centar za podršku LGBT populaciji, i ljudima koji tek ulaze u cijelu priču, i trebaju ljudi prestati sa diskriminacijom unutar same zajednice, da bismo mogli da se posvetimo borbi protiv diskriminacije drugih prema istoj.”

“Promijeniti svijest kod običnih ljudi. Govoriti o LGBTIQ problemima. Pokazati da se radi o članovima obitelji, susjedima, prijateljima...”

“Potrebno je, prije svega, ukazati na naše postojanje, pokazati kako nismo marsovcima niti plod zapadnjačkih bolesnih društvenih vrijednosti. Zahtijevati svoja ljudska prava i stati iza tih zahtjeva, insistirati na njima, bez obzira na političke,

društvene, nacionalne i druge prilike ili neprilike koje će pokušati zaustaviti sprovođenje tih zahtjeva...”

“Trebalo bi edukovati ljude. Da se riješe predrasuda, da prošire vidike kako bi im se danas – sutra njihovo dijete moglo normalno autati bez straha da će ostati na ulici. Mislim da bi takođe trebalo obratiti pažnju na policiju i institucije koje su usko vezane za sigurnost grada i samim tim ljudi u tom gradu. Da radnici policije, zdravstvenih institucija nemaju drugačije mišljenje o osobama koje su u LGBT zajednici. Da se ne pravi razlika. Da se edukuju djeca u školama tako da vremenom ne odrastu u homofobe, već da racionalno i na jedan prelijep način, a to je učenje i druženje, shvate da osoba iz LGBT zajednice nije nimalo drugačija od njih i da joj ne treba po tome suditi.”

“Provođenje posebnih programa edukacije policije, sudija i tužioca o zaštiti i pravima LGBT populacije i edukacija civilnog sektora, poduzimanje pravnih mjera, sankcija i odšteta za govor mržnje, javno osuđivanje govora mržnje i promoviranje poštovanja i tolerancije, podizanje svijesti u državnim institucijama o zabrani diskriminacije LGBT osoba, ukidanje zakonodavnih i drugih mjera koja za posljedicu imaju diskriminaciju LGBT populacije...”

TRETMANI: POLICIJA I JAVNOST

1. Da li ste imali kontakata sa policijom u BiH u slučaju diskriminacije, nasilja ili sličnog vezano za Vašu seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet?

DA – 6 (15%)

NE – 33 (85%)

Većina negativnih odgovora svjedoči da LGBT populacija još uvijek jako rijetko prijavljuje napade, odnosno još uvijek se ne upušta u komunikaciju sa organima vlasti kada su u pitanju napadi, nasilje, diskriminacija i slično. Veoma mali broj pozitivnih odgovora upućuje na to da određeni pokušaji ipak postoje, što je pozitivno, ali definitivno je potrebno povećati senzibilitet policajaca kada su u pitanju napadi vezani za seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet, kako bi pripadnici/e populacije u policiji mogli/e prepoznati suradnike, a ne neprijatelje.

2. Koji je bio razlog Vašeg kontakta sa policijom?

- a. Bio/la sam napadnut/a (4)
- b. Ja sam nekoga napao/la
- c. Procesuiran/a sam bez meni objektivno jasnog razloga
- d. Nešto drugo (2)

Kao što je i očekivano, većina kontakata sa policijom svodila su se na napade na LGBT osobe

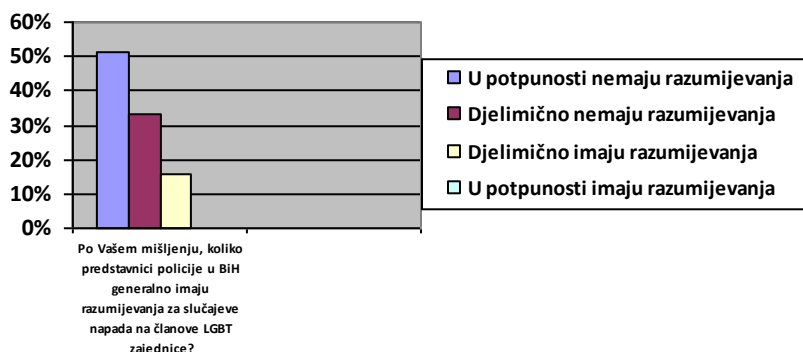
Neka od obrazloženja kontakta sa policijom:

“Osoba koje je bila sa mnom na prvom Queer festivalu u Sarajevu je bila napadnuta.”

“Jednoj od drugarica je bio rođendan. Izašle smo ga proslaviti. Bilo nas je desetak. Sve žene. Prelijepe, svaka na svoj način. Nakon što smo izašle iz kluba počele smo da pjevamo neku pjesmu. Smijale smo se. Sve smo dobro popile, ali smo se kontrolisale da ne budemo preglasne. U jednom momentu je glavnom ulicom prošla policijska patrola, i kada su nas ugledali vratili su se u rikverc i ušli u sporednu uličicu kojom smo mi hodale. Parkirali su se nasred ceste. Iz auta su izašla dva policajca. Stariji je krenuo da se na specifičan način ponaša kao kreten i da komentariše boje naše kose, odjeću itd. Mlađi nije komentarisao, ali se smješkao glupim šalama svog starijeg kolege. U jednom momentu mu se upalila lampica da smo sve žene. Okrenuo se ka nama, odmjerio nas još jednom i rekao: ‘Da vi niste sve nastrane kada nisu muški sa vama?’ Samo ja sam bila lezbejka u tom društvu i nije mi bilo dobro kada sam čula te njegove riječi. Drugarice su, poznajući me i vidjevši moj izraz lica, spretno okrenule temu nadajući se da ja neću odreagovati. Ja sam progutala ogromnu knedlu i prećutala svoj komentar. Nakon par minuta taj stariji policajac je ponovio isto pitanje: ‘Ček’, ček’, da vi niste stvarno nastrane kad ste sve žene?’ Tu sam pukla, okrenula se ka njemu i rekla: ‘Ja sam lezbejka i vi mene vrijeđate vašim rječnikom.’ Na šta se on totalno pogubio i odmjerio me kao da sam vanzemaljac te rekao: ‘Ja nisam edukovan, a i da jesam to je za mene nastrano.’ Nastao je tajac i u tom momentu je naišlo auto, pa su oni morali pomaknuti svoje, a mi smo odšetale dalje kućama.”

3. Po Vašem mišljenju, koliko predstavnici policije u BiH generalno imaju razumijevanja za slučajeve napada na članove LGBT zajednice?

- a. U potpunosti nemaju razumijevanja (19) – 51%
- b. Djelimično nemaju razumijevanja (12) – 33%
- c. Djelimično imaju razumijevanja (6) – 16%
- d. U potpunosti imaju razumijevanja – 0%

Isto tako očekivano, ispitanici/ce većinski smatraju da predstavnici policije u potpunosti nemaju razumijevanja za slučajeve napada na članove LGBT zajednice. Potom slijedi mišljenje da djelimično nemaju razumijevanja, kao i da djelimično imaju razumijevanja, ali odgovor da u potpunosti imaju razumijevanja nije nijednom zaokružen, što pokazuje da predstavnici policije definitivno trebaju poraditi na svom odnosu prema LGBT osobama i kršenju njihovih prava.

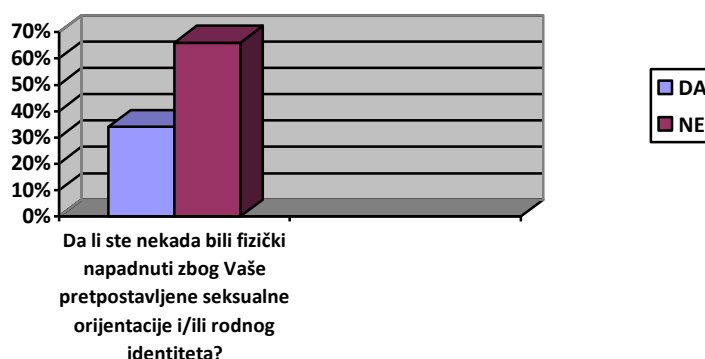
Jedan od komentara ispitanika/ca:

“Ma oni nemaju razumijevanja ne samo za LGBT zajednicu, nego ni za žene, niti za bilo koga drugog ko iole odudara od heteropatrijalhalnih normi, tj. nemaju razumijevanja za drugačije!”

4. Da li ste nekada bili fizički napadnuti zbog Vaše pretpostavljene seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta?

DA – 13 (34%)

NE – 25 (66%)

Iako je dosta ispitanika/ca napadnuto, zanimljivo je da ih više nije napadnuto. To je, naravno, pozitivan podatak, ali isto tako se u tome može ogledati i činjenica da nisu napadnuti zato što ne ispoljavaju svoju seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet, štiteći se tako od mogućih napada, što je, naravno, potpuno razumljivo.

5. Ako da, ko je bio/la napadač/ica?

- Neko iz kruga prijatelja (1)
- Neko iz šire zajednice, s kim nisam u formalnom odnosu (*vidi dolje*) (3)
- Neko nepoznat (10)
- Neko iz porodice
- Partner/ica
- Neko u formalnom odnosu (posao, administracija, škola...)
- Druga osoba

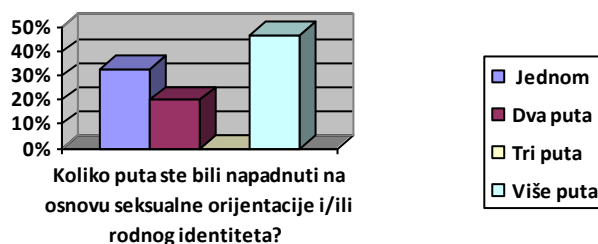
Najveći broj odgovora odnosio se na nepoznate napadače, potom na nekoga iz šire zajednice, s kim ispitanik/ca nema formalni odnos, dok je samo jedan napadač/ica dolazio iz kruga prijatelja. Ovo pokazuje da su LGBT osobe i dalje žrtve predrasuda od strane onih koji ih ne poznaju, te ih se napada isključivo radi

pretpostavljene seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta, odnosno radi nepoštivanja njihovih ljudskih prava i prava na izražavanje individualnosti.

6. Koliko puta ste bili napadnuti na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta?

- a. Jednom (5) – 33%
- b. Dva puta (3) – 20%
- c. Tri puta – (0) - 0%
- d. Više od tri puta (7) – 47%

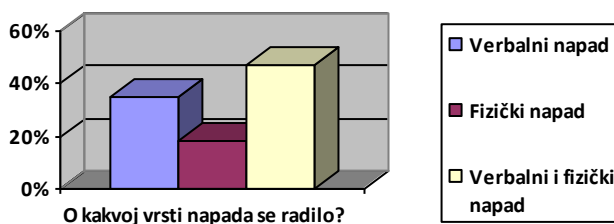
Zabrinjavajuće je to da se najviše odgovora odnosi na broj napada koji su se

desili više od tri puta, što znači da su te osobe kontinuirano bile žrtve napada, i da je moguće da je i danas tako. Odmah nakon toga slijede napadi koji su se desili jednom, a potom i dva puta.

7. O kakvoj vrsti napada se radilo? (boldirajte ili zaokružite sve što odgovara)

- a. Verbalni napad (6) - 35%
- b. Fizički napad (3) – 18%
- c. Verbalni i fizički napad (8) – 47%
- d. Nešto drugo

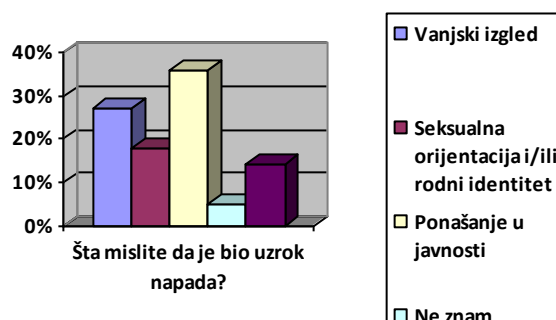

Kombinacija verbalnog i fizičkog napada je najčešća, što se moglo i očekivati s obzirom na patrijarhalnu i tradicionalnu bosanskohercegovačku sredinu. Potom slijedi verbalni napad, vrlo čest kada su u pitanju LGBT osobe, motiviran predrasudama, a poslije toga i fizički napad.

8. Šta mislite da je bio uzrok napada? (boldirajte ili zaokružite sve što odgovara)

- a. Vanjski izgled (6) – 27%
- b. Seksualna orijentacija i/ili rodni identitet (4) – 18%

- c. Ponašanje u javnosti (8) – 36%
- d. Ne znam (1) – 5%
- e. Nešto drugo (3) – 14%

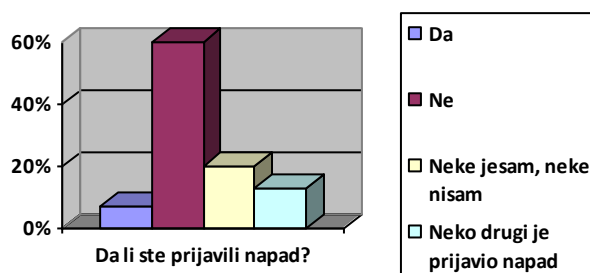

Ponašanje u javnosti je naveden kao najčešće izabran razlog napada, što dokazuje da su u pitanju napadi motivirani izražavanjem seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Potom kao razlog slijedi vanjski izgled, što znači da su napadi motivirani predrasudama prema pretpostavljenoj seksualnoj orijentaciji i/ili rodnom identitetu. Jedna osoba je zaokružila odgovor „ne znam“, dok su tri ispitanika/ce zaokružili odgovor „nešto drugo“. Jedan od komentara bio je: **“To što sam out po pitanju svojih identiteta i što se bavim aktivizmom”**, dok je jedan od drugih komentara glasio **“Zbog javne podrške LGBT populaciji”**, što pokazuje da su aktivisti i oni zainteresirani za LGBT prava itekako na meti napadača.

9. Da li ste prijavili napad?

- a. Da (1) 7%
- b. Ne (9) 60%
- c. Neke jesam, neke nisam (3) 20%
- d. Neko drugi je prijavio napad (2) 13%

Nažalost, rezultati pokazuju da većina napada nije prijavljena. Samo jedan napad

je prijavljen. Tri odgovora pokazuju da su neki napadi prijavljeni, dok neki nisu, a dva glase da je neko drugi prijavio napad. Dakle, praksa prijavljivanja napada motiviranih mržnjom na osnovi seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta još uvijek skoro i ne postoji iz već poznatih razloga, prvenstveno nedostatka razumijevanja od strane policijskih službenika.

10. Da li je slučaj bio procesuiran na sudu?

- a. Da. Ako da, čime je rezultirao:
- b. Ne (13)

Samo je jedna osoba odgovorila na ovo pitanje, i to da napad tek treba da bude procesuiran, bez daljih detalja. Ostali napadi nisu bili procesuirani, jer je vjerovatno oštećena strana odustajala od daljeg procesuiranja zbog lošeg tretmana, diskriminacije, stigmatizacije i drugih mogućih problema.

11. Da li je slučaj bio procesuiran u nekoj drugoj instituciji?

a.Da. Ako da, u kojoj i čime je rezultirao:

b.Ne (13)

Isti slučaj je i sa pitanjem da li je slučaj procesuiran negdje drugo – svi odgovori su bili negativni.

12. Kako ocjenjujete ozbiljnost policije s obzirom na vrstu napada koji ste prijavili?

U slučaju da nikad niste prijavili napad/e, preskočite ovo pitanje.

(1 – najlošija ocjena, 5 – najbolja ocjena)

1 (3) – 2 (1) – 3 – 4 (1) – 5

13. Kako ocjenjujete reakciju i ekspeditivnost policije nakon prijavljivanja napada?

U slučaju da nikad niste prijavili napad/e, preskočite ovo pitanje.

(1 – najlošija ocjena, 5 – najbolja ocjena)

1 (4) – 2 – 3 – 4 (1) – 5

14. Ukoliko ste Vi bili žrtva napada, kako ocjenjujete način na koji je policija postupala prema Vama?

U slučaju da nikad niste prijavili napad/e, preskočite ovo pitanje.

(1 – najlošija ocjena, 5 – najbolja ocjena)

1 (1) – 2 (3) – 3 – 4 – 5 (1)

15. Ukoliko ste Vi bili napadač/ica, kako ocjenjujete način na koji je policija postupala prema Vama?

Ukoliko niste bili napadač/ica, preskočite ovo pitanje.

(1 – najlošija ocjena, 5 – najbolja ocjena)

1 – 2 – 3 – 4 – 5

Primjetno je da je većina ispitanika/ca zaokružila najlošiju ocjenu u svim pitanjima tretmana policije pri prijavljivanju napada. Zanimljivo je da jedan odgovor pokazuje da je policija dobro postupala prema žrtvi napada.

16. Po Vašem mišljenju, šta bi trebalo uraditi kako bi se poboljšao tretman policije?

Očekivano, većina ispitanika/ca smatra da je edukacija najpotrebnija kako bi se tretman policije prema LGBT populaciji promijenio/poboljšao. Mišljenja su da treba organizirati različite seminare, te da se LGBT organizacije što više trebaju uključiti u proces edukacije, u saradnji s drugim organizacijama za odbranu ljudskih prava. Spomenuta je i edukacija novinara, koji često surađuju s policijom.

Mišljenja ispitanika/ca:

“Organizirati trening policijskih službenika s ciljem edukacije o pravima, slobodama, potrebama, problemima i specifičnostima LGBT populacije te o adekvatnom reagiranju u slučaju nasilja.”

“Edukacija pripadnika policije, veća saradnja između organizacija koje se bave pitanjem ljudskih prava i policije, država sa zakonima koji će se sprovoditi i poštovati.”

“Senzibilizirati ljude koji rade u policiji, senzibilizirati ljude u medijima.”

“Potrebna je edukacija pripadnika policije u vidu treninga radi njihove senzibilizacije u radu s LGBT populacijom, iskorištavanje iskustava saradnje nevladinih organizacija sa policijom iz okruženja (prvenstveno Hrvatska), ali i istovremena podrška LGBT osobama koje prijavljuju nasilje/diskriminaciju, kako bi dugoročno policija imala više iskustva u ovakvom radu.”

“Edukacije za predstavnike/ce policije, ali i za rukovodioce/teljice institucija. Lobiranje Agencije za ravnopravnost spolova i gender centara da podrže projekte koji su usmjereni na eliminiranje diskriminacije LGBTTIQ osoba. (Što oni vješto izbjegavaju iako bi to trebali raditi). Pored toga, tražiti od gender institucija da podrže kampanju informiranja institucija (što uključuje i policiju) o tome šta konačno moraju prestati raditi, a šta početi raditi da bismo ličili na državu. Svakako mislim da se kratkoročno može malo postići jer smo konzervativno i patrijarhalno društvo.”

“Pritisak LGBTIQ zajednice stalnim edukacijama, podizanjem svijesti o zajednici, pritisak od strane drugih institucija za zaštitu ljudskih prava.”

“Trebalo bi poraditi na razbijanju predrasuda i stereotipa kod zaposlenih u policiji, ukazati im na prava i obaveze prema pripadnicima LGBT populacije.”

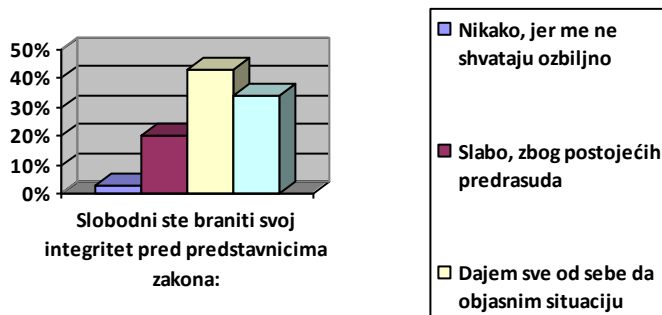
“Poboljšati vidljivost LGBT zajednice, i dopustiti svima da vide koliko diskriminaciju članovi ove zajednice svakodnevno doživljavaju.”

“Programi edukacije o sigurnosti, zaštiti i odbrani časti, ugleda i integriteta svakog građana/ke bez obzira na njegovu/njenu seksualnu/rodnu/spolnu orijentaciju.”

“Seminari i u sklopu seminara druženje sa gej ljudima.”

16. Slobodni ste braniti svoj integritet pred predstavnicima zakona:

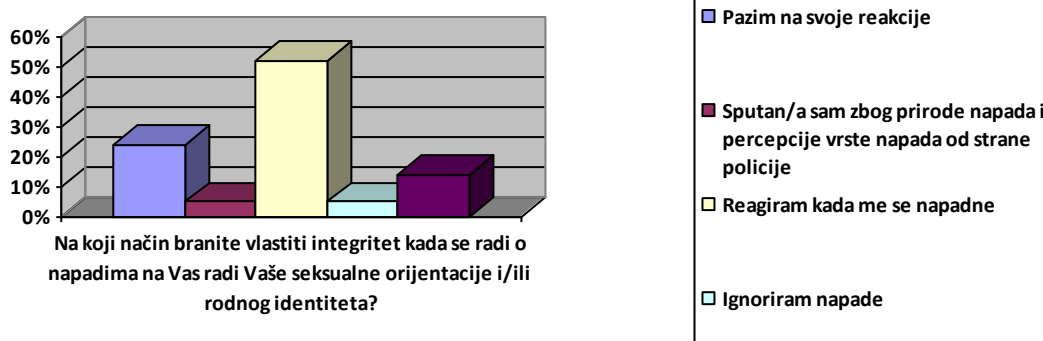
- Nikako, jer me ne shvataju ozbiljno (1) (3%)
- Slabo, zbog postojećih predrasuda (7) (20%)
- Dajem sve od sebe da objasnim situaciju (15) (43%)
- Slobodan/a sam da se branim, čak i da uključujem druge kanale/osobe (mediji, internet, NVO-i, i sl.) (12) (34%)
- Nešto drugo (0%)

Većina ispitanika/ca se osjeća spremnima da sami/e objasne situaciju u kojoj se nalaze i šta je do toga dovelo, a jedan dio njih se osjeća slobodnim da se brane, te da uključuju i druge kanale/osobe. Dio njih se ipak ne osjeća potpuno samouvjereno zbog postojećih predrasuda, dok jedna osoba smatra da se nikako ne može odbraniti jer je niko ne shvata ozbiljno. Iako ovaj podatak uliva nadu da se LGBT osobe bore za svoja prava koliko god mogu u skladu sa mogućnostima, potrebno je raditi na okolnostima koje će dovesti do pozitivnijeg okružja.

17. Na koji način branite vlastiti integritet kada se radi o napadima na Vas radi Vaše seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta?

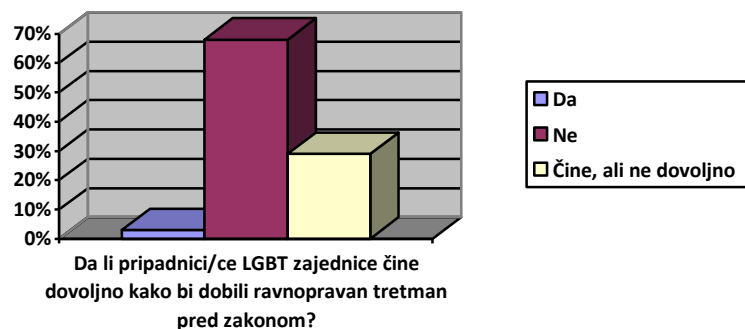
- a. Pazim na svoje reakcije (9) (24%)
- b. Sputan/a sam zbog prirode napada i percepcije vrste napada od strane policije (2) (5%)
- c. Reagiram kada me se napadne (19) (52%)
- d. Ignoriram napade (2) (5%)
- e. Nešto drugo (5) (14%)

Većina ispitanika/ca reagiraju kada ih se napadne, što je pozitivan podatak, iako nažalost može dovesti do većeg nasilja. S druge strane, dobro je znati da stoje iza svog identiteta i da su ga spremni/e braniti. Ipak, dosta njih pazi na svoje reakcije, što se može opravdati oprežnošću. Neki/e od njih se osjećaju sputanim zbog prirode napada i percepcije od strane policije, dok neki/e od njih ignoriraju napade. Neki od ispitanika/ca nisu imali iskustvo napada, pa ne mogu govoriti o tome kako bi reagirali/e. Međutim, jedan od komentara govori zapravo da ispitanici/ce ispituju situaciju prije nego što odgovore na nju, što je logično s obzirom na društveno okružje: **“Reagiram kada me se napadne ako ocijenim da je situacija ok za takvo što. Inače ignoriram ili pobjegnem.”**

18. Da li pripadnici/ce LGBT zajednice čine dovoljno kako bi dobili ravnopravan tretman pred zakonom?

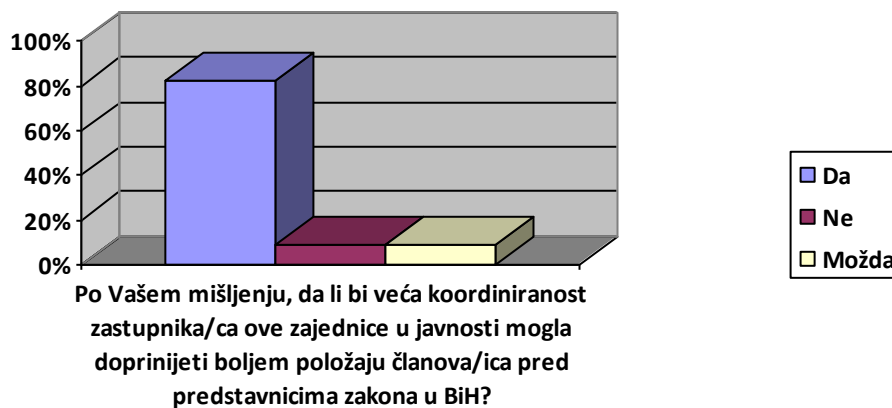
- a. Da (1) 3%
- b. Ne (26) 68%
- c. Čine, ali ne dovoljno (11) 29%

S obzirom na manjak LGBT aktivizma u BiH, koji postoji od Queer Festivala 2008. godine, logično je da većina ispitanika/ca smatra da pripadnici/e same zajednice ne čine dovoljno kako bi se izborili/e za svoja ljudska prava. Ipak, neki od njih smatraju da pripadnici/ce LGBT zajednice čine dosta toga, iako to još uvijek nije dovoljno. Naravno, situacija u ovoj oblasti je još uvijek dosta teška jer se tek sada polako pojavljuju organizacije koje se ponovo počinju baviti pitanjima LGBT ljudskih prava. Ipak, za nadati se da će ove organizacije u narednom periodu naći što više načina za svoj rad i pokušati vršiti što veći pritisak na postojeću vlast kada je u pitanju ostvarivanje LGBT prava, kao i pomoći pripadnicima/ama LGBT zajednice.

19. Po Vašem mišljenju, da li bi veća koordiniranost zastupnika/ca ove zajednice u javnosti mogla doprinijeti boljem položaju članova/ica pred predstavnicima zakona u BiH?

- a. Da (29) 82%
- b. Ne (3) 9%
- c. Možda (3) 9%

Većina ispitanika/ca smatra da bi veća koordiniranost zastupnika/ca LGBT zajednice mogla doprinijeti boljem položaju njenih članova/ica, što iskazuje očitu potrebu za ovom koordinacijom, odnosno za ponovnim pokretanjem LGBT aktivizma u BiH. Naravno, izražena je rezigniranost pripadnika/ca LGBT populacije što sama zajednica nije snažnija, što bi također moglo polučiti bolju pozicioniranost u javnosti, te što pripadnici/ce LGBT populacije nisu ujedinjeni. S obzirom da je sama BiH

podijeljena država, takvo što ne čudi, ali je definitivno nešto na čemu bi LGBT organizacije i aktivisti/kinje mogli/e poraditi u narednom periodu jer njihovo međusobno zajedništvo može donijeti samo prosperitet LGBT aktivizmu, ali i aktivizmu iz oblasti drugih ljudskih prava.

Neka od obrazloženja ispitanika/ca:

“Najprije je potrebno osnažiti zajednicu te identificirati njihove probleme i potrebe.”

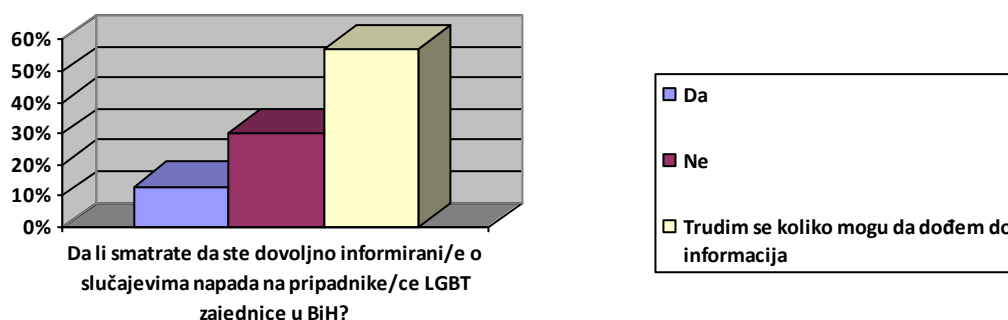
“Sve počinje od nas samih: ako nema LGBT zajednice i aktivizma neće se niko drugi puno angažovati sem što moraju ili im je nametnuto.”

“Mislim da prvo treba naći zastupnike zajednice u javnosti, kojih trenutno nema. A onda se može govoriti o tome koliko te osobe/grupe znaju, mogu, žele da se time bave.”

“Potrebno je imati više organizacija i veću scenu. Znam da je to trenutno nemoguće, ali jedino zagovaranje sa više frontova može uroditi plodom. Ali, podvlačim, ovo je problem svih građana i građanki BiH, ne samo LGBTIQ populacije.”

20. Da li smatrate da ste dovoljno informirani/e o slučajevima napada na pripadnike/ce LGBT zajednice u BiH?

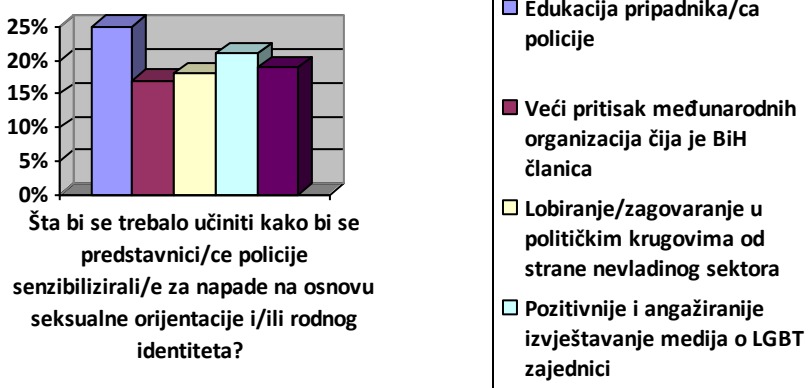
- a. Da (5) 13%
- b. Ne (12) 30%
- c. Trudim se koliko mogu da dođem do informacija (23) 57%
- d. Nisam zainteresiran/a za te informacije

Većina ispitanika/ca se trudi doći do informacija na različite načine, iako je to teško jer i sami aktivisti/kinje, koliko god ih malo bilo, jako teško dolaze do informacija o napadima. Dosta ispitanika/ca kažu da nisu dovoljno informirani o napadima, dok neki od njih smatraju da jesu, ali dobar je pokazatelj to što nijedan/na ispitanik/ca nije napisao/la da nije zainteresiran/a za te informacije, što znači da postoji međusobna briga o pripadnicima populacije i da im je stalo do toga da li neko ugrožava njihova ljudska prava, odnosno spremni su se boriti protiv toga koliko im (individualno) mogućnosti dozvoljavaju.

21. Šta bi se trebalo učiniti kako bi se predstavnici/ce policije senzibilizirali/e za napade na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta? (*boldirajte ili zaokružite sve što odgovara*)

- Edukacija pripadnika/ca policije (38) 25%
- Veći pritisak međunarodnih organizacija čija je BiH članica (25) 17%
- Lobiranje/zagovaranje u političkim krugovima od strane nevladinog sektora (28) 18%
- Pozitivnije i angažiranije izvještavanje medija o LGBT zajednici (31) 21%
- Pritisak od strane državnih institucija na policiju (29) 19%
- Nešto drugo

Na prvom mjestu je i dalje potreba za edukacijom pripadnika/ca policije kako bi se senzibilitet povećao, međutim ovaj cilj je, nažalost, teško sprovesti zbog nerazumijevanja i nespremnosti samih policijskih organa na učestvovanje u edukacijskim aktivnostima. Na drugom mjestu je pozitivnije i angažiranije izvještavanje medija o LGBT zajednici, koje je jako rijetko i pri tome iznimno senzacionalističko te definitivno nešto na čemu bi trebalo poraditi putem stalne edukacije novinara i poticanja suradnje između njih i pripadnika LGBT zajednice. Potom slijede lobiranje u političkim krugovima, pritisak od strane državnih institucija i veći pritisak međunarodnih organizacija – mehanizmi koji su već davno trebali biti u upotrebi kada su u pitanju zaštita i provođenje LGBT ljudskih prava, što, nažalost, nije slučaj i na što pripadnici/ce LGBT zajednice, kao i aktivisti/kinje, ne mogu utjecati.

Neki od komentara ispitanika/ca:

“Šta god da se uradi, dobro je, mediji su jako bitni, kao i pritisci međunarodne zajednice, treba se stvoriti pozitivna slika i svi u tome moraju učestvovati.”

“Ne dizati toliku dramu oko svoje seksualne orijentacije jer upravo ta drama postavlja pripadnike LGBTQ zajednice na margine društva i kreira pretpostavke o ličnim karakteristikama istih. Onog trenutka kada prihvatimo da smo to što jesmo, pomirimo se s tim i počnemo živjeti sasvim normalno (naravno, bez da se krijemo i plašimo mišljenja i reakcija drugih), negativno interesovanje šire zajednice će opasti.”

POTREBE LGBT POPULACIJE

Koje su osnovne potrebe LGBT populacije u ovom trenutku u BiH?

Očekivano, osnovne potrebe LGBT populacije u ovom trenutku se tiču formiranja sigurnih prostora gdje bi sama populacija mogla slobodno ispoljavati svoj identitet. Ovo bi se moglo generirati formiranjem više LGBT organizacija ili intenziviranjem rada postojećih organizacija, što je svakako ograničeno resursima. Edukacija je također jedna od očitih potreba, kako javnosti, tako i samih pripadnika/ca zajednice, kako bi se mogli/e adekvatno boriti za svoja ljudska prava. Promjena tretmana u medijima također je na listi potreba pripadnika/ca zajednice, kao i podrška javnih ličnosti s obzirom da je to segment koji u bh. društvu potpuno izostaje. Izmjena zakonskih regulativa je, takođe, nešto što bi pomoglo pomoći poziciji LGBT populacije, kao i omogućavanje sigurnosti u svakodnevnom životu bez straha od napada i diskriminacije. Zapravo bi se moglo reći da su interno jačanje zajednice i što veći aktivizam na prvom mjestu potreba LGBT populacije u ovom trenutku, u kombinaciji sa edukacijom same zajednice, a potom i šire javnosti, pri tome dominantno policije i novinara, kao djelatnika koji dosta toga mogu uraditi na odbrani i zaštiti LGBT prava.

“Sigurni prostori, medijska vidljivost, podrška javnih ličnosti, veći broj NVO-a koji se bave pravima LGBT populacije.”

“Podići razinu informisanosti i znanja, senzibilizirati društvo za potrebe seksualnih i rodničkih manjina, osigurati kvalitetnu uslugu unapređenja psihosocijalnog zdravlja pripadnicama/cima seksualnih i rodničkih manjina, osiguranje ljudskih prava i smanjenje diskriminacije, ukidanje zakonske neravnopravnosti u odnosu na heteroseksualnu populaciju.”

“Osnovna sigurnost i mogućnost vođenja 'normalnog' života.”

“Smatram da su osnovne potrebe LGBT populacije stvaranje jednog ili više organizacija/udruženja koje će predstavljati zajednicu u javnosti i promicati ljudska prava LGBT osoba. Također, zagovaranje outiranja unutar zajednice, te podrška osobama koji su u procesu outiranja i edukacija LGBT populacije o njihovim ljudskim pravima.”

“Mislim da bi bilo korisno da postoji organizacija koja bi djelovala kao neki *info point* gdje bi se mogle dobiti informacije o svemu što populaciju zanima, od naučnih radova do partija; možda bi bilo korisno organizirati edukacije, radionice osnaživanja, redovne sastanke itd. Također je neophodno informirati populaciju o tome kome i gdje se mogu obratiti u slučaju nasilja ili bilo kakvog pravnog problema. To su stvari koje bi svi građani trebali znati, a naročito grupe koje su izložene diskriminaciji. Na političkom nivou, organizacije koje se direktno ili indirektno bave LGBTTIQ pravima mogle bi jače djelovati kada bi napravile zajedničku platformu.”

“Siguran prostor, više edukacije i uključivanja samih članova/članica LGBTIQ zajednice, formiranje više LGBTIQ organizacija, u više gradova, što više potencirati upotrebu medija, uključivanje drugih institucija za zaštitu ljudskih prava.”

“Za početak da se educira sama LGBT populacija u BiH.”

“Slobodno izražavanje seksualne orijentacije u javnosti, formalno regulisanje prava LGBT osoba.”

“Interno jačanje zajednice.”

“LGBT zajednica koja ima malo više „kičme“ nego što je to do sada bio slučaj. Puno više aktivnosti iste na polju edukacije građana ove države o samom LGBT pokretu i puno više rada uopšte.”

“Ne mislim da LGBT populaciji 'nešto treba' u ovom trenutku. Mislim da to 'nešto' najprije treba ostalim članovima zajednice, a to 'nešto' je prvenstveno edukacija. Pri tome ne mislim na edukacije po javnim ustanovama i različitim organizacijama; i to da, ali u svoje vrijeme. Nama treba edukacija usmjerena na roditelje, porodicu, prijatelje, radne kolege, a tek onda (nakon što zadobijemo podršku bližnjih) educirati širu javnost. Jer, kako očekivati da nas prihvati neko ko nas ne poznaje ako nam je prvi komšija Mujo homofob.”

“Kod velikog broja mladih pripadnika koji su u procesu outinga ili o istom razmišljaju neophodna je ekonomska nezavisnost odnosno potrebno je da nađu posao kojim se mogu izdržavati i preživjeti, istovremeno je potrebno 'na sva zvona oglašavati' da nisu sami i da u svakom trenutku mogu pronaći pomoć ukoliko im bude trebala odnosno nekog s kim će o svom problemu moći porazgovarati.”

“Potrebno je napokon započeti javni diskurs (na državnoj televiziji, novinama itd.) o našim problemima. U ovom trenutku u javnosti apsolutno ne postoji svijest o tome kako u društvu živi manjina koja je u svakom pogledu diskriminirana.”

“Zaštita od diskriminacije i rodnog nasilja, gdje je jedno posljedica drugog.”

“Sloboda izjašnjavanja, mogućnost zaposlenja bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju, mogućnost ulaska u bračnu zajednicu i samim tim dobijanje prava bračnog partnera.”

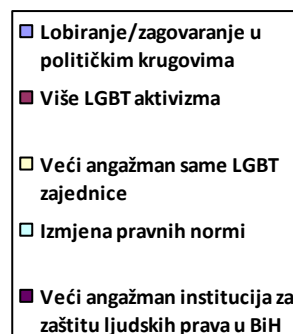
“Osmišljene akcije koje neće podići prašinu već se infiltrirati u društvo.”

“Društvena prihvaćenost, pravna regulativa, zaštita podataka i privatnosti, korištenje medicinskih usluga sa LGBT friendly osobljem, darivanje krvi bez diskriminacije, legalna promjena spola, savjetovišta za LGBT osobe...”

“Javni prostor, klubovi, okupljanja, zastupljenost u medijima...”

2. Po Vašem mišljenju, na čemu treba najviše raditi kako bi se povećao/izjednačio nivo ravnopravnosti LGBT zajednice u BiH i smanjila diskriminacija? (**boldirajte ili zaokružite sve što odgovara**)

- Lobiranje/zagovaranje u političkim krugovima (23) 16%
- Više LGBT aktivizma (29) 20%
- Veći angažman same LGBT zajednice (32) 24%
- Izmjena pravnih normi (zakona i podzakonskih akata) (29) 20%
- Veći angažman institucija za zaštitu ljudskih prava u BiH (29) 20%
- Nešto drugo

Ispitanici/ce smatraju da bi više LGBT aktivizma, izmjena pravnih normi i veći angažman institucija za zaštitu ljudskih prava najviše pomogao povećavanju/izjednačavanju nivoa ravnopravnosti LGBT zajednice i smanjivanju diskriminacije. Potom slijedi lobiranje u političkim krugovima. Tako se potvrđuje potreba za većim angažmanom same zajednice, koji je izostao u posljednje tri godine. Iz toga, prirodno, može proizaći i više LGBT aktivizma te zagovaranja u političkim krugovima, tako da je očito osnaživanje LGBT zajednice primarna potreba koja bi mogla dovesti do ostvarivanja pozitivnih rezultata.

Neki od komentara ispitanika/ca:

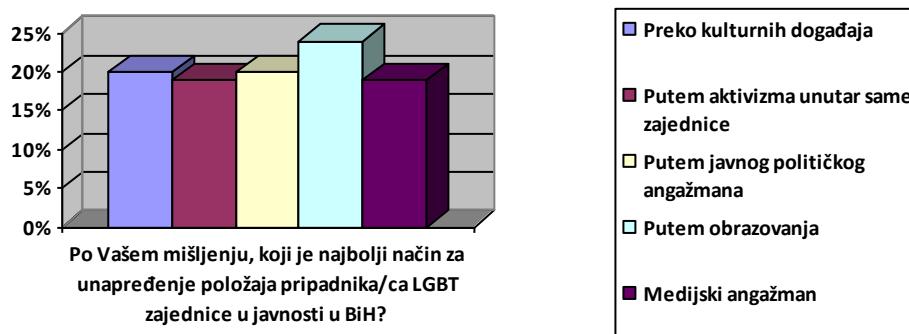
“Trebalo bi uložiti više napora u to da se dokaže da diskriminacija postoji, kako na individualnom tako i na strukturalnom nivou (individualne tužbe, kampanje, istraživanja...) vezano za sve segmente društva.”

“Više emisija u medijima.”

“Edukacija u školama.”

3. Po Vašem mišljenju, koji je najbolji način za unapređenje položaja pripadnika/ca LGBT zajednice u javnosti u BiH? (boldirajte ili zaokružite sve što odgovara)

- Preko kulturnih događaja (27) 20%
- Putem aktivizma unutar same zajednice (26) 19%
- Putem javnog političkog angažmana (27) 20%
- Putem obrazovanja (32) 24%
- Medijski angažman (26) 19%
- Nešto drugo

Ispitanici/ce u najvećem broju smatraju da se njihov položaj može poboljšati putem obrazovanja, što je potreba koja se kontinuirano ukazuje manje-više u svim pitanjima ovog upitnika. Nakon toga slijede javni politički angažman, ali i kulturni događaji, što pokazuje da zajednica želi učestvovati u kulturnim aktivnostima koja sigurno doprinose afirmaciji LGBT kulture, ali i pružaju mogućnost za druženje i razmjenjivanje vrijednih informacija, kao i za networking. Nakon toga slijede aktivizam unutar same zajednice, isto tako već izražena potreba, kao i medijski angažman, koji je također bitan za generalnu percepciju LGBT populacije.

Analizu priredili/e:

Masha Durkalić (1986, Sarajevo), završila je Žurnalistiku na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Trenutno radi kao PR u jednoj sarajevskoj marketinškoj i PR agenciji. Suradnica je političkog magazina Dani i freelance novinarka. Također je koordinatorica programa Step Up! u implementaciji ILGA-Europe (International Gay and Lesbian Association Europe) pri Sarajevskom otvorenom centru. Aktivizmom se bavi od 2008. godine.

masha@soc.ba

Lejla Huremović (1987, Vlasenica) završila je Odnose s javnošću na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Trenutno pohađa master studij Komunikologije i odnosa s javnošću na istom fakultetu. Radi kao asistentica programa Ljudska prava u Sarajevskom otvorenom centru, gdje je također zadužena za organizaciju radionica i događaja. Bavi se amaterski fotografijom. Aktivizmom se bavi od septembra 2011. godine.

lejla@soc.ba

Damir Banović (1983, Sarajevo) završio je studij prava na Pravnom fakultetu u Sarajevu, gdje trenutno radi kao asistent i završava magistarski studij. Koordinator je u Sarajevskom otvorenom centru, te saradnik na različitim projektima koji se tiču društvenih nauka i LGBT prava. Autor je dvije analize o LGBT pravima u Bosni i Hercegovini.

damir@soc.ba

Emina Bošnjak (1983, Zenica) koordinatorka u Sarajevskom otvorenom centru i regionalna urednica online magazina B-Turn za Bosnu i Hercegovinu, kao i saradnica online magazina Submagazin za *indie* kulturu u BiH.

emina@soc.ba

IZDANJA SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA

Edicija *Questioning*

Urednik: Saša Gavrić

William G. Naphy (2012):

Born to be gay. Historija homoseksualnosti.

Sarajevo/Zagreb/Beograd: Sarajevski otvoreni centar/Domino/Queeria.

Prevod na BHS: Arijana Aganović

Damir Banović (2011):

Prava i slobode LGBT osoba.

Seksualna orijentacija i rodni identitet u pozitivnom pravu u Bosni i Hercegovini.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Saša Gavrić/Lejla Huremović/Marija Savić (priredili, 2011):

Čitanka lezbejskih i gej ljudskih prava.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar/Fondacija Heinrich Boell.

Izdanja u pripremi

LGBT rječnik – zbornik radova o bitnim pojmova koji se tiču seksualne orijentacije, rodnog identiteta i LGBT prava. U saradnji sa Fondacijom Heinrich Boell, ured u BiH.

Coming out priče lezbejskih i biseksualnih žena – lične priče i teoretski uvod.

U saradnji sa Kvinnom till Kvinnom.

Gender of Security – zbornik radova mladih bh. istraživača/ica.

U saradnji sa Policijskom misijom Evropske Unije (EUPM)

Druga izdanja koja su objavljena kao rezultat projekata Sarajevskog otvorenog centra i naših partnera

Damir Banović/Saša Gavrić (priredili, 2011):

Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini: analiza postdejtonskog političkog sistema.

Sarajevo: University Press-Magistrat.

Hana Stojić (priredila, 2011):

Neue Literatur aus Bosnien und Herzegowina.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

Silvano Moeckli (2010):

Politički sistem Švajcarske: kako funkcioniše, ko učestvuje, čime rezultira.

Sarajevo/Zagreb: University Press-Magistrat/Politička kultura.

Prevod na BHS: Saša Gavrić, Azra Salihbašić-Selimović, Damir Banović

Saša Gavrić/Damir Banović/Christine Krause (priredili, 2009):

Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine: izabrani aspekti.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar/Fondacija Konrad Adenauer.

Izdanja u pripremi

Saša Gavrić/Damir Banović/ Mariña Barreiro (autori, 2012):

The political system of Bosnia and Herzegovina. Institutions – Actors – Processes.

Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.

